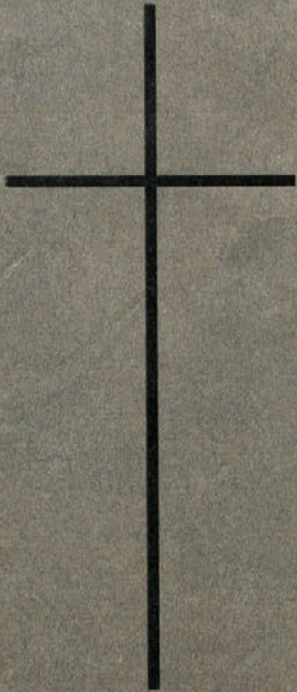

PRIJATELJ

ŠTEV. 6 * JUNIJ 1938 * LETO XII.

Dr. Ivan Lah

Port. prof. Mirko Šubić

XVIII. LJUBLJANSKI VELESEJEM

4.-13. junija 1938.

DARILA ZA OBISKOVALCE VELESEJMA IZ TUZEMSTVA

(Izvezeti samo posestniki permanentnih legitimacij za Ljubljano)

VREDNOST PREKO DIN 75.000.-

Odtrgaj kupon od vstopnice, napiši nanj svoje ime in ga vrzi v komisijonalno zapečateno žaro, ki stoji ob glavnem vhodu. Dan vstopa poljuben med 4. in 13. junijem 1938.

Komisijonalno žrebanje bo 14. junija 1938.

DARILA: orehova spalnica od tvrdke A. Zalokar, Št. Vid, spalnica iz vezanega lesa od tvrdke Malenšek, Dravlje, motorno kolo Phaenomen, šivalni stroj Pfaff, kolo Puch, vse od tvrdke Ign. Vok, Ljubljana, radio-aparat 5 cevni Sierra od tvrdke Klemenčič B., Ljubljana, kuhinjska oprema od tvrdke Fr. Tomšič, Kašelj, kuhinjska oprema od tvrdke Erman in Arhar, Št. Vid, žitočistilnik od tvrdke Fr. Stupica, Ljubljana, 1 kolo Axo od tvrdke H. Suttner, Ljubljana, kolo Wotan od tvrdke S. Rebolj, Ljubljana, kolo Tajfun od tvrdke O. Remec, Ljubljana, 1 peč od tvrdke Rupena-Lutz, Ljubljana, 2 brezplačni vožnji s parnikom Sušak—Kotor in nazaj v I. razredu od Dubrovačke plovitve in Jadranske plovitve, 2 perzijski preprogi od tvrdke Mekka, Subotica, 1 harmonika od tvrdke Meinel & Herold, Maribor, 7 dnevne počitnice na Rabu, Palace Hotel Praha, 8 dnevne

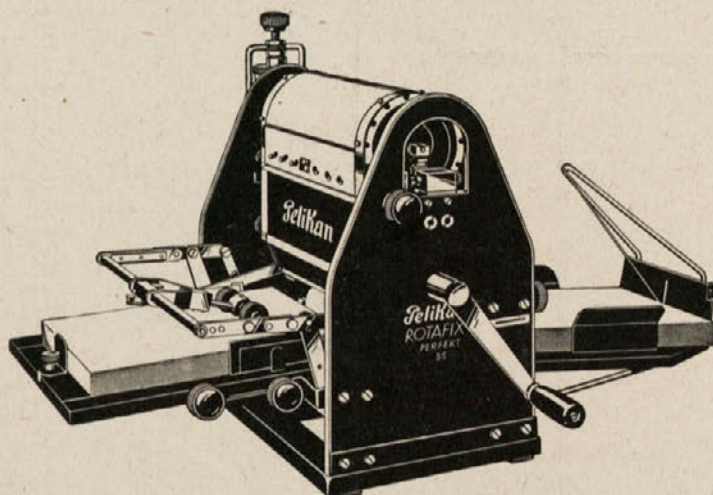
počitnice v Bakru, Pension Tadejevič, 10 dnevno zdravljenje v Dobrni, 5 dnevne počitnice v Rogaški Slatini, 1 bakren kotel za pralnico od tvrdke Kotlarke, d. z. o. z., Ljubljana, 1 otroški voziček od tvrdke Tribuna-Batjel, Ljubljana, 1 otroški voziček od tvrdke S. Rebolj, Ljubljana, volнено blago za moško obleko od manufakture Novak, Ljubljana, 1 lestenec od tvrdke Drago Višnar, Jesenice, 3 fotoaparati od tvrdke Joško Šmuc, Ljubljana, Šelenburgova ulica, aparat za vkuhanje sadja od Kmetijske družbe v Ljubljani, 1 šunka, 1 salama od tvrdke I. Javornik, Ljubljana, električna stenska ura Omikron in Ferex olje za odvijanje matic od ing. Fr. Lavriča, Ljubljana, zaboj Kneippove kave od Kolinske tovarne, 2 zaboja Rogaške slatine.

Oglejte si darila na velesajmu, paviljon K. Polovično vozina na železnici.

Mojstrovina

Dr. Oetkerjev
PECILNIM PRAŠKOM

Pelikan ROTAFIX

SOVCBEN RAZMNOŽEVALEC NAJODLIČNEJŠE KAKOVOSTI
Zahtevajte prospekte od

The Rex Co. Ljubljana
Gradišče št. 10
Telefon št. 22-68

ELIDA mila
Vam pomagajo,
da boste lepa!

- Bogata mehka pena blagodejno vpliva na nežno kožo
- Radi svoje izbrane sestavine polepšujejo polt in negujejo kožo
- Obilni vonj ostane v milu do zadnjega ostanka in se še dolgo občuti na koži

ELIDA MILA

ELIDA MILO *Favorit* · Že deset let ljubljenec vsake lepe žene

Zabava.

Pavel in Peter sta šla popivat. Tu četrť in tam četrť in kmalu je bila mera polna. Vesela je bila po polnoči pot proti domu! Na srečo sta našla hišo, kjer sta oba stanovala. Pavel je spremil Petra do stanovanjskih vrat. Pred Petrovimi vrati je stal lončen pisker za mleko.

«To bi bilo lepo, Peter!»

«Kaj pa?»

«Ko bi razbila pisker.»

«Da, lepo!» vzklikne Peter.

«Ali ti je prav, Peter?»

«Seveda!»

«Ali naj ga, Peter?»

«Le daj!»

Pavel iztegne nogo in pisker se zakotali po stopnicah. Črepinje zazvene.

Peter se od smeha drži za trebuh.

Pavel ga prime za ramo:

«Kako se moreš smejati! Ali ne veš, da je to lonec tvoje žene?»

Peter se zareži:

«Motiš se, prijatelj! Tega si je včeraj moja žena izposodila od tvoje!»

Odlikovanje.

«Danes me je pa učitelj pred vsem razredom pohvalil!» pove Tinček, ko pride iz šole.

«Tako, kaj je pa rekel?» se razveseli mama.

«Dejal je, da smo vsi skupaj osli, jaz sem pa največji!»

V knjigarni.

«Prosim, ali imate knjigo ‚Kako lahko shujšam?’»

«Oprostite, gospa, slučajno je nimamo, toda vzemite tole: ‚Kako se lahko odebelim’ in delajte vse narobe!»

Lepo darilo.

Urednik kmetijskega časopisa je dobil po pošti kokoš. Strašno je bil darila vesel in je rekel ženi:

«Oskubi jo in speci!»

Drugi dan je prejel pismo z nekaj vrsticami:

«Gospod urednik, tisto kokoš sem vam poslal, da bi mi povedali, kaj ji je prav za prav bilo: žreti ni hotela, piti tudi ne, še danes ne vemo, zakaj je prav za prav poginila.»

Iz policijskega zapisnika.

V hotelski sobi sta dva mlada človeka. Pojavi se detektiv. Gospod se legitimira, deklica pa legitimacije nima.

«Kako se pišete?»

«Lenčka Krivec.»

«Kje so vaši starši?»

«V kinu.»

«Zakaj vas niso vzeli s seboj?»

«Ker program ni za mladino!»

Igrajo se odrasle.

«Otroci, kaj delate tukaj?»

«Igramo se, Tonček je trgovec, jaz pa kupujem.»

«In ti, Jožek, kaj pa ti sedi tukaj kakor kup nesreče?»

«Jaz sem očka in moram vse plačati.»

Logika.

«Večkrat se zgodi, da so sinovi različnih mož idioti!»

«In v čem, prosim, se je odlikoval vaš oče?»...

Šolska definicija.

«Povej mi, Novak, kaj je to nevesta?»

«Prosim, to je ženska, ki še nima moškega, a že ve za enega.»

Brez težav

deluje Darmol. K temu prijetnost pri uporabi: nobenega kuhanja čajev, niti pitiranja kroglic in ne grenkih soli. Darmol je okusen kakor čokolada. Ne poskušajte z nepreizkušenimi preparati, temveč urodite svojo prebavo z dobrimi odvajalnimi sredstvom

DARMOL

Reg. 25801/37 Dobri so v vsah lekarnah

Postrv.

V izložbi neke delikatesne trgovine so imeli veliko ocvrto postrv. Na njej je bil listek s temle neprecenljivim svarilom:

«Na meni se zgledujte! Ko bi ne bila odpirala gobca, bi zdaj ne bila tukaj!»

Skotska.

Škot se je vozil iz Londona v Edinburg. Na vsaki postaji je izstopil in hitel k blagajni.

«Zakaj izstopate na vsaki postaji?» ga je vprašal sopotnik.

«Na vsaki postaji si kupim vozovnico do prihodnje postaje.»

«Zakaj si ne kupite cele vozovnice iz Londona do Edinburga?»

«Zdravnik, ki me je v Londonu pregledal, je dejal, da lahko vsak trenutek umrjem zaradi svoje srčne bolezni. Zakaj bi torej po nepotrebnem izdajal denar?»

Rešitev uganke iz 5. številke

Vodoravno: Kapadocija, os, ara, epikurejec, matador, Nagasaki, Galileja. Evalit log, konak, ro, osa, enota, Ag, tiran, Vinica, opij, Pera, Otilija, Adis, joj, Tula, Osaka, aparatura, ko, Anatolija, oreh, za, anatom, val, Muza, Boris, ti, Emilija, kdor, maj, hej, Duma, Ra, Iran, Navara, krak.

Navpično: kam, Levorukov, mi, oragonit, oratar, Patagonija, Elija, Al, Hipolit, dedikacija, meh, opolo, oj, razumen, Cirene, Atanazija, lk, Jago, uta, Al, junak, poluta, Ida, ara, ti, Aron, Jur, Egerija, Alabama, javor, do, Ito, lesa, Apis, York, Calonesa, amid, kis, Sora, suita, Azazel, rak.

Uganika štev. 6

Besede pomenijo:

Vodoravno: I. odprava v puščavi; utrujen; II. pesnitev; mesto v Indiji blizu Gangesa; oblika pomožnega glagola; III. prebivalec severnoitalijanske pokrajine; drag kamen; IV. pokrajina v mali Aziji; papiga; V. osebni zaimek; kemični znak; star samostan; VI. veznik; moško ime; ima vsak človek; VII. japonska obleka; čuvstvo; VIII. pokrajina v Aziji; žensko ime; IX. zaimek; kn; X. sibirski reka; mesto v Istri; francoski kraljevski naslov; XI. oprezen;

Izprememba barv.

Dva poslovna prijatelja sta govorila o svojem osebju.

Prvi: «Jaz imam knjigovodjo, ta je osivel v moji službi.»

«To še ni nič», je dejal drugi. «Jaz imam korespondentko, ta je bila v moji službi brunetka, blondinka in rdečelaska!»

Isti «gusto».

Dva znanca sta se pogovarjala. Prvi pravi:

«Moje največje veselje je, kadar grem v naravo, posebno v gozd, in se tam sam, čisto sam izprehajam...»

«Ej dun,» pravi drugi, «imate isti gusto kakor jaz. To bi šla midva lahko prihodnjo nedeljo skupaj.»

Razgovor med ženo in možem.

«Odkritosrčno mi povej, ali si me kdaj varal? Da ali ne?»

«Povedal sem ti to že stokrat.»

«Torej si me varal?»

«Da... da... da... varal sem te.»

«Lažeš!»

Kdaj je mleko kuhano.

«Kaj, Vera, ti hočeš biti dobra kuharica? Saj niti ne veš, kdaj je mleko kuhano?»

«Seveda vem. To se vendar duha.»

Za god.

«No, ali je bilo med tvojimi darili za god tudi kako lepo presenečenje?»

«In še kakšno! Od gospe Kmetove sem dobila knjigo, ki sem jo nekoč posodila gospe Maličevi!»

Zlati angel.

«Zakaj pa stanuje gospodična Mrakova vedno v hotelu 'Zlati angel'?»

«Ona že ve zakaj. Strašno ji namreč dobro de, kadar prejme pismo z naslovom: 'Gospodična Lenčka Mrakova, Zlati angel'...»

Dobro znamenje.

«Slišala sem, da prihajate naravnost iz Zagreba. Bog ve, ali stari milijonar Poš še živi?»

«O, prav gotovo.»

«Iz česa sklepate to?»

«Videla sem, da se njegovi dediči na ulici še med seboj pozdravljajo.»

Slabo je razumel.

Gospa služabniku:

«Ivan, drevi pride k nam neki gospod na obisk. Vpričo njega vas bom klicala žan.»

«Prosim! In kako naj rečem jaz gospodu?»

«Idiot!»

«Kakor ukazujete, prosim.»

drugo ime za osla; XII. pokrajina v USA; smrdljiva snov; XIII. barva; Odi-sejev dom; narobe predlog; XIV. narobe zaimek; mesto v Italiji; bog solnea; XV. angleška marmelada; šaljivo ime za Američana; neroda; XVI. pokoj; zaimek; električen tečaj.

Navpično: 1. umetna obrt; del Italije; 2. evropsko pogorje; kmetско orodje; 3. predlog; oseba iz sv. pisma; 4. Kersnikova povest; znana osebnost iz franc. zgodovine; 5. glasbilo; zaimek; 6. jezero v Aziji; italijanski zrakoplo-

vec; nemška reka; 7. staro azijsko mesto; medicincec; 8. okrajšava za «anno domini»; oblika pomožnega glagola; drag; vprašalna besedica; 9. evropska država; indijansko pleme; 10. čutilo; vrsta nojev; zaimek; Zolajev roman; 11. nenavaden; zaimek; pod; 12. Adamovo rebro; oddaja; števnik; 13. del svetega pisma; moško ime; zaimek. 14. kvarta; grška črka; slovenski politik; urejeno stanje; 15. Ibsenova junakinja; manj kakor prijatelj; velika elektrarna.

Rešitve sprejemamo do 25. junija.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
I.									■							
II.			■								■		■			
III.								■						■		
IV.										■		■				
V.			■				■									■
VI.			■						■			■		■		
VII.								■								
VIII.			■							■					■	
IX.	■	■		■	■			■		■			■			
X.						■					■					
XI.								■		■						
XII.						■	■									■
XIII.						■					■			■		
XIV.						■						■	■			
XV.							■			■						
XVI.		■	■						■			■				

Pozna ga.

Gospa Dretova ne more spati. Že nekaj časa se vsako noč po petkrat zbudi in potem ne more dolgo priklicati spanca. Naposled gre k zdravniku, ki ji predpiše uspavalne praške. Zdaj res veliko vse noči spi, in sicer tako trdno, da ne sliši moža, ki prihaja pozno v noči domov. Ker pa se ne mara na praške preveč navaditi, jih za nekaj dni opusti. Toda spet ne more zaspati. Drugo jutro ji reče mož:

«Micka, vzemi spet prašek. Srce me boli, ko vidim, da ne najdeš ponoči miru.»

Toda gospa Dretova pozna svojega moža. Dobro ve, da ima nocoj spet svojo partijo taroka in da bi se rad vrnil domov pozneje kakor druge dni, spala bi pa le rada. Zato reče:

«Da, vzela bom prašek, toda hišnega ključa ti ne bom dala!»

Brzjavki.

Tašča gospoda Smole je umrla. Gospa Smolova brzjavijo možu:

«Mama umrla. Ali naj jo pokopljemo ali sežgemo?»

Gospod Smola odgovori:

«Oboje. Zanesljivo je zanesljivo.»

Vol.

Neki slikar, tako piše Vasari, je razstavil kmečko sliko, na kateri je bil velik vol dosti bolj naslikan kakor vse drugo. Nekdo je vprašal Michelangela, zakaj je v volu več življenja kakor povsod drugje na sliki.

«Ker zna vsak slikar samega sebe najbolje naslikati», je odvrnil Michelangelo.

Sreča in okus.

Jules Renard.

Ni potrebno, da zaničujemo bogatine. Dovolj je, da jim ne zavidamo. Zmerom je kdo na svetu, ki tudi nam zavida. Treba ga je med množico ljudi samo odkriti.

Okus dozoreva na stroške sreče.

Naše življenje je takšno, kakor ga naš značaj hoče. Izoblikujemo ga kakor polž svojo hišo.

Človek lahko reče: nikoli ne bom bogat, ker to ni v mojem značaju.

Napake drugih vidimo le zaradi tega tako dobro, ker imamo tudi mi svoje.

Naš namen je, da bi bili srečni. Le počasi pa pridemo tako daleč. Vsak dan se je treba za srečo truditi. In ko jo že sami imamo, nam ostane še mnogo dela, da tolažimo druge in jim pomagamo.

Pogrešk prijateljev ne ljubimo, a pogosto le visimo na njih.

Človek ni dober, vendar pa se trudi, da bi se drugim zdel.

Čemu bi mnogo uživali? Če ne uživamo, se bomo prav tako zabavali in vsaj utrudili se ne bomo.

Kritika je lahka in umetnost težavna; ugodja pa ne prineseta vselej.

Kdor ima preveč duha, ima premalo srca.

Da preberemo knjigo, potrebujemo precej časa; manj, da jo ocenimo.

Smrt je normalno stanje. Življenje precenjujemo.

Človek naj piše, kakor govori. — če dobro govori.

Človek mora živeti, da piše, ne pa pisati, da živi.

Besede so denar misli. Dosti je klepetačev, ki nas hranijo s parami, malo pa je takšnih, ki bi govorili z zlatniki.

Najbolje bi bilo zmerom molčati. Če človek dosti govori, nič ne pove. Ali besede napihnejo misli ali jih pa zmanjšajo — izmaličijo jih vselej. In za pisatelje, ki tudi govore, čeprav na papirju: Roka, ki piše, naj ne ve ničesar o očeh, ki berejo.

Pisati se pravi govoriti, ne da bi nas kdo prekinjal.

Treba je potovati, da obogatimo svoje življenje. Največji umetniki so med trgovskimi potniki.

V splošnem ni nič neokusnejšega, kakor so pogovori sopotnikov. Vsi so menjali domače kraje, misli pa ne.

Turist: v četrturnem pogovoru mi zagreni pol sveta.

Čemu potovanje? Prirodo, življenje in zgodovino najde človek povsod.

Vsi ljudje so videli približno iste reči, toda samo umetnik jih zna oživiti v svojem spominu.

V deželi 1000 otokov

ob sinji, sončni gladini Adrije, na Rabu in na Hvaru, ob praviljčnem obrežju Dubrovnika, ob fjordu Kotora se je že davno pričela kopalna sezona.

Pomnite, da morajo biti vse Vaše kopalne potrebščine, obrežna pidžama, kopalni plašč itd. Indanthren pobarvane! Če ne, Vam oblede barve na soncu in na zraku. Indanthren pa je odporen

kakor nobeno drugo blago proti soncu, pesku in morju, ki izjedajo barvo.

Ampak pazite, prosim, na znano Indanthren varstveno znamkol

Ogromna izbera imprimée svile: Grêpe de Chine, Grêpe Marocain,
Grêpe Aurora, Grêpe de Mousse:
Od din **26** - do **62** -

Svila!

Prava svila - kuponi
samo za eno obleko
3¹/₂ - 4 m

F. Ks. **Souvan**
MESTNI TRG 24

„Srce mi ne da več...“

Spominu dr. Ivana Laha

SLUTNJA

«Srce mi ne da več... Ne morem... Pa bi še tako rad. Komaj sem prilezel od pošte do Narodne, potem pa semkaj... Ker sem tako slab. Za eno, dve uri zaspim, pa šele proti jutru. Kaj misliš, da bom še kdaj mogel na Grad, Ljubljano pogledat, in v Šmarje?... Vse bi še bilo dobro, tudi delam lahko, polno načrtov imam, toda... srce mi ne da več...»

Dr. Ivan Lah je iznemogel sedel za kavarniško mizo v Zvezdi. Po dvakrat, trikrat na teden je prihajal iz svojega doma v Mostah; da se je malo pogovoril s prijatelji in znanci. Lice mu je bilo upadlo, plave oči vdrte, lasje nad visokim, bledim čelom osivele. Duh pa še ves buden in svež, misel krepka, prožna, beseda včasih utrujena, pa spet ostra in bojovita...

Bolni prijatelj je čutil, da se mu počasi bliža konec, konec velikega trpljenja, konec neizprosnega telesnega admiranja, pa — žal — tudi konec dela, plemenitega dela, ki ga je z asketično vdanostjo vršil prav do poslednje ure. Že sredi januarja je v zli slutnji pisal prijatelju Emilu: «Z mojim zdravjem je taka, da se ne da mnogo upati. Če ne bo pomlad naredila kakega čudeža, bo slabo. Škoda. Človeku se zdi, da bi imel svetu še toliko lepega povedati. Pa dnevi beže in misli se razgube v nič. Vsak dan pravim: jutri, jutri...»

Zdaj je pomlad pri nas. A dobrega in delavnega Ivana Laha ni... Njegovo žalostno, ranjeno srce mu ni dalo več...

PESEM DOLENJSKIH CEST

Blagoslovila je prve črte njegovega dela in polnila s tiho poezijo in strastno silo njegovo dušo do zadnjih težkih dni. Tako lepo je štiriindvajsetleten (1905) v tujini razmišljal o njej: «Kje si se porodila, sladka pesem domača? V dolinah pod veselimi, zelenimi griči, ob poskočni Krki, v vedno radostni dolnjski duši, ki pozabi žalost ob trenutku nesreče in si zapoje veselo o sladkem vincu... Lepa si, pesem, in v tebi odmevajo zategnjeni glasovi, kot se glase na noč tja čez planjavo na Posavje, ko vse zagrnejo tihi mrakovi in samo Sava šumi svojo neprestano šumečo pesem. Je-li jezna ta pesem ali bojovita tako? Zakaj je tako nerazumljiva, kot bi šumela narodu brez preteklosti in bodočnosti? Z izdajalci je pognojena zemlja. Vstani, narod, in poslušaj pesem o preteklosti in bodočnosti, kajti čudovito lepe so v tebi pomladi in neskončno otožne so tvoje jeseni... Poslušaj, kako se izgublajo glasovi v zadnjih gorah in odmevajo, kajti na drugi strani se ne poje več njej podobna, sorodna pesem: umrla je na tleh, kot je umrl narod — brat... Zato si tako mila, otožno-vesela, dolnjska pesem!...»

VIDOVDAN

Že zgodaj se je v mladem Lahu zbudila zvesto vdana ljubezen do naroda in domovine. Skrb za njiju suženjsko usodo in trpko, ovirano rast mu je še študentu naložila težko breme dolžnosti, ki se jim je pozneje kot pisatelj, publicist in predavatelj iskreno ves posvetil z neusmiljeno bojovito ostrino svojega peresa in ožarjajočo toplino svoje odločne besede. Iz romantičnega gledanja na domačo in druge slovanske zemlje so vzklike v njem svete sanje o osvobojenju rodne grude, sanje, ki so se tako ugodno in plodno mogle razcvetati samo v praškem revolucionarnem okolju in v Masarykovi filozofski šoli.

Velike sanje pa se nikoli ne uresničijo brez znoja in boja, brez velikih žrtev. Tudi dr. Lahove se niso. Od nevarnega in odgovornega novinarskega dela pri «Dnevu» in «Jutru» je moral v početku svetovne vojne v avstrijske ječe in taborišča za politične internirance, potem pa na fronto, s katere se je z nevarno rano šele po dolgotrajnem trpljenju v bolnicah vrnil v ljubljeno domovino, v tako težko pričakovano in s tolikimi krvnimi in duhovnimi žrtvami odkupljeno Jugoslavijo.

BESEDA IN POSLANSTVO

Malo je slovenskih pisateljev tako plodovitih kakor je bil pokojni dr. Lah. Saj je — lahko rečemo — 38 let neprestano literarno ustvarjal in publicistično deloval. Od slike «Šopek», ki jo je pod imenom Bogdan leta 1900. objavil v Domu in svetu, pa do zgodbe «Sestra Avgusta» v majski številki letošnjega «Prijatelja», do zgodbe, ki pripoveduje o lepih sanjah četovodje Jakoba, o sanjah, ki so propadale v noč, v to široko, temno, neskončno noč, ki leži okrog po svetu in ki išče človek v nji cest do sreče, krasote in ljubezni — ali pa, od tretješolčeve pesmice v alojzijeviški «Večernici» vse do članka o pomenu praških slavnosti za naše osvobojenje v «Proboju» od 21. maja leta 1938. — se vije dolga pot, ki je nikoli ne bomo mogli natančno preiskati, ker delavni dr. Lah mnogo zanimivih člankov, verzov, črtic in poročil niti podpisal ni. Še vseh revij in časopisov, pri katerih je sodeloval, nemara ne bomo vedeli naštet!

Lahko pa rečemo danes, da so mu tudi pri najmanjših opusih in pri številnih polemičnih spisih in drobtinah, katerih avtor je ostal nepoznan, vodile pero klena prepričanost in vdanost plemenitemu poslanstvu, iskrena poštenost in zgledna nesebičnost. Kakor je bil po svoji naravi otroško zaupljiv, dober in obziren, tako je znal svoja pota in cilje, svoje misli o umetnosti, življenju in naciji braniti z vso silo in neustrašenostjo strastnega borca.

MUŠKETIRJI U VIS!

Dr. Ivan Lah je bil nadvse dobrodušen, prijeten in iskren družabnik, pa vdan, plemenit prijatelj. Tudi v šoli, kjer se je tako dobro počutil, je vedno hotel biti bolj tovariš, svetovalec, kakor pa profesor — zmerjač in preganjalec. Rad se je prijazno pogovoril z učenkami, zahteval pa je brezpogojno od njih, da so spoštovale in se hvaležno skušale čim tesneje približati in duhovno navezati na narodove «vodnike in preroke» in na može, ki so krvaveli v borbi za Jugoslavijo...

Pred desetimi leti, ko se je zdelo, da je življenjska sila tega lepega «fantovskega fanta» še vsa sočna in močna, saj se je bil po tolikih nestalnih vremenih komaj dokopal do stalne skorjice kruha, se je z nekaterimi najljubšimi prijatelji, ki jih je vodil Miros I, združil v klub mušketirjev, s katerimi je srečen in navdušujoč preživljal svoja poslednja zdrava leta. Ta prešerna družina nerazdružljivih tovarišev, ki si je na svoj bojni prapor zapisala svetla gesla: zvestoba, bratstvo, ljubezen in viteštvo, je bila pisatelju-romantiku, avtorju tolikih povesti iz viteške zgodovine svoje ljubljene zemlje, tako pri srcu, da je opetovano zatrdil, da je najbrezskrbnejše in najveselejše svoje ure prebil v njeni sredi, v mušketirski «dvorani» pri vitezu Tomashu in v «viteški palači» v Šmarju, ki jo je dr. Lah — naš Amadis — postavil sebi in prijateljem za poletni oddih in skupne izlete. V tej «palači» je odkrito veselo in gostoljubno sprejemal vse, ki so se v počitnicah z dolenjcem potegnili iz prašne Ljubljane k njemu na popoldansko kramljanje o literaturi in davnih spomnih, o novih načrtih in viteških podvigih. Ko je že sanjavi večer objemal zelene dolenjske griče, so vselej otožno in zamolklo zazveneale čaše domačega vina na gospodarjevo povelje: Mušketirji u vis!

TIHA DRUŽINICA

Tako je bil priljubljen in oboževan, toliko deklet je zadela zapeljiva Amorjeva puščica iz njegovih lepih oči, a burno življenje njegovega krhkega čolnčiča dolgo, predolgo ni pustilo z nemirnega morja v tihi pristan, kamor si je v posvečenih urah tako želel.

Pa se mu je po tolikih ahasverskih letih naposled le nasmehnila tudi poslednja sreča: ljubljena mlada žena Boža mu je dala sinčka Andrijana, véliko ljubezen, čudovito pravljico in trpko skrb njegovih zadnjih mesecev...

Trije zvesti prijatelji mušketirji — Amadis, Cyrano, d'Artagnan — in njih trije nebogljeni malčki: Andrijan, Mladen, Igor, ki jim je dobri tatek Lah posvetil sonet «Novo pokolenje» za slovo in naročilo:

Odkar ni pesnika več Žlice Kavljā,
ki pel je mušketirjem slavne glose,
se zdi, da njih kraljestvo gre na kose,
ker skupnih ciljev nihče ne proslavlja.

In — Bog ne daj! — da starost se že javlja,
ker manjka žive poezije rose
in več junaki v bojih ne tepó se,
vsak starih časov zgodbe le ponavlja.

Kako bo z vami, mušketirje trije?
Mar konec viteške bo poezije,
ki bila vir je slavne epopeje?

Kaj sonce mušketirstva več ne sije? ...
Obrazov troje se iz dalje smeje
in kliče tiho: Dvajset let pozneje ...

POSLEDNJI POGOVOR

V soboto je bilo, 14. maja, v kavarni «Zvezdi». Dr. Ivan Lah je bil ravno odložil češke liste, ko sem, kakor po navadi, prisedel k njegovi mizi. Segla sva si v roke; njegove so bile hladne... Tudi obraz mu je bil zelo utrujen. Potožil je, da je slabo z njim, pa brž pristavil: «Sem mislil, da bomo imeli lepšo pomlad. Tako bi je bil potreben! Sonca, topline, vedrine! Potem bi že šlo... Upam pa še vedno...»

Pa sva že bila v živahnem razgovoru o letošnjih Vodnikovih knjigah, o Orožnovih «Karadjordjevičih», ki jih je želel še enkrat čitati in jim priskrbeti lepih ilustracij. «Rasto mora na vsak način kar v Beograd, k «Narodnemu delu», tam imajo takega materiala na kupe, pa sede na njem, kakor da ni to vse skupna narodova last! Že pred leti sem jim enkrat pisal, pa mi še odgovora niso dali! Kar tja mora, ampak ne hofratsko, ie v rokavicah!» In se je ubogi, skrbni Lah spet neznansko razjezil, kakor v dolgi bolezni tolikokrat, kadar je slišal stvari, ki niso šle v njegove poštene račune...

«Ubogi Čehi!», je potem zaokrenil pogovor. «Strakaty mi je pisal žalostno pismo, jutri ti ga bom prinesel. — Zastonj vsi naporji ob Tagliamentu, pri Verdunu in v ruskih stepah... Ampak Čehi se ne bodo dali kar tako. Na vsakem sežnju zemlje bo ležal mrtev vojak... O, če bo tam Sokolom vzkipela kri! — Mi smo bolj mlačni, mnogo bolj dovzetni za tujo robo in učenost! Zadnjič mi je nekdo pravil...» Pa so se spet zabliskale trudne oči v ognju strašnega srda...

Tak je bil bolni borec do zadnjega vzdihā svoje neuklonljive duše...

ZMAGOVITA POT

V najsvetlejših in najiskrenejših svojih sanjah ne bi bil med mrkimi stenami krivičnih ječ in na lačni fronti politični osumljenec in vojak brez šarže dr. Ivan Lah mogel slutiti, da se bo dne 20. maja leta 1938., v jubilejnem letu ljubljene Jugoslavije, vozil po beli Ljubljani med gostim špalirjem žalujočih tisočev ravno po treh ulicah: po Aleksandrovi, Tyrševi in Masarykovi, po ulicah, ki nosijo ponosna imena treh njegovih najdražjih in najdragocenejših...

Še kaj bi Ti rad napisal v slovo, dragi moj Janez, saj si tako velik, lep in dober v mojem zbeganem spominu, a — srce mi ne da več...

Pavel Karlin

NEPOZNANI DR. IVAN LAH

Da, dr. Ivana Laha smo vsi poznali. In sicer po dvojnem: po delu in po trpljenju. Pri obojem pa je širši javnosti vendarle ostalo marsikaj prikritega. V glavnem tole:

Dr. Lah je resda napisal vrsto knjig, ki so vsebinsko in slogovno vredne svoje lepe veljave v slovenski literaturi. Toda daleč za knjigami je deloval in pisal oni dr. Ivan Lah, ki je po slovenskih dnevnikih in revijah sprožil v bistrih člankih mnogo pobud, izklesal mnogo lepih in plemenitih misli in je z razgledanostjo treznega, učenega moža dal na tehtnico marsikaj, kar je bilo treba pred našo javnostjo natančneje pretehtati.

Njegovo telesno trpljenje: to smo vedeli, da je bil hudo ranjen leta 1917. na romunski fronti, sam je nekóč v «Življenju in svetu» opisal bitko na romunski Marni, v svojih spominih in črticah je večkrat omenil usodni spominček iz svetovne vojne — prav v zadnji številki «Prijetelja» smo čitali njegovo prelepo črtico, v kateri se spominja sebe in svojega ranjenega tovariša, četovodje Jakoba, in v tej številki prinašamo njegovo zadnjo psihološko globoko novelo «Pred bitko». Vedeli smo, da je dr. Ivan Lah na fronti le za las ušel smrti in da še venomer čuti posledice takratnega usodnega krvavljenja. Videli smo ga zadnji dve leti, odkar ga je napadla slabost srca s pritiskom vodenice, močno oslabiljenega, osivelega in porumenelega. Toda njegova hoja (četudi upešana) in njegov govor (četudi zagrenjen) nista izdajala mučeniške bridkosti, ki jo je moral prenašati dr. Ivan Lah. Še je prihajal v prijateljsko družbo. Le s kapljico vina si je lahko ovlažil suhe ustne. Možato je prenašal trpljenje večne žeje, in še kadar je potožil resnico, je dejal s šaljivim prizvokom: «Da, življenje bi dal, če bi smel srkniti pol čaše vina ali piva ali vsaj vode.»

Vse mu je bilo zabranjeno, on pa se je držal junaško pokonci in si le v enem ni dal staviti pregraje: v delu, v sukanju peresa. Teklo mu je naglo po papirju — in nikoli zaman, za puhel koncept. O dr. Lahu lahko rečemo, da je pisal tako, kakor je govoril in mislil. Razumno, inteligentno, sočno in jasno, zdaj z ostrino satire, zdaj s primesjo lagodnega dolenskega humorja. Ne, tudi dr. Ivan Lah ni bil — da govorimo s pesnikom — genij za luksuz, marveč potreben kakor naš vsakdanji kruh. Njegovo književno delo je bilo lepo, prikupno in tudi plodovito — toda ni bilo poglobljeno. Dr. Ivan Lah ni bil po nastopu naše Moderne na prelomu dveh stoletij avantgardist, in vendar je bil vsestranski kulturni pionir, ki je zapustil trajne sledove. Šele zdaj po njegovi smrti stopa pred nas iz tihega ozadja, iz kopice njegovih knjig, brošur in člankov kakor tudi iz njegovega organizacijskega dela prava podoba slovenskega kulturnega delavca, ki je v usodni dobi človeštva pomagal svojemu rodu razsvetljevati pot iz teme k soncu svobode in napredka.

Pred menoj je njegova «Knjiga spominov». Prikupna, živahno napisana knjiga. Če je pisatelj ni namenil izrečno mladini, jo namenimo mi! Prva poglavja teh spominov so bila napisana v taborišču konfinirancev v Mittergrabernu na Nižjem Avstrijskem, kjer je spomladi 1916 dr. Ivan Lah drugoval Vladimiru Levstiku, Rastu Pustoslavcu, Zalarju... «Pisal sem te spomine ob svoji postelji v onih dneh, polnih nad in pričakovanih, ko so nemški napadi onemogli pred Verdunom in se nam je zdelo, da nastaja v svetovni borbi velik preobrat. Pisal sem, kakor sem se spominjal. Skrival sem svoje zapiske v postelji in sem jih

pri svojem odhodu srečno rešil.»... Po vojni je dr. Ivan Lah še marsikaj izpopolnil, ali vendar sega njegova prva knjiga komaj do konfinacije v Ljubljani, decembra meseca 1914. Kje je druga knjiga? V prvi se nam je izpovedal brez vsakega olepšavanja in pretiravanja mlad slovenski predvojni revolucionar. V drugi knjigi želimo spoznati moža, ki se je vraščal v zmedo povojnih let. Dajte, prijatelji, stopite do njegove miznice in pogledajte: tam je gotovo še marsikaj ostalo v zapiskih!

O svojem «žurnalizovanju» je dr. Ivan Lah izpregovoril lani ob priliki razstave slovenskega novinarstva.

— Pravijo: zagovorjenega kruha se največ sne. Tudi jaz sem jedel zagovorjeni kruh žurnalistike. V mladih letih sem si mislil, da je novinarstvo prava nesreča za narod, kajti novinarji so krivi bratomornega boja. Politika mi je bila odporna stvar. Šele v visokošolskih letih, ko je vse okoli mene politiziralo, sem se moral odločiti tudi jaz za eno iz političnih smeri...

Kot novinar se je dr. Ivan Lah vedno počutil v službi ideje, katero je izpolnjeval. Velika ideja je vredna velikih žrtev in zanjo je radost živeti. V tej radosti je dr. Ivan Lah pozabil na mnoge svoje sanje in načrte, časnik mu ni bil več suh papir, marveč živa beseda, žurnalistika ni bila več kruh, marveč vzvišena služba. Glasovi glasnikov jugoslovanske ideje so utihnili pred bojno pesmijo svetovne vihere. Toda dr. Ivan Lah je začel takoj spet «žurnalizirati», ko se je znašel na postelji, težko ranjen, v tihem zavetju vinarjske bolnice v Pragi. Vzglavje se je izpremenilo v pisalno mizo. Bližalo se je že leto 1918. in jugoslovanska deklaracija je pretresala domovino. Treba ji je bilo dati opore v misli in besedi, kakorkoli. Potem je prišel dan osvobojenja. Zdelo se je, da zdaj nastopijo za slovenskega novinarja zlati časi. «Bil sem povabljen, da se pridružim. Odklonil sem. Želel sem iti tja, kamor me je vlekel srce od nekdej: med mladino. Žurnalistarim rad, a svobodno.»

Točno tako: dr. Ivan Lah je kmalu po vojni po raznih prizadevanjih v Mariboru — za študijsko knjižnico, za časnikarstvo, za narodno gledališče — prišel spet v Ljubljano in se posvetil vzgoji naše ženske mladine. Postal je eden naših najbolj priljubljenih vzgojiteljev. V prostem času pa je vedno svobodno pisal za naše liste, vsak večji dogodek v domači politiki ga je razgibal. Da, dr. Lah, oni skrivni in vedno delujoči dr. Ivan Lah, je znal po vojni pisati duhovite podlistke in je tudi v poljudnem tedniku s prisrčno šegavostjo zabaval kmečke in delavske čitatelje. Treba bo ta in oni njegov podlistek rešiti molja in prahu. Čudili se boste svežosti njegovega poljudnega pripovedovanja.

Zadnji dve leti, ko ni mogel več poučevati, se je njegova stara ljubezen spet v veliki meri vrnila k «žurnalizovanju».

Pravi duhovni obraz dr. Ivana Laha vstaja po njegovi smrti — rešitelji v trpljenju — vedno odločneje pred nami, ki smo ga bliže poznali. Narod sam je zaslučil veličino njegovega lika, videl je v njem oratorja, ki se z nezmagljivim, idealnem zanosom ves zastavlja ob pljuv, kjerkoli in kadarkoli je to potrebno — za napredek, prosveto in svobodo... Dr. Ivan Lah, med nami najvnetejši častilec Valentina Vodnika in ostalih naših vodnikov in prerokov, nam je dal krasen zgled dobro hotenega kulturnega dela za narod. Zato bo v narodu tudi trajno živel.

P. D.

Pred bitko

Spomin.

oslušal sem to povest v lepem poletnem večeru, v travi sredi širokega polja, ko so gorele nebeške zvezde nad nami in napajale naše duše z najslajšimi sanjami.

Poleg mene je ležal človek, vojak-tovariš s puško v roki, z nahrbtnikom ob strani. Pripravljali smo se za napad, ki se je imel začeti opolnoči. Ura je bila deset.

Naši topovi so že grmeli in pošiljali svoje kroglice proti sovražnikovim vrstam. Spočetka smo jih pozorno poslušali, potem nam je bilo, kakor da jih ne slišimo. Sovražnik je le malo odgovarjal, zdaj pa zdaj je završelo po zraku in malo nato je že priletela granata na polje, se zarila globoko v zemljo in s temnim, pridušenim pokom zagnala kupe prsti visoko v zrak. Po polju so se pregibale tihe sence: dolge vrste vojakov so ležale v poraslem razdolju, in kadar je žužela granata skozi zrak, so se radovedno dvigale njih glave: kam bo priletela?

Po vsej dolgi fronti od gora do gora so se dvigale svetle rakete, kakor da bi pozdravljale zvezde nad nami. Tam je bilo mirno. Niti strela ni bilo slišati. In vendar si vedel, da leže tam ljudje po vsej črti od gora do gora.

«Imate cigareto?» me je vprašal človek, ki je ležal poleg mene.

«Prosim.» Sklonil se je nizko za kup prsti pred seboj in jo prižgal. Bil je mlad, lep človek. Videlo se mu je, da ga je sila velikega rojstva vrgla iz njegovega svobodnega življenja v to kraljestvo smrti. Človek v vojaški obleki, a ne vojak.

«Prav za prav je dolgčas to čakanje», je rekel in se ozrl nazaj proti višavi, od koder so pokali naši topovi. Ničesar ni bilo videti: pokanje je pretresalo ozračje in skozi lepo poletno noč so plavali streli po višavah na nasprotno stran. Temen jezdec je dirjal po cesti preko polja.

«Izgubil sem danes svojo srebrno dozo», mi je pripovedoval.

«Kje?»

«Tu nekje na polju, morda tam, kjer smo nazadnje ležali. Zal mi je zanjo.»

«Ali je niste iskali?»

«Ne... Čemu! Opolnoči bo napad in nihče ne ve, kaj bo. Niti zganil se nisem, ko sem zapazil, da je izginila. Bila je lepa, srebrna doza; bila mi je drag spomin.»

Granata je padla nedaleč od nas in razšropila prst po ljudeh, ki so ležali naokoli. Nekdo je bolešno vzdihnil; morda je bil ranjen. Od vzhodne strani je posvetil mesec in je ožaril na pol temno ravan.

«Tako čudno se mi zdi, da se je zgodilo to ravno danes s to dozo,» je rekel, «zakaj ta dogodek mi je vzbudil spomin na mlada leta, na tiste neumne čase.»

«Zakaj?»

«Ko sem zvečer sedel tam ob robu, se mi je zdelo, da se sveti sredi temnega polja moja srebrna doza, pozabljena in zapuščena. Mimo pride vojak in jo pobere. Kaj njemu mar, kdo jo je izgubil in kaj je bilo zvezano z njo! V sedanjem času propada vse, kakor da nima več svoje vrednosti. Propadajo prestoli, mesta, zemlja, domovina, ljudje, ljubezen, kakor da bi hotel svet pokazati vso svojo ničemurnost. Zato je nisem iskal, morda ji je bilo usojeno,

da se je izgubila ravno ta dan. Nosil sem jo s seboj deset let.»

«Bila vam je torej zelo zvesta.»

«Zvesta. Bolj zvesta kakor spomin, ki je bil zvezan z njo. Šele zdaj, ko je nimam več, sem se spomnil z vso silo tistega dogodka.»

«Kakšnega dogodka?»

Izpušil je cigareto in položil glavo na roke.

«Če hočete, vam povem. Do napada je še dve uri. Tako nama hitreje mine čas. Ali verujete v fetiške?»

«Morda.»

«To je bilo pred desetimi leti. Znano vam je tisto mlado življenje, ki ga človek preživi, da sam ne ve kdaj in kako. Šele potem, ko je končano in nas objame svet s svojimi prekletimi dolžnostmi, se nam zazdi, da je bilo v njem nekaj čudovito lepega, nepovratnega. Toda v življenju se navadno svoje sreče prepozno zavemo. Tako je tudi s temi leti. Takrat sem bil še zaverovan v ideale svoje mladosti in sem si komaj upal iztegniti roke po kipečem življenju, ki me je obdajalo. Človek je kakor slepec, ki ga nevidna roka pripelje na svetlo obzorje: poglej, razglej se! In pred njim leži svet čudovito lep, čimdalje lepši, ker se razodevajo neslutene lepote pred njegovimi strmečimi očmi. Da, tako je bilo. Tako smo stopili na tisti rob, ki je delil preteklost od bodočnosti. Ta rob se imenuje spoznanje. Sam ne veš kdaj: nekega dne te obsije z žarkim svitom in se ti zdi, da si bil dotlej gluhi in slepi, mladi in neumen. Ali pa še ni bil prišel tvoj čas. Zdaj se ti življenje razkrije kot velika gostija. Prisedi, jej in pij! Zdaj je čas!... Takrat človek spozna, da mora jemati, kdor hoče imeti. Svet je paradiž, ki ga je ustvaril Bog za uživanje ljudem. Danes ta dan se mi zdi ta resnica bolj resnična ko kdaj prej. Res je, da ni več tak, kakršen je bil, ker se je Adam ustrašil spoznanja. Toda tudi spoznanje je nekaj, kar je treba premagati.» Umolknil je.

«A kaj vam to pripovedujem!» je rekel naenkrat, ko se je spomnil, da mi je hotel pripovedovati svoj dogodek. «Takrat torej sem imel dve prijateljici, ki sem ju pogosto posečal na njenem domu. Obe sta bili mladi in v svojem prijateljstvu nismo nikdar mislili na druge reči. Toda ena mojih prijateljic je imela znanko, ki je stanovala v isti hiši. Bila je iz bogate družine, iz nekega gradu na deželi. Vzgojena je bila v samostanu in je tisto jesen prvič prišla v veliko mesto. Ime ji je bilo Astra. Bila je lepa. Vse na njej je kazalo njeno polno svežo mladost, bila je vesela in živahna, imela je lepe, velike lase in mamljive, opojne oči. Igrala je lepo na klavir, toda njena igra je imela nekaj svojskega, bila je nemirna in nestalna. Zgodilo se je, da je prenehala z igranjem sredi skladbe in njen obraz je bil poln nezaupanja, ni bila zadovoljna ne s seboj, ne s svetom. Njeno življenje je bilo prelepo in prelahko, da bi bila mogla spoznati njegovo vrednost. Zelela si je nekaj drugega, nekaj lepšega, nekaj resničnejšega. Videlo se je, kako hrepeni po nečem divjem, novem, neznanem. Eva! Bil sem še premlad, da bi jo bil spoznal in razumel na prvi pogled. Zato me ni zanimala bolj od drugih. Niti zapazil nisem, da ji to ni po volji.

Bil sem nekoč zopet na posetu pri prijateljicah, delal se je mrak in sem hotel oditi. Astra je bila ves čas nemirna.

«Hotela bi iti na izprehod, ali me hočete spremiti?» je vprašala.

«Prosim.»

«Na izprehod zdaj, zvečer v mrazu?» sta ugovarjali prijateljici.

Astra se ni dala motiti. Odšla sva. Zunaj je bil hladen, neprijazen večer.

«Kam hočete?» sem vprašal.

«Kamor hočete.»

Zavila sva v mestni park. Bil je skoraj prazen. Le tu in tam so se na klopeh stiskali pozni zaljubljeni. Astra jih je gledala s prikritimi očmi izza mufa, ki si ga je stiskala pred obraz.

«Ali vam ni hladno?»

«Ne,» je rekla, «nasprotno, zdi se mi, da mi je toplo. Večno prebivanje v sobah uničuje živce. In to igranje! Jaz bi hotela vsak večer ven...»

Čutil sem, da je hotela reči nekaj važnega.

«In potem to življenje v vseh tistih oblikah, kakor v samostanu — večno isto brez izpremembe, sama vsakdanjost. To utruja človeka.»

Prišla sva sredi parka: gola drevesa so stala okoli naju, klopi ob strani in velika svetilka sredi njih.

«To mi ne ugaja,» je rekla, «to je vse tako pusto in prazno in ljudje okoli naju so kakor samostanski nadzorniki. Pojdiva v mestni vrt in od tam na razgled.»

«Zdaj?»

«Nečete?»

«Mislim sem, da bo morda zaprto, sem se izgovarjal.

Odšla sva po najbližjih ulicah. Bilo je temno in blatno po tleh. Prijela se me je pod pazduho in vsa drhtela od radosti. Smatral sem se za slučajnega spremljevalca. Zato sem izpolnjeval svojo dolžnost s primerno hladnostjo. Morebiti je prišlo vse prehitro, nepripravljeno. Priznati sem si moral, da še nisem spremljal tako lepe ženske, a vendar mi ni prišlo na misel, da so lepe ženske zato na svetu, da jih ljubimo. Pripovedujem vam to zato, da boste vse razumeli. Takrat še nisem bil niti blaziranec niti cinik — ampak naiven idealist, ki ni mogel razumeti ženske, kakršna je bila Astra.

Vrata mestnega vrta so bila še odprta. Pot je vedla navzgor proti stari razvalini. Na vrtu je bilo še nekaj poznih izprehajalcev-uradnikov, ki so se vračali z večernega izprehoda. Srečala sva nekaj zakasnelih parov, ki so prihitali od vrha, potem je pot popolnoma osamela, in bila sva sama. Luči so le slabotno osvetljevale drevesa in okolico. Hodila sva skoraj molče, le zdaj pa zdaj je Astra obstala:

Ali ni lepo, ali ni prijetno? Tu v samotni, visoko nad mestom, daleč od ljudi.»

Prišla sva do razvaline, ob zidu je vodila steza navzgor k razgledu. Pod nama se je zasvetilo megleno mesto v tisočerih lučih. Njegov šum je izginjal v mrakovih, preden je mogel doseči tišino mestnih vrtov. Obstala sva za trenutek. Nenadoma me je objela z obema rokama.

«Ti me ne ljubiš, kajne, povej, ti me ne ljubiš?»

Bil sem presenečen.

«Ali ljubiš drugo, povej, kajne, da ljubiš?»

«Ne.»

«In zakaj bi mene ne ljubil?»

«Zakaj bi te ne ljubil?» sem ponovil. Obstala sva v objemu naslonjena na železno ograjo. Vse to je prišlo tako nepričakovano. Ta lepa mlada ženska, ki še ni poznala sveta, je hrepenela po ljubezni, po radosti, po življenju.

«A jaz ljubim, jaz hočem ljubiti, jaz moram ljubiti,» je govorila strastno in se zagrizla v moje ustnice.

Začela se je tista igra brez besedi, ki jo igramo vselej, kadar ljubimo brez ljubezni.

«Ali imaš ti sobo?» je vprašala.

«Seveda jo imam.»

«Ali te smem obiskati?»

«Lahko.»

«Torej jutri.»

«Dobro, jutri.»

«Ob treh popoldne.»

«Pridi!»

Poljubila me je, kakor da bi bila hvaležna, da sem sprejel njeno ponudbo.

Vrnila sva se domov, ko je bilo že pozno. Čuvaj je že zapiral vrata mestnega vrta in je mrmraje gledal za nama. Odhitela sva po meglenih ulicah.

«Torej jutri,» je rekla, ko sva obstala pred njeno hišo, in je odhitela po stopnicah.

Vračal sem se domov skoraj obupan od nepričakovane sreče.»

Naslonil je glavo na puško, kakor da je s tem povedal prvo poglavje svoje povesti. Topovski boj je bil vedno hujši, granate so padale po polju. Zvezde nad nami so gorele mirno in slovesno, kakor da hočejo biti tisočem za poslednjo luč. Ako se je katera utrnila, jo je spremljalo na tisoče skritih oči. Bog ve, čigava je? Raketne na fronti so enakomerno letele v zrak, razsvetljevale noč in padale v obloku nazaj na temno zemljo.

*

«Drugi dan sem čakal, kakor čakamo na te vrste obiske: nemirno, nestrpno, z negotovostjo v srcu. Morda se je samo poigrala, morda ne pride. Soba je bila lepo pripravljena: vse v nji je bilo polno slavnostnega pričakovanja. Na stopnicah so se začuli tihi koraki, nekaj je zašumelo, nekdo je na lažno potrkal... Bila je Astra, nekoliko razburjena in zasopla. Oprostila se je, da prihaja prepozno. Bila je krasna v tem trenutku, čutil sem, kako se me je polastilo sladko razburjenje, ko sem jo zagledal tako pred seboj. Sedla je na divan in začela pripovedovati o prijateljicah. Ozirala se je po sobi: njena radost je bila otroško nežna. Odložila je muf, klobuk, ovratnik, zdelo se je, kakor bi jo vse to motilo, težilo. Hotela je biti prosta, brez ovir. Bil sem takrat še nerazvijen. V svojem presenečenju nisem mogel razumeti, zakaj je prišla vsa ta nenadna sreča v moje življenje. Občutil sem nemirnost igralca, ki prvič stopa na oder. Toda Astra je sama premagala negotovost prvih trenutkov, bila je tako polna preproste radosti in otroške ljubeznivosti, da se je zdelo, kakor da je znanka iz davnih let. Pripovedovala je o domu in o samostanu. Preživela je vso mladost v sanjah, ki so se rodile iz njene samote, zasanjala si je življenje po svoje: čim bolj so jo ovirali zidovi in ljudje, tem predrznejše je sanjala, in ko je prišla na svobodo, je nastopila pot za svojimi sanjami. Vsak iz nas ima pravico, da si po svoje zasanja svojo srečo. Ali ni vse naše življenje boj med temi sanjami in resnico, ki ugovarja našemu hrepenenju? Bila je vajena, da ji življenje da vse, česar si poželi. Zakaj bi se ji ne izpolnilo to, kar je smatrala za vrhunec sreče in življenja? Hotela je ljubiti ne tako, kakor tiste male junakinje, o katerih je čitala v neskončnih romanih, ki so jo dolgočasili. Zdelo se ji je, da ti ljudje niso zmožni premagati tiste puste vsakdanjosti, ki ubija človeka. Hotela je iti preko vseh predsodkov in ovir. Z drzno roko je hotela utrgati sad spoznanja. Brezobzirna in silna je bila v tej svoji volji. Tako je bila zasanjana v svoj svet, da ni videla tistega mogočnega boga prepovedi, ki pride nekoč kot maščevalec naših sanj. Ustvarila si je svet bodočnosti v tistih samotnih nočeh, ko ni mogel nihče motiti njenih misli, iskajočih daljnih krasnih svetov. Ovila se me je s toplim mladim telesom in njene lepe oči so zažarele v radostni strasti. Pokleknila je ob divanu, položila glavo k mojim rokam, njeni dehteči lasje so se razsuli. Hotel sem jo dvigniti k sebi. Čutil sem, kako so zatrepetale njene nežne, drobne roke.

«Toda jaz...», je rekla vsa zardela. Zašepetala mi je na uho svojo skrivnost. Njeno laskanje je bilo polno razkošja in opojnosti. Vse to je bila tista lepa igra, ki tolikokrat v življenju nadomestuje resnico.

«Ne tako...», je rekla, potegnila dragoceno preprogo, ki je ležala preko divana, in jo razgrnila po tleh. Tizianova Danaja ni bil krasnejša, ko je ležala pred umetnikovimi očmi. Noben kipar bi ne izklesal krasnejšega telesa od tega, ki je ležalo v mraku pred menoj. Svetilo se je kakor bela sanja, polna slasti in razkošja. Prižgala si je cigareto in pušila strastno, kakor da hoče vso sobo zaviti v opojno omamo. Njene oči so se smejale v samozavestni radosti. Njena usta so žarela.

Poslavljal se je pozno. Stala je pred zrcalom in s ponosom gledala na preprogo, ki je še vedno ležala na tleh. Ostal sem sam. Vrgel sem se na divan in gledal na preprogo, kjer se mi je zdelo, da še vedno vidim njeno lepo mlado telo.

Poslej so se poseti ponavljali. Ni bila zadovoljna: iskala je novih skrivnosti sladostrastja in neznanih mamljivosti.

Nekoč je ni bilo več.

Nekaj dni nato sem jo videl v mraku, ko je hitela po ulicah v spremstvu elegantnega gospoda.

Prišla je zopet. Opravičevala se je z raznimi izgovori. Vedel sem, da ne govori resnice. Toda nisem imel pravice do očitkov. Ali ni sama po svoji volji odločevala o vsem?

Videla je, da nisem zadovoljen z njo. Toda vedela je, da bo zmagala — hotela je obvladati svet, ne da bi vedela, da ga obvladajo le ti, ki obvladajo samega sebe.

Drugi dan sem prejel od nje zanimivo pismo in srebrno dozo. Položil sem oboje na pisalno mizo, kakor da ni namenjeno meni. Hotel sem biti sam — edin — ali...

Ni mogla razumeti, zakaj nisem zadovoljen s krasoto in z ljubeznijo, ki mi jo je darovala tako vdano in nesebično. Ali sem hotel tudi jaz poseči po njeni svobodi, ki jo je ljubila nad vse? Ali ni to egoizem?

Prihitela je k meni nekoč vsa radostna. Prišla je z novim nasvetom. Hotela je, da bi bil njen prijatelj, njen edini prijatelj, ki bi pri njem vedno našla odkrito prijateljsko srce. Sprejel sem njeno ponudbo. Znak sprave je imela biti srebrna doza.

Mesec dni nato je sledila katastrofa, ki me je pretresla do dna duše. Neko jutro je prišla k meni in vsa solzna padla ob moji postelji na tla. Pogladi sem jo po glavi. «Ne dotikaj se me,» je govorila, «to je grozno. Jaz trpim, trpim...» Nekdo je zastrupil njeno mlado, zdravo telo. Ona, ki je tako ljubila življenje in krasoto, je bila uničena. Prekrel sem tistega človeka. Vse njeno telo je drhtelo v obupnem ihtenju. Njene najlepše sanje so se razbile ob

grozni resnici, ki je ustavila za trenutek njeno predrzno pot za nenasitnimi radostmi.

Videl sem jo nekoč pozneje na ulicah — toda to ni bila več tista mlada, lepa Astra. Sanje so se razbile in krasota je izginila — — —

Rekli boste: greh, greh! Premišljal sem o tem in nisem mogel najti ne greha, ne kesanja. Samo boleost me je obšla vselej, kadar sem se spomnil nanjo, boleost nad življenjem, ki s kruto silo razbije sanje svojih oboževalcev. Demon, ki rodi in ubija, šimera, ki vabi in uničuje, zmija, ki nam ponuja darove spoznanja in vara. Rekli boste: vsaka zapravljenost doživi svoj bankrot, tudi zapravljenost s sanjami. To je res. Toda: ali smo mi krivi, da živi v nas tista lažna sila, ki ustvarja svetove, ki jih ni, radosti, ki nas varajo, slasti, ki nas pogubljaajo? Ako zdaj ta trenutek pomislite nazaj, kaj je bilo vse, kar ste preživeli od svoje mladosti. In kaj je bil svet, v katerem smo živeli. In kaj je bilo življenje, ki smo ga zdaj prinesli sem, da bo uničeno tako brezsmiselno, kakor smo ga živeli. Ali ni bila vse samo igra, komaj vredna, da jo človek igra? O žalostna komedija! Kaj smo hoteli, kam smo hoteli, zakaj smo živeli? Doživel sem mnogo lepšega, kakor je bila povest, ki sem vam jo pripovedoval — toda doza, srebrna doza je šla z menoj. Skoraj sem pozabil, odkod in zakaj. Tako, iz navade... In danes, ko je izginila, sem se spomnil njene povesti: tu sredi pustega polja, v kraljestvu smrti...»

Naslonil si je glavo na puško, kakor da premišlja o tem. Prižgal sem si cigareto.

«Izvolite še eno...»

Pušil je, kakor da bi premišljal o dimu, ki se je izgubljal pred nama v nočno temo. Pravijo, da fetiši varujejo. Na primer da je krogla zadela v dozo, v uro, v sliko in rešila vojaka smrti. Časopisi so polni takih zgodb.

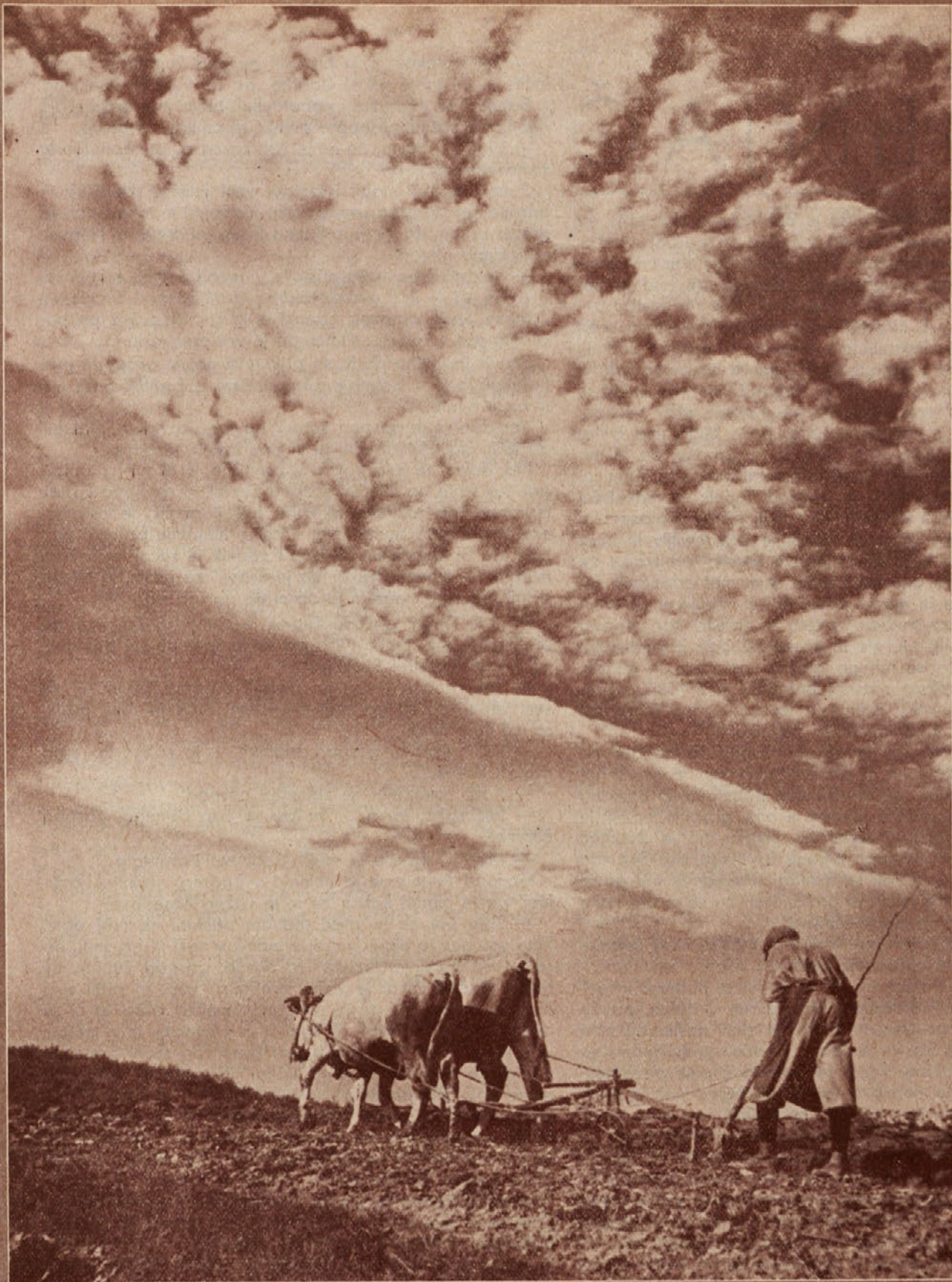
Naši topovi so še vedno grmeli. Granate so prenehale... nasprotnik je utihnil. Po polju je šlo lahko šepetanje. Vse se je pripravljalo za napad. Še nekaj trenutkov...

Zvezde na nebu so sijale mirno in prijazno, kakor nekdanj v tistih lepih nočeh, ko smo sanjali pod njimi o sreči in ljubezni. Mesec se je skrtil in v tihi temi je bilo komaj videti dolge vrste črnih senc, ki so se začele premikati po tleh. Rakete na fronti so začele izpreminjati svojo barvo: zelene, rdeče, modre...

Napad se je začel. Dvignili smo se in se počasi plazili naprej. Videl sem ga dolgo, kako se je plazil poleg drugih — potem je izginil...

Ko smo se zjutraj zbirali ob robu gozda, ga ni bilo med nami. Ali je bil še živ? Ali je ležal kje na polju ubit in pozabljen, kakor njegova srebrna doza in njena povest.

V potu svojega obraza

BOBNJAČ

To je dobro, da je Bobnjačeva domačija na samem, visoko v hribu, na parobku bukovega gozda, ki se izteka tja noter v kozjansko pragozdovje. Bobnjač je hud in nevaren divji lovec, je pa tudi strahovit pravdač, ki pride s kazenskimi bukvicami pred sodnika in mu reče: «Ne, gospod sodnik, danes pa ne bo vaša obveljala, danes se bomo udarili po temle paragrafu!»... In je Bobnjač nevaren spletkar, pri kupčijah pa prekanjen, da mu nasede prav vsakdo, kdor se z njim o čemerkoli bota. Toda hudir ima bistré oči in namazan jezik — in tako se je zgodilo, da je nedavni dan čudovito nesramno pretental gospoda župnika.

Daleč v dolini je fara in gospod župnik le redkokdaj vidi pri nedeljskem opravilu tudi levji obraz malovernika Bobnjača. Ampak gospod župnik je prizanesljiv in blag mož in odpušča Bobnjaču njegovo versko zanikrnost že zgolj zato, ker je gospod župnik sam vnet pripadnik zelene bratovščine in mu je Bobnjač že nekajkrat pokazal zanesljive sledi za srnjadjo in celo za neresci. Vsa priroda je velik hram božji in zato je gospod župnik popustljivejši nasproti tistim, ki se mnogo gibljejo po polju in gozdu. Tako je že nekajkrat odpustil Bobnjaču tudi tiste pregreške, ki se po zakonu imenujejo lovska tatvina in so bili storjeni prav v revirju gospoda župnika.

Nekaj dni potem, ko je gospod župnik že pozabil na ustreljenega srnjaka in je pri orožnikih sam zastavil besedo, da so končali preiskavo zoper Bobnjača, jo primaha Bobnjač sam v župnišče. Zjutraj je bilo, gospod župnik je po končanem opravilu sedel pri zajtrku, ko je Bobnjač potrkal in vstopil. Svojega lepega lovskega psa Skovirja je imel s seboj — nikoli se menda ni zvedelo, kje ga je dobil; ali ga je res kupil na graščini ali pa se je pes kako slučajno zatekel na Bobnjačevino!

Ko je gospod župnik velikodušno natakala šilce žganja, je Bobnjač sukljal zašpehani klobuk v rokah:

— I, kako pa, i, kako pa, — se je muzal Bobnjač in pogumno segel po natočenem šilcu, zvrnil v dušku, pa že tudi posadil svoje težko telo, da je stari naslanjač milo zaječal... Lačni Skovir je vdano prislonil svojo glavo na gospodarjevo koleno. Tedaj je gospod župnik pozorneje pogledal psa. Že nekajkrat ga je bil ogledoval, ugajale so mu te zveste rjave oči in dolgi uhlji, ves trup je bil enakomerno vitek, izkratka: zanimiv in lep lovski pes.

— Tak povejte vendar enkrat po resnici, kje ste ga iztaknili? — je prijazno silil gospod župnik v Bobnjača.

— Če komu, potem veste, gospod župnik, da bi edino vam izdal svoje skrivnost. Toda ne morem, pes je tako žlahtne sorte, da ga nikdar in nikomur ne dam iz rok.

— No, so še dražje in drugačne stvari na svetu, pa se napravi kupčija. Kaj bi se ne dalo barantati zastran vašega psa, — je bil gospod župnik naenkrat vnet za kupčijo. Že nekaj mesecev je bil brez čuvaja, zadnjega so mu lansko jesen zastrupili faloti, ker jim je ponoči prehrupno branil vasovanje pri farovski dekli.

— Tja, ne rečem... v stiski sem pa že taki, da bom nazadnje res prišel na psa, kakor se reče... Toda kdo mi ga bo plačal, kolikor je vreden?

— I, kar recite okroglo ceno, pa se bova pomenila.

— Kako bi mogel prav povedati! Če rečem: pet stotakov, bo siromaku preveč, gospodu premalo, ali ne?

— Pet stotakov... je pomislil gospod župnik in se odločil: — Tu moja roka! Udarite, pa bo kupčija sklenjena.

Bobnjač se je muzal in obotavljal. Nato je položil svojo debelo in kosmato šapo v mehko župnikovo desnico.

— Naj bo! Veste, da mi je žal, kakor za otrokom. Toda samo vam na ljubo...

Župnik je brž stopil k omari, vzel leseno skledičko in odrajtal za pet stotakov drobiža. Bobnjač je trikrat položil drobiž v žep, da mu je prijazno žvenkljal. Vmes je hinavec priliznjeno govoril:

— Še tisto črno mašo prištejte, gospod župnik, h kupnini.

— Še to! — je z glavo majaje pritrdil gospod župnik. — Zdaj se pa le oprezno odpravite iz župnišča, jaz pa povedem psa v kuhinjo. Vidim, da je ves prestradan.

Skovir je voljno sledil za prijaznim novim gospodarjem. Bobnjač jo je z urnimi koraki pobrisal iz župnišča, pa naravnost v hrib.

Ves dan se je gospod župnik bavil s Skovirjem. Nakrmil ga je in ga izkušal učiti te in one lovske umetnije.

No, dokler je šola trajala v župnišču, je Skovir rad ubogal. Ko se je pa zvečer gospod župnik namenil na kratek izprehod, da razkaže Skovirju bližnji okoliš, je psa naenkrat prevzelo domotožje, strastno hlepenje po divji svobodi na Bobnjačevini. Gospod župnik je klical in žvižgal in rotil, — zaman. Kakor da je ustrelil za psom, je Skovir stisnil rep med noge in jo ubral tja gor na stari dom...

Minil je teden, gospod župnik je zaman pričakoval, da se Skovir vrne. Neko jutro pa se le spet pojavi Bobnjač, na vrvi je privedel Skovirja.

— Tak vendar, — se je oveselil gospod župnik — saj sem vedel, da mi ga spet privedete. Prvič je ušel, poslej se me že privadi.

— Psa poznate, gospod župnik? — je važno in resno povzel Bobnjač.

— Kako, kako? — se začudijo gospod.

— Nič kako, kako... Ta pes je vaš, kajneda, gospod župnik?

— Moj... seveda je moj... saj sva barantala...

Gospod župnik se je nemalo v zadregi smehljajal. Bobnjač pa je gledal kakor lev in je važno besedoval:

— Tale pes se je pred tednom priklatil na moj dom. Tale vaš pes je planil v moj sklednik v veži in ga snel, da se je vse posodje razbilo. To škodo, gospod župnik, mi boste plačali. Žival je vaša, stroški so vaši. In redil sem psa ves teden. Ne, to ni navadna kmečka mrha, ki bi se oblizovala ob pomijah. Ž ganci in z mlekoin in z mesoin in s kostmi sem vam moral psa krmiti, da se ni pretegnil od lakote. Rad imam živali, kakor jih imate vi radi, zato se ne bova prerekala zaradi stroškov. Tisti sklednik z razbito posodo in pasja krma ves teden, — svojemu bratu bi ne računal ne več ne manj kakor pet stotakov, pa upam, da tudi vi ne boste odrekli. Saj veste, drugače pride sodnija pa advokat in stroški in zamera...

Gospod župnik je gledal in poslušal. Bil je ves osupel. Zdaj se je šele ovedel, da je enkrat in poslednjič nasedel Bobnjaču in da je bolje, če kar brž konča z njim pravdo in posel. Spet je stopil k omarici v zidu in roke so se mu tresle, ko je odštél pet stotakov, ampak ne drobiža, temveč pet belih, pisanih metuljev. Poprijel je za vrv, da odvede psa v kuhinjo, in rekel:

— Zdaj, Bobnjač, brž izginite in se mi nikoli več ne prikažite v župnišču! Jaz pa bom skrbel, da vam moj pes ne bo več razbijal sklednikov.

Bobnjač se je namuznil, kakor da mu je ves svet ena figa, potem jo je mahnil nazaj v hrib. Tam za farovžem polega, priklenjen na verigo, lovski pes Skovir. Zredil se je, ker gospod župnik nikakor noče tvegati, da bi še kdaj zavoljo njega plačeval nestorjeno škodo.

Petruha Avdjejev

Ubogega Petruhe Avdjejeva, ki je imel v neki mrtvi tifliški ulici temno, vlažno stanovanje v kleti, ne bom nikoli pozabil. V svojih mladih dneh je poznal boljše dni. Toda njegovo hrepenenje po svobodi in sovražstvo do krvososov sta mu postala usodna. Ujeli so ga in ga za dolga leta spravili v ječo. Tam je izgubil vid. Ko so ga potem izpustili v večno noč, je bilo njegovo imetje izgubljeno, žena mrtva, sin v izgnanstvu, hči pri tujih ljudeh v službi.

Za nekaj rubljev sta si najela temno zavetišče v kleti, Marija je pustila službo, prala in šivala za ljudi, ki se jim je slepi stavec smilil.

Dolgo nisem vedel nič podrobnega o žalostni, mračni usodi obeh ljudi. S plašno, a čudno lepo hčerjo se ni dalo mnogo govoriti, kadar je prišla po perilo.

Toda počasi se mi je le zazdelo, da mora imeti neko žalostno skrivnost, ki jo gloda. Nekega dne sem se začudil, da je ni bilo s perilom. Čuden nemir se me je potilil in sam sem se mu moral čuditi. Pa sem se le premagal. Čakal sem teden, dva čez dogovorjeni rok — zastonj. Da bi bila Marija nepoštena, si nisem mogel misliti. Tako sem šel neki večer, bolj iz radovednosti kakor pa zato, da bi bil dobil svoje perilo, na njeno stanovanje. Pogledal sem v bedo...

Marija je ležala na slamnici, zavita v pisane cunje, in zdelo se mi je, da spi. Njen obraz je bil blede, upadel. Kakor bi bile umetno počrnele, so se odražale črne obrvi in trepalnice od te smrtne bledice. V porumenelem, izrabljenem naslanjaču je sedel ob njenem zglavju slepi stavec in s sklonjeno glavo molil. Moj pozdrav ga je prestrašil. Z rokavom si je obrisal čelo in vprašal: «Kdo je?» Njegove mrtve oči so strmele negibno kakor iz krinke v slabo razsvetljeno klet.

Povedal sem mu svoje ime in in vzrok svojega prihoda. Tedaj je Marija odprla oči in odgovorila tiho namesto očeta:

«O, gospod, ne smete biti hudi. Nisem mogla! Morda vam bom lahko ta teden prinesla vaše stvari, če boste mogli potrpeti tako dolgo...»

Pomiril sem jo: «Saj se ne mudi, Marija. Samo to sem hotel zvedeti, kaj je z vami.»

Morda se mi je preveč smilila, da sem govoril tako zaplljivo z njo. Toda videl sem, kako ji je to dobro delo.

«Vsak dan sem upala,» mi je rekla, «toda tu notri, globoko, mi je tako hudo.»

Položila si je roke na prsi in rezko zakašljala.

«Kaj pa je zdravnik rekel?», sem jo vprašal.

Komaj vidno je odkimala in stari oče je zastokal. Zdravnik še ni stopil čez prag tega stanovanja.

Iskal sem besede tolažbe in jo prosil, ali smem pomagati njej in njenemu očetu. Potem sem šel.

Drugi dan sem se vrnil z zdravnikom. Ko jo je pregledal, sem ga prosil, naj mi pove resnico.

«Ugaša. Dalje kakor teden dni ne bo več.»

«Ubogi stavec», se mi je iztrgalo. Nekaj me je peklo v grlu.

Doktor je prikimal in šel v razžarjeni dan. V vlažni kleti pa je raslo novo upanje v življenje, ki ga nisem mogel in maral podreti.

«Zdaj bo pa vse dobro, gospod!» je šepetala Marija in rdečica vročice je pobarvala njena lica. «Kako naj se vam zahvalim?»

Boris Rihteršič:

Otrok ob cesti

Otrok ob cesti stoji in prosi:

«Oče zaprt je, mati leži,
sestra ušla je od doma,
— bog ve, kje v svetu roma —
kruha na naši mizi več ni.

Dinar, gospod, mi dajte samo!
Kupil za dinar bom materi smeha;
vem, da ji smeh bo najboljša uteha.

In če pri srcu ji spet bo gorko,
laže oba bova šla čez te dni,
ko niti kruha na mizi več ni.»

Slepi oče mi je stisnil obe roki in na njiju sem čutil njegove solze.

Večer za večerom sem odtlej sedel pri obeh. Bolelo me je, ko sem gledal, kako je v Mariji raslo upanje, ko je skrbno srkala grenko zdravilo in se oklepala življenja. Vedel sem, ne da bi bila kaj rekla: zaradi slabotnega, slepega očeta!

Zdravnik se je zmotil. Tedni so minevali, jesen je pošiljala svoje poslance, toda Marijina lučka je še zmerom plapolala. Vse življenje Petruhe Avdjejeva sem že poznal. V večernih urah, ko sem sedel v njuni družbi, mi je pripovedoval o njem z natančnostjo in širokostjo starosti. Bila je tragedija potlačena pogumnega, zvrnanega človeka. «Poslednjega mi Bog ne more vzeti, gospod! Kako bi neki mogel še verjeti vanj?»

Ko so jesenski vetrovi lomili drevesa in je listje začelo pokrivati ceste, je Marija Avdjejeva mirno zaspala, kakor sveča, ki je dogorela.

Sedel sem pri očetu in hčeri in Petruha je govoril o nekdanjih dneh. Pri tem se je tako razvnel in zakopal v spomine, da sva pozabila gledati na bolnico, ki je spala. Ko sem opolnoči vstal in hotel iti, sem segel po Marijini roki, da bi se od speče poslovil. Bila je hladna.

Čutil sem prijem smrti do srca. Ta trenutek je bil najgrozotnejši v mojem življenju. Nisem vedel, ali naj molčim in grem, ne da bi starcu povedal resnico. Nisem se upal gledati njegovega obupa. Toda moj molk bi bil strahopetnost in bi ne bil ničesar omilil. Zato sem položil roko na starčevo in rekel:

«Petruha, zdaj si je izbrala boljšo usodo in šla od naju.»

Slepec je obsedel, kakor bi bil ohromel. Vso noč sem ostal pri njem in bedel.

Zjutraj sem šel, da bi opravil potrebna pota in izkazal rajnici zadnjo dobroto. Za seboj sem zaprl vrata. Okoli poldneva sem se vrnil. Na pragu mi je zastal korak. Petruha Avdjejev je sledil svojemu otroku, ker mu ni na zemlji nič več ostalo. Ležal je negiben pred njeno posteljo. Prerezal si je bil žile.

Tragedija dveh življenj je bila doigrana.

KAMEN

Vzhodna pravljica.

Poslovenil dr. Joža Glonar.

krasni poletni noči leta 18.. je carigrajska policija našla na ulici kamen. Kakor so veščaki dognali, je ta kamen imel podobo kocke z grapavimi stranicami in z enim odlomljenim oglom, tehtal je 1½ kg, bil sivkaste barve, nekoliko pomazan z blatom in se torej ni v prav ničemer razlikoval od drugih kamnov, s katerimi so tlakovane carigrajske ulice. Toda za to nedolžno zunanjščino je carigrajska policija, o kateri je znano, da ima zelo dober nos, zavohala veleizdajniško ozadje.

Carigrajska policija ima v resnici vse hvale vredna načela; med njimi je tudi to, da, če se kje najde kakšen kamen, nikakor ni prišel tja sam po sebi, ampak je bil od nekoga položen, vržen, zavaljen, sunjen, na vrviči privlečen — sploh nekako nameščen. Dalje predpostavlja, da je ta nekdo sultanov podložnik; in ker sumi v vseh sultanovih podložnikih posebno nagnjenost k različnim hudobijam, prihaja k neomajnemu prepričanju, da je bil ta kamen prav zato tja položen, vržen, zavaljen, sunjen, na vrviči privlečen, da bi se veliki vezir ponoči, ko gre na sprehod, ob njem spotaknil in si razbil levo oko in pet zob. In ko je prišla do tega prepričanja, pa začne iskati krivca in se pri tem zopet ravna po nekem izbornem principu: pograbi kakih sto oseb, kakor ji ravno padejo v roke, jih dene na protokol (pisanje protokolov je sploh priljubljena igra policije) in jih pridrži kako leto v preiskovalnem zaporu. S takim ravnanjem pokaže v resnici svojo pravičnost in previdnost, kajti če se med onimi, ki so za celo leto zaprti, krivec res najde, je dobro, če pa ne, pa je prav tako dobro... Tokrat pa se carigrajska policija iz dobrih razlogov ni držala svojega načela. Poznala je namreč človeka, ki je imel velik nos z bradavico na eni strani, rdečo, razmršeno brado, umazan in posvaljkan turban in je sploh kazal videz, kakor da mu je oni sumljivi kamen padel naravnost iz očesa.

Okoli tega sumljivega človeka je torej razpregla svoje mreže...

II.

Ko se je Jusuf Ali zbudil, se je potipal za nos. Kakega posebnega povoda za to sicer ni imel, da bi kaj takega storil, prav zares ne: to je storil vsak dan, ko se je zbudil. Brez dvoma je upal, da nekega jutra ne bo otipal bradavice, ki se je tako neprimerno in brez smisla šopirila na pobočju nosa. Toda vsakokrat jo je zopet otipal...

Ko si je Jusuf Ali nos otipal, se je namrdnil in s peto trikrat potrkal po steni.

Na to znamenje so se tiho odprla vrata in po prstih se je v sobo prizibal suhoten zamorec, ki je prst ene roke pomenljivo položil na svoja široka usta, v drugi pa nosil posodo s kadečo se kavo.

«Kdo je?» mu je Jusuf zašepetal nasproti.

«E, oni stari čevljar z druge strani ulice, mislim...»

«Da bi ga prerok brenil iz raja!»

Suženj je postavil kavo na obledelo preprogo pred oguljenim gospodovim divanom in je začel v dolgo turško pipo tlačiti finega turškega tobaka.

«No, ali je še tam?» je zašepetal Jusuf.

Suženj mu je podal napolnjeni čibuk in se je nato po prstih odzibal nazaj v predsobo, kjer je pritisnil oko k luknji ključavnice.

Nekaj časa je tako ostal, nato pa se je obrnil in na glas rekel:

«Ni ga.»

«Slava Alahu!»

Tukaj moram čitateljem povedati, da Jusuf Ali iz nekakih dobrih razlogov nikakor ni bil prijatelj jutrnjih obiskov. «Čemu ne prihajajo opoldne ali zvečer!» — je pravil, kajti opoldne in zvečer Jusuf Ali nikdar ni bil doma.

«Kako pa je zunaj?» je vprašal Jusuf, ko je posrkal moko.

«Vse nebesne zatvornice so odprte.»

Jusuf si je mirno pogladili rdečo razmršeno brado. Dež je namreč bil njegov pravi element. Kadarkoli je namreč gost naliv divje opletal po vitkih carigrajskih minareti in vse, kar je živega, pregnal v varna zavetišča, tedaj se je Jusufov umazani turban najrajši gibal po zapuščenih carigrajskih ulicah. Menda je upal, da se bo nebo usmilo njegovega turbana in spralo njegovo umazanijo, toda to upanje se tudi v teku dolgih let ni izpolnilo; ali pa je imel tak divji naliv za najsigurnejše varstvo pred pocestnimi napadi svojih jutrnjih obiskovalcev — to ve sam Bog! Jasnó je samo to, da je, če se je iz take povodnji umaknil v kako znano hišo, vedno rekel: «Kakšna ploha! Sem imel pač dober nos, da sem oblekel svoj stari kaftan!»

Tako je tudi danes, brž ko je zvedel, da dežuje, oblekel svoj stari kaftan in ostareli turban ter krenil na sprehod...

Kmalu po njegovem odhodu pa je silovito trkanje zbudilo njegovega sužnja iz prvega spanca. Ko je odprl, je zagledal pred seboj nekoliko sumljivih oseb. Ker si je mislil, da so nekako nadaljevanje jutrnjih obiskov, jim je zaklical: «Opoldne ali pa na večer!»

Toda še preden je prav zaprl usta, sta ga že dva zgrabila in potegnila na ulico. Drugi so zasedli žalostno stanovanje nesrečnega Jusufa.

O, ti turška policija! O!

III.

O, ti turška policija! O!

O, ti zvita njena glava, Mahmud, ti svetilka poštenjakov, ti senca zločincev, ti bistro uho sultanovo, ti ščit javne varnosti, ti tajno pero državnega stroja, brez katerega vednosti niti sonce ne sme zablesteti nad carigrajskimi minareti!

Kdo še ni videl policaja, kako živo dvigne glavo, kako mu zažari oko in kako tlesne s prsti, če samo tvoje ime udari na njegovo uho, ta ne bo iz tvojih dejanj nikoli spoznal, kaj si ti za sultanovo policijo!

Kdor te ni videl na iskrem arabskem žrebcu, s smaragdom na svilenem turbanu, z odlikovanji na prsih in z damaščanko ob boku, kako jahaš čez carigrajski trg in visoko bočič svoje obrvi, kakor da na njihovih lokih leži vse turško cesarstvo, te sploh nikoli ne bo videl, niti v vrstj tebi podrejenih uradnikov, niti v tvoji delavnici, razen če bi Alahova naklonjenost zanj naredila prozorne stene tvojega harema. In če bi ne oslepel od bleśka dragega kamenja, zlatih zaponk, uhanov in čarobnih pogledov, bi ob pogledu na čudoviti mir, s katerim tam v oblake dima zavit srkaš hladeči šerbet in prebiraš svojo snežno belo brado, bil ves poln vere v tebe kot višek policijske modrosti, ki v zavesti svoje nepremagljivosti niti sencí kakšne skrbi ne pusti k sebi...

Po Alahovi naklonjenosti vidim skozi stene Mahmudovega harema. Spi. Vitek deček olive polti v snežno beli obleki kleči ob njegovi glavi, mu preganja nadležni mrčes in mu pahlja razkošne sanje, prelestne kakor žarki sonca, sevajoči skozi nežno narezljano perje mimoze...

In tamle so na perzijskih preprogah s prekrižanimi nogami v pester venec posedle njegove odaliské. Ali veste, ljubeznive čitateljice, kakšno je življenje po haremih? Tukaj vidite kos te celote, ki je povsod enaka. Turške žene se ne pečajo, kakor naše dame, s koristnim delom: ne šijejo, ne kuhajo, ne pečajo se z vzgojo svojih otrok. Glejte jih! Tukaj sedijo v dolce far niente, pijejo kavo in se zabavajo z živahnimi razgovori. In s kakšnim razgovori? Ali mislite, da so predmet njihovih razgovorov pridobljene izkušnje, narodne potrebe, lepa književnost, vzgoja otrok itd., kakor pri naših damah — o, nikakor ne! Vsebinska teh pogovorov so dragoceni okraski, prazne zabave, slabosti mož, pred vsem in nad vsem pa opravljanje odsotnih, klepet in sam klepet: O, turške žene so še daleč za našimi!

Pogled na Bospor

Toda, kje je Fatima! Kje je luna med zvezdami harema? Ah, tam v svoji sobici, zavita v lahek muselin kakor jezerska megla, sedi pri oknu in s sanjavi očesom gleda na razsolzeno ulico. Ali pohiteva njen duh na prag tihe kolibe, kjer je sedela v otroških letih, prisluškovala gluhemu šumenju slapa in s skalnim orlom poletavala okoli ledene čelade ponesnega Kavkaza?

Sedaj je zardela — oko ji je živahno zažarelo.

Na ulici pod njo je zamigal turban; pod njim se je pokazal nos s čarobno bradavico in rdeča, razmršena brada. Da, to je Jusuf, zvesti Jusuf, ki mu niti neskončni naliv ne more pogasiti plamena ljubezni v prsih.

Z boleznim hrepenenjem v očesu je Jusuf nemo razprostrl roke in v znamenje brezmejnje vdanosti prekrižal oguljene rokave svojega kaftana na prsih.

«Zvečer ob domenjeni uri, rosa moje duše!» je zazvenelo od zgoraj.

Zopet so se prekrižali oguljeni rokavi kaftana in ostareli turban se je sklonil.

IV.

No, vidite, ljubeznivi čitatelji, in prav tega dne je Jusuf Ali izginil. Zadnja sled po njem se je našla v neki zanikrni kavarni, kjer si je bil dal baje trikrat zapored naliti kave in kjer je moral pustiti v zastavo svoj kaftan, ker je ni imel s čim plačati. Sicer se je še našel neki brivec, ki je trdil, da je baje prav oni večer k njemu prišel tak človek brez kaftana in mu ponudil v plačilo svoj turban, če bi ga obril, katero ponudbo je brivec sprejel in potem turban razrezal za obveze za svoje klijente. Toda nihče ni hotel verjeti, da bi bil kdo Jusufa obril za njegov turban. Daljnji sled našega junaka se izgublja v neprodni temi...

V.

Nekaj tednov po tem dogodku se je v Mahmudovi sobici vršil sledeči pomenek:

Mahmud: «No, kaj?»

Uradnik: «Svetli gospod! Štrena se nam meša.»

Mahmud: «No, kaj?»

Uradnik: «Zapiranje osumljencev gre naprej. Razen Jusufovega strežaja sedi tam kakih sto oseb, med njimi krojač,

ki je baje pred petimi leti Jusufu sešil kaftan in obrnil stari turban, ta je bil zaprt takoj drugi dan zgodaj zjutraj za strežajem, in —»

Mahmud: «No, kaj?»

Uradnik: «In čevljar, šest pekov, sedem kavarnarjev, osem prodajalcev mila zoper madeže v obleki itd. — vsi so bili zasačeni zgodaj zjutraj pred Jusufovim stanovanjem. Vsi ti ga poznajo, podali so njegov podrobni opis na protokol, naznačili kraje, kam je hodil, osebe, s katerimi se je sestajal — toda vse je bilo zaman. Jusuf Ali je kakor da se je v zemljo vdrl!»

Mahmud: «No, kaj?»

Uradnik: «Toda, gospod, tukaj je nekaj še strašnejšega. On raste — (Mahmud je od groze prestrašeno izbuljil oči v uradnika), on raste hitreje ko sence na večer, hitreje ko obrekovanje v človeških ustih.»

Mahmud se je z obema rokama pograbil za glavo.

Zdaj pa se, spoštovani čitatelji, sklonite bliže k meni, da vam nekaj zašepetam v uho. Temna govornica gre, da pri turški policiji straži: vsaka reč, ki ji pride v roke, baje začne rasti, pa raste in raste kar naprej in ne neha s svojo rastjo, dokler jo ima policija v rokah. Bucika baje v njenih rokah zraste v bodalo, bodalo pa v Rolandov meč. O Mahmudovem predniku se je pripovedovalo, da ga je vžigalica, ki jo je policija zasegla kot sredstvo, s katerim naj bi se bil zažgal sultanov seraj, pripravila ob službo in življenje. Rastla je baje in rastla tako dolgo, da je prebila stene policijske kasarne in na vsaki strani iz zida pokazala svoj konec kakor špila, nad čimer se je padišah tako raztogotil, da je Mahmudovemu predniku poslal svileno vrvico, naj se na enem koncu te vžigalice, ki je gledal ven, obesi... Vsega tega res ne verjamem, toda zaupno vam povem, da je na tem vendarle nekaj resnice, zaupno pravim, kajti to je uradna tajnost turške policije, in če bi jo izklepetal, pa bi se zvedelo, da sem bil jaz, bi mi to lahko nadrobilo vse mogoče sitnosti.

In prav zato se je Mahmud z obema rokama pograbil za glavo, ko je čul, da zaseženi kamen tako brezobzirno raste. Sedaj bi bil prav rad vso reč kako potlačil, toda že ni več šlo: v zboru se je bil z njo že postavljaj, sultan sam se je za stvar zavzel, najbolj pa veliki vezir, ki ga je ta neme-

Lepa sužnja in njena čuvajka

ravani atentat na njegove zobe in levo oko napolnil z neizmerno jezo.

Sedaj pa vam tale trapasti kamen tako rekoč zblazni in raste, ne da bi si dal kaj dopovedati, raste, raste, raste — —. Ledene srage potu so Mahmudu udarile na čelo.

Od onega pomenka je izginil dostojanstveni mir z njegovega lica; nad njegovimi obrvmi so se zgostili strašni oblaki, pipa mu ni hotela več dišati, harem ga ni vabil, in za pol lakta krajši pas si je moral kupiti. Deček z olivno poltjo in s snežno belo obleko ni mogel s svojo pestro pahljačo pregnati strašnih sanj od gospodovega ležišča. Zdelo se mu je, da se ta predrzni kamen razrašča v ogromno skalo, da podira stene policijske kasarne in raste, raste kar v nebo, vse tja do pogorja Kaf — on pa leži pod njim s svileno vrstico okoli grla in sapa mu v prsih zastaja.

In zjutraj mu prinese uradnik novico, da Jusuf Ali še vedno ni izsleden in da kamen raste, raste, raste...

VI.

Nekoč se je pred Mahmudom njegov tajnik vrgel na kolena. Mimogrede povedano, prav drugi dan potem, ko je Jusuf Ali izginil, je Mahmud pognal svojega starega tajnika in najel novega. Zakaj in kako se je to zgodilo, sam ni prav vedel, kakor sploh ni vedel vzroka za marsikaj, kar se je godilo pod njegovo streho, ne mogoče zato, ker bi ne imel vseh niti hišnih zadev v svoji roki, ampak vedeti morate, da se je sanjavooka Fatima s to roko včasih poigrala. Saj je imela tako nežne, kakor iz megle stkanke prstke, in njen svileni solenček je bil tako lehak, tako čudovito lehak.

Skratka: neka sladka usteca so očrnili starega tajnika, in nekdo, recimo kak nepodkupljiv oskrbnik je s posredovanjem še koga tretjega ponudil Mahmudu novega tajnika. Na čuden način se je ta Mahmudu vkljub svojemu velikemu nosu z bradavico ob strani in obriti bradi tako prikupil, da ga je takoj sprejel.

Torej ta novi tajnik se je sedaj vrgel pred njim na kolena in zaklical:

«Milost, gospod, milost!»

«Vstani in povej, kaj bi rad!»

«Milost, gospod, če te drzno žalim z neveselo novico! Vem, da te že dolgo časa nekaj na skrivaj grize, pa se bojim, da bi me zadela prva strela tvoje jeze, če bi tvoje gorje še povečal.»

«Ne boj se, ampak govori!»

«Torej, gospod, biser tvojega harema, najčarobnejši cvet Kavkaza, tvoja Fatima je izdajnica!»

Mahmud je poskočil, iz oči so mu švignili bliski, roka se je krčevito oprijela ročaja jatagana.

«Ha! Kaj praviš, drznež! Ona, ki sem jo zasul z vsem razkošjem sveta, na čije obrvih je trepetala moja volja, na čije ljubezen bi bil prisegel kakor na koran — ona, moja Fatima, moja skalna golobica, da je izdajnica!»

«Sam se prepričaj, gospod! Včeraj sem jo skrivaj opazoval, kako je skozi okno svoje sobice mlademu možu vrgla kot dokaz in sladki dar svoje ljubezni koder, ki si ga je iztrigla iz svojih vranjih las. Samo prepričaj se na lastne oči, ali so njeni lasje res nedotaknjeni!»

«Prepričal se bom! Toda če si me nalagal, boš to svojo laž plačal s svojim življenjem!»

In ves razburjen je Mahmud odšel iz sobe.

Čez dolgo časa se je vrnil, mračen, strašen, in je s tresočim se glasom dejal svojemu tajniku:

«Kaleb! Nocoj bo čoln brodil po tihih valovih Bospora, v katerih bo ugasnila zvezda mojega harema — tukaj imaš ključ od policijskega skladišča, tam boš našel svileni vrečo, v kateri je bila nekoč potopljena Zoraida — vreča je priplavala zopet na vrh — pa jo je neki prismojeni policaj prinesel nazaj na policijo — — —»

VII.

O, ti Bospor in Zlati rog, o, ve razkošne vode, polne zasnanje poezije, v katere je pomakal Byron svoje nesmrtno pero, kako rad bi opisoval srebro vaših valov, sence palm, golobja krila jader in nežno rdeče barve — ko bi vas bil kdaj videl!

Tako pa moram samo opisati grozni dogodek, katerega priče so bili to noč molčeči valovi Bospora. Iz čolna, ki je plaval po njih, se je zavalila vreča, se pogreznila v globoko morja, čoln pa je plaval dalje. Uboga Fatima! Ali se je razjokal nad stari Kavkaz s tem, da se je zavil v oblake in na koče tvojih rojakov spustil solze dežja...?

Čoln plava dalje, v njem pa sedita dve osebi. Kaleb, Mahmudov tajnik, in mladi veslač, čudovito vitek fant. Naenkrat pa je veslač položil svoje veslo poprek čez čoln, objel Kaleba in mu sklonil svojo glavo na prsi. In glej! Pri tem mu je turban zdrknil z glave, izpod turbana pa so zavalovili bogati lasje na vrat, na okrogla ramena, na kipeča nedra... Med temi lasmi pa se je na čelu zalesketal dragulj, samo eden, toda krasen kakor prvi dih ljubezni v mladi dekliški duši. O, to je vendar Fatima! Izpod gostih las se je dvoje oči dvignilo h Kalebu, s svojim bleskom zasenčilo žar dragulja, tonečega v laseh, in dvoje vročih ustien je zašepetalo:

«Jusuf moj!»

Jusuf pa se je sklonil k nji in je poljubil toneči dragulj, kajpada, seveda dragulj...

VIII.

Mahmud se je zbudil s čelom, polnim mračnih misli. Poslal je po Kaleba. Kaleb je bil vso noč z doma. Poslal je k Bosporu, toda tam ni bilo niti sledu po Kalebu... Mahmud pošilja ljudi po vsem Carigradu, med tem pa sedi mračen na svojem divanu in se zaskrbлено ozira proti vratom.

Pa je prišel njegov uradnik in se pred Mahmudom vrgel na zemljo.

«Gospod! Veliko nesrečo in veliko srečo nam je Alah naklonil iz iste dlani. Ali smem govoriti?»

«Govori! Ste mogoče dobili Jusufa Alija?»

«Ah, ne! Toda oni nesrečni kamen je izginil, niti sledu ni po njem v policijskem skladišču.»

Mahmud je planil z divana in se od prevelikega veselja tako spozabil, da je treščil uradniku v nos svojo copato, toda ponižni podložnik je svilenega glasnika gospodarjeve naklonjenosti skesano poljubil.

Mahmud pa je imel res dovolj povoda, da je od veselja poskočil. Saj se mu je zdelo, kakor da se mu je svilena vrstica odvezala od grla, kakor da mu je kamen padel od srca...

Ko se je vest, da je kamen izginil, razširila po Carigradu, so se razveselili Staroturki in Mladoturki. Vedeti morate namreč, da je turški narod razcepljen na Staroturke in Mladoturke, to pa menda samo zato, da lahko drugi drugim nagajajo in kljubujejo.

Toda, čudna reč! Kadar pa gre kaj proti policiji, pa si vsi ti stari nasprotniki podajo roke. Tako so tudi sedaj Staroturki in Mladoturki kakor na ena usta in v en glas zabavljali, da je pravi škandal, če lahko iz policijskega skladišča takole meni nič tebi nič kak kamen kratkomalo izgine.

Toda ob vsem tem složnem zabavljanju si je Mahmud samo zadovoljno mel roke, saj je vedel, kak nenameravani učinek bo imelo. Od zgoraj bo za to prišel red, dobil bo odlikovanje, pa še kako odlikovanje!

Veselje se je pričelo

En dan

Zjutraj:

Skupina japonskih bombarderjev se vrača: dve bombi sta zadeli bolnico, tri univerzo. Pod razvalinami kitajskega mesta leži 80 mrtvih in 300 ranjenih. Vrednost vrženih bomb presega 300.000 dinarjev.

V tistem času je sedel v svoji koči za mizo kmet Hara. Njemu nasproti je sedel vljuden in lepo oblečen gospod, zastopnik tekstilne tovarne. Prišel je, da nekaj pri kmetu Hari kupi. Ali ne morda žita, ne bombaža, kajti vse to na slabo pognojeni kmetovi njivi ne uspeva. Blago, ki ga kupuje, je hčer kmeta Hare.

Kmet Hara ljubi svojo hčer kakor ljubi kmet v Evropi svojo. Ali čas setve se bliža. Lansko leto je moral polovico pridelka prepustiti veleposestniku, od katerega ima zemljo v najemu. Drugo polovico je porabil sam, ker se je cena navadnemu rižu iz Indije podvojila. Zdaj Hara nima več ničesar, ne gnojila, ne poseva in tudi hrane ne do žetve.

«Sto jenov», pravi agent.

Hara soglaša s tihim kimanjem glave.

Dolgo bo trajalo, preden bo hčerka odslužila teh sto jenov, h katerim je moral prišteti še agentovo provizijo in druge stroške. Dolgo bo treba hčerki delati, preden bo mogla zapustiti stene tekstilne tovarne, za katerimi delajo kupljene sužnje, spe in žive, — dolgo, čeprav je delovni čas zaradi povečane produkcije zdaj določen na 13 in ne več na 11 ur, kakor je bil prej, in čeprav gre tempo dela v tovarni prav tako v priganjaškem sistemu kakor v evropskih tovarnah.

Opoldan:

List «Tokio Nitsi» (izhaja v milijonski nakladi, delnice so v rokah rodbin Mitsui in Mitsubissi) prinaša na prvi strani sklepe mikadovega sveta: «Kitajska še vedno ne razume, da je v njenem interesu...» «Vojne operacije se nadaljujejo...» Čisto doli pa stoji zapisano, da je zopet poklicanih pod orožje nekaj tisoč novih rekrutov.

V tistem času se oddiha na cesti uboga Sioriki, ki se je odpravila na božjo pot k hramu Ishiteje, Buddhovemu svetišču «dobrega poroda».

Sioriki je v sedmem mesecu.

Pogosto omahne na cesti.

Drobne srage znoja ji stoje na čelu, ko sede kraj ceste, da se oddahne. Včasih ugrizne v skromni zalogaj: riž, pomešan z ječmenom, malo soje — japonski nadomestek za meso — in košček ribe; edina hrana milijonov Japoncev, a vendar dobra hrana, ker je vmes tudi košček mesa.

Sioriki ne ve, da morajo noseče žene jesti sveže sadje in mnogo zelenjave. Nihče iz njene okolice ne je nič drugega.

Ni torej čuda, da sta dve tretjini japonskega ljudstva nezadostno hranjeni in da je leta 1936. bilo več ko 42 % rekrutov zaradi tuberkuloze poslanih domov, ali Sioriki vsega tega ne ve. Ona je utrujena, noseča ženska, ki gre s klekajočimi koleno na božjo pot prosit otroka.

Pred kipom Buddhe, vsem okrašenim z darovi, stoji Sioriki in moli za zdravje otroku in za pomoč v težki uri.

Sioriki ve, da mnogo kmečkih žen prezgodaj rodi, da se mnogi otroci rode majhni in slabotni, da jih mnogo umre pri porodu ali nekaj tednov po porodu — Sioriki

to ve. Statistike govore, da je v enem letu 19 % mrtvorojenih in 35 % nedonošenih. Ali Sioriki tega seveda ne ve. Ne čita ona statistike — ali ona se vendarle boji. Klanjajoč se pred kipom božanstva, pridušeno moli:

«Daj, da bo živell!»

Njeno molitev nenadoma pretrga spomin na sosedo, na njen okameneli obraz, ko so ji sporočili, da sta oba njena sina padla pred Šanghajem.

Vendar se potolaži, zaupljivo govoreča:

«Tako majhen je še moj. Preden doraste, bo vojne že davno konec!»

Zvečer:

V japonskem glavnem stanu govori zastopnik generalnega štaba zbranim novinarjem: «Naše zahteve so še vedno iste. Odstop Čankajška. Japonske čete v vse pokrajine Kitajske. Zlomili bomo Čankajška in njegov odpor, preprečili evropsko pomoč Kitajski za vsako ceno...»

V tistem času ugašajo zadnje svetilke po trgovinah v ulicah mesta Kobe. Vedno pustije postaja na ulicah. Ljudje se vračajo s svojih izprehodov. Le tu in tam obstane pred to ali ono trgovino izprehajalec. Trgovine so se že precej izpraznile, odkar pišejo novine: «Zmanjšati moramo izvoz in zvišati produkcijo za vojaške potrebe!» In izprehajalec gre dalje ter se izgubi za kakšnimi vrati.

Po temni cesti gresta dva človeka. Eden nosi pod pazduho nekaj zavitega, nekak belkast zavoj je viden v temi.

Pri zidu obstojita in se obrneta. Eden tipa zid, stopi nazaj, ogleduje steno in pokima...

Oba izgineata v megli, ki se plazi z morja.

Nekaj minut za tem pridrvi avto, poln vojakov. Njegovi reflektorji obližejo s svetlobo zid in na njem letak, ki je še vlažen od lepila in ki z debelimi črkami molče kriči:

Mir!

Ponoči:

Na nankinški fronti se pripravlja nočni napad. Topovi že grme. Častnik je pripravil vojake za naskok z bajoneti. Še jih na pol glasno podžiga: «Japonskemu narodu je dovolj potrpljenja. Zaradi neprestanega izzivanja se je odločil, da naredi red...»

V tistem času sedi v sobi bivši študent ameriške univerze, zdaj novopečeni častnik Toyama in piše. Tu in tam, kadar zasliši korake, preneha in posluša, ali se približujejo ali oddaljujejo. Če se približujejo, hitro skrije pismo pod papir. Če se odmikajo, nadaljuje: «...tudi jaz, dragi moj učitelj, se zgražam vsak dan nad vsem tem, kar se dogaja, kakor se zgražate vi tam v Ameriki! Ali tej moji bolečini se pridružuje še ena, namreč ta, da vi vso krivdo, ki jo ima na vesti japonska vlada, valite na japonski narod, zločine njegovih generalov pa na japonsko ljudstvo. Verjemite, te bombe na nezavarovana mesta, to streljanje na mirne ljudi, ta okrutna vojna, vse to ni Japonska.

Japonska — to je kmet, ki mirno obdeluje svojo zemljo.

Japonska — to je delavec, ki opravlja svoje delo za vsakdanji kruh v tovarnah in obrtih in vsepovsod!

Japonska — to so stotine, tisoči, ki ječe po ječah, zahtevajoči mir!

Japonska — to so milijoni, ki hočejo živeti v miru in delati, pa odhajajo v vojake, ker morajo — kakor sem moral jaz!

Mi moramo ubogati generale!

Pomilujte nas zaradi tega, če hočete — ali ne mrzite nas!»

FILMSKA ZVEZDA *

S skokom iz dvigala je dospela Lina Mérian na vrh skrajno modernega poslopja v Rue des Italiens, kjer so bile nastanjene pisarne C. A. D. F. F. (Ameriške družbe francoskih filmov). Bila je malo vrtoglava od urnega dviganja in zelo vznemirjena od poseta, ki ga je nameravala napraviti. Zato se je kar razveselila, ko ji je sluga pojasnil, da mora še malo potrpeti, preden jo sprejme gospod Benoy.

M. Edward J. Benoy je bil navzlic svojemu mehaniziranemu in amerikaniziranemu imenu najspretnější in najslavnejši francoski filmski uprizoritelj. Njegova mnenja o kinematografiji so bila odločilna kakor državni zakoni. Kot veliki mojster in zastavonoša sedme umetnosti je povsod lahko vsilil svoje številne proizvode.

Ob misli, da bo stopila pred to vse-mogočno osebnost, je Lina iz bojazni zaprla oči...

Ko je kot strojepiska prepevala, da bi prikrla ropotanje nemodernega pisalnega stroja, so ugotovili, da ima prijeten glas. Skoraj brez pevskega poka je bila nato angažirana najprej v Montpellieru in nato v Beziersu, v teh dveh južnih mestih, kjer kakovost glasu in mladost umetnice bolj cenijo kakor izkustvo v poklicu. Dve leti jo je spremljal uspeh od mesta do mesta. Toda na nesrečo je v preteklem polletju iz neprevidnosti, ko ji je bilo strahšansko vroče, na dušek izpila čašo ledenomrzlega oranževca. Iztaknila je močno angino. Ta ji je pregnala iz grla slavca, ki je žvrgolel v njem. Kako ji je bilo žal! Če bi bila vedela, bi se bila varovala pred to zlonosno pijačo! Tudi če bi bila poslušala svojega učitelja in se bolj oprijela vežbanja, bi ji morda solidna metoda mogla nadomestiti pokvarjeni glas. Toda kaj pomaga jadikovati o nenadomestljivem: po dveh ali treh ponesrečenih nastopih je morala naposled razumeti, da ji bo treba poiskati drugega zaslužka.

Žalostna se je nameravala vrniti k strojepisju, ko je srečala nekega bivšega operetnega režiserja, ki je tedaj kot kinematografski uprizoritelj delal pod nadzorstvom slavnega Edwarda J. Benoya. Drugič je zavrgla pisalni stroj.

— Draga moja, ji je dejal režiser, ko ga je prosila za protekcijo, jaz te lahko angažiram samo za drugovrstne vloge ali za statistko, ampak to je revščina. Po dvajset dni je treba čakati, da potem slučajno ujameš vsotico — in kakšno vsotico! Če hočeš poizkusiti srečo, pojdi k Edwardu J. Benoyu. Kolosalen mož je. Ti nisi še nikdar bila pri kinematografu, to je zanj najboljše priporočilo. Sprejel te bo, morda te bo odslovil, ne da bi govoril s teboj, nemara pa boš prišla iz njegove pisarne s čudovito ugodno pogodbo. Samo po

ameriško se obleci. Uhane, umetne ko-drčke: te ima rad, to je njegova manija.

Lina se je ravnala po dobrohotnem nasvetu starega režiserja. Z zelo sigurnim instinktom za sestavljanje obleke se ji je čudovito posrečila otroška in obenem komplicirana silhueta prekomorske filmske zvezde...

Odrpala je oči in se pogledala v zrcalce iz lične torbice, ko je uzrla slugo, ki ji je z ošabno kretnjo namignil, naj gre z njim. Peljal jo je pred vrata brez kljuka, ki so se odprla s pomočjo zaklopnice na notranji strani.

Bila je v svetišču: v zelo temni sobi, kjer je bilo silno razsvetljeno samo svetlobno polje velike reflektorske svetilke, stoječe na pisalni mizi.

Prvi hip se je gospod Benoy, ki je sedel ob pisalniku in bil obrnjen k vratom, ves svetil od žarke luči. Toda komaj je bila preplašena Lina opazila njegov mladi obraz, njegovo visoko, nad trepalnicami že malo uvelo čelo in debele, modre, z roževino obrobļene naočnike, je Edward J. Benoy okretnil svetilko in utonil v temi. Zdaj je luč žarometa padala na dekle in jo močno slepila.

Glas Edwarda J. Benoya je prihajal iz goste sence:

— Koliko let imate?

Skoraj ne da bi lagala, je odgovorila Lina:

— 22 let.

— To je mogoče, je zamrmral slavní režiser, ko si je bil natančno ogledal strašno razsvetljeni obraz kandidatke za filmsko zvezdo. Ali ste že bili kdaj pri filmu?

Negativni odgovor ga je najbrže razveselil, zakaj s prijetnim glasom je nadaljeval:

— Kaj vas je pa potem napotilo, drago dete, da ste prišli k nam?

— Igrala sem v opereti. Toda to poltje sem imela hudo angino, in ker ne morem več peti...

Tuljenje je prekinilo Lino in ropot fotelja, ki se je bil premaknil v senci, ji je razodel, da se je Edward J. Benoy dvignil.

— Torej tako, je zarjul, vi mislite, da so filmski ateljeji pribežališče za pevce brez glasu in za igralce brez talenta? Pokojninski zavod za izgubljenice? Kajne? Motite se, gospodična! Bedarija! Nezmisel! Kinematografija je velika umetnost, nova umetnost, ki zahteva nedotaknjene sile in neomadeževana navdušenja!

Po teh besedah je M. Edward J. Benoy okretnil svetilko k sebi in zagrnil Lino Mérian v temoto, iz katere jo je bil prej za nekaj minut izluščil.

Nato je pritisnil na gumb. Vrata so se odprla. Avdiencia je bila končana.

*

Že osem dni je Lina Mérian uslužbena v nekem podjetju za prepisovanje s pisalnim strojem v ulici Rivoli. Poklic, ki se ga je tako bala spet poprijeti, jo je popolnoma zadovoljeval. Njeni prsti niso nič izgubili na gibčnosti. Njene tovarišice so dražestne in njena plača zadovoljiva.

*

Minili so tedni, meseci. Nekega dne je stopil nekdo v Linino pisarno.

— Benoy, filmski režiser! zašepeta Lini soseda. Njegov rokopis pa ni še pripravljen. Kaj naj zdaj storimo?

Lina gleda Benoya: ne bila bi ga spoznala, tako malo in slabo ga je takrat videla!

— To je nekaj neverjetnega! je zakričal. Tak ovinek moram napraviti z avtom, zdaj mi pa poveš, da rokopis še ni dokončan. Kar naravnost mi povejte, da mi nečete več potreči.

Šefinja, vsa rdeča v obraz, se opravičuje:

— Oh, gospod Benoy, kako si le morete kaj takšnega misliti? Naše gospodične si bodo brž razdelile delo. V četrtri ure bo vse pripravljeno! Gospodična Lina!

Lina se dvigne od pisalnega stroja. V tem trenutku stopi Edward J. Benoy dva koraka nazaj, si zastre z roko oči in nepremično obstoji:

— Gospodična, ali vi še niste nikdar mislili, da bi šli k filmu?

Lina se je zmedla. Ali jo zdaj izkuša? Jo je nemara spoznal? Oči vseh tovarišic so uprte vanjo. Saj vendar ni nikomur pravila o svojih umetniških težnjah in načrtih, ker bi ne imela rada, da bi kdo kaj vedel o njih.

Zato je napravila kar eno tistih nejasnih kretenj, ki si jih vsakdo lahko razlaga po svoje.

— Naravno, nadaljuje Edward J. Benoy, ki v zali strojepiski nič ne sumi gospodične, ki ga je bila posetila lansko leto. Katero srčkano dekle pa še ni hrepenelo, da bi bilo Greta Garbo ali Marlena Dietrich? Toda za vas, gospodična, bo to hrepenenje postalo resnica. Ali se jaz v takih zadevščinah nič ne spoznam, kar bi me naravnost osupnilo — izjavlja gizdavo — ali pa postanete vi bodoča francoska filmska zvezda. Tu je moja posetnica. Pridite, prosim, ob sedemnajstih v mojo pisarno, v Rue des Italiens! Dal bom slugi potrebna navodila.

Vse strojepiske so obnemele od občudovanja do tega razdeljevalca slave in bogastva — in od nevoščljivosti seveda tudi. V splošni molk je tedaj izjavil slavni režiser:

— Sodobni film noče več igralcev po poklicu, ki prihajajo k nam iz gledališča z vso svojo starokopitno preteklostjo. Jaz izbiram filmske umetnike iz življenja.

Medtem ko so tovarišice čestitale Lini k nenadni sreči, je Benoy samozavestno ponavljal šefinji, ki ga je spoštljivo spremila do avtomobila:

— Da, gospa, jaz si izbiram iz življenja, saj me razumete, iz življenja!... Prevedel d'Artagnan.

3090 v jasnini

o je zdravnica Klari Burrell razodela, da ne bo mogla imeti otrok, je ta nepremično upirala pogled v masten madež na steni svoji postelji nasproti in se delala pogumno. V resnici pa se je hotela zviti poleg zdravnice, si potegniti rjuho čez obraz in se razjokati; a čutila se je preslabo za to, kajti še teden dni ni minilo izza njene operacije in brez podpore se ni mogla niti premakniti. V dneh svojega okrevanja se je izkušala prilagoditi svoji nadlogi, moževemu skrbno prikritemu razočaranju in misli na neopremljene otroške sobe doma.

Robert jo je vsak dan za čuda prijazno in potrpežljivo prihajal obiskovat v Otroški dom. «Saj ne bova pustila, da nama bi to vse pokvarilo, kajne, dušica?»

«Nikakor ne, Robert, nikakor ne.» Klara je iz svojih velikih temnih oči v rjavem obrazku potočila solzo in naglo ošinila s pogledom beli španski bezeg in rožni tulipan na toaletni mizici. «Čisto drugačna bom spet, kakor hitro si bom opomogla. Le na misel, da ne bova nikoli imela dvojčkov, se ne morem prav privaditi, in čutim, da sem prav tako razočarala tebe kakor sebe.»

«Neumnost in nesmisel, draga moja. Trije otroci bi bili zares strašno breme, zlasti če bi dvojčka vso hišo vznemirjala z oslovskim kašljem.»

Klara se je lahko nasmehnila in Robert jo je poljubil na nos, zadovoljen, da so njegove besede zvenele prepričevalno. V resnici pa je bil grenko razočaran in je govoril brez posebne prepričevalnosti.

Ko je Klara odšla iz Otroškega doma, je približno dva meseca preživela s svojo materjo v južni Franciji. Od morja in sonca ji je polt porjavela kakor še nikoli dotlej, okrepila se je, si nakupila nekaj nove obleke in se začela veseliti same sebe. Robert se ji zaradi službenih dolžnosti ni mogel pridružiti, dasi je ves čas upal, da si bo vzel kratke počitnice, pa je bila zato tako vesela kakor vznemirjena, ko ga je spet zagledala.

«Večerjala boš v postelji, potem pa boš morala takoj zaspati», ji je ukazoval, ko jo je peljal s postaje proti domu. «Doma sem nekaj preuredil, a do jutri tu lahko počakaš. Edino, kar naj te nocoj zanima, je nova sobarica.»

«No, a kaj je z Mary?» Klara je bila nejevoljna, ko se je spomnila na Mary, ki je bila tako sposobna, resna in prijetna služkinja.

«Odločila se je za svojega stražnika — ali kar je že njen mladi mož — in se poročila, pretekli teden je odšla od nas. Nisem te hotel razburjati s tem, zlasti še ker nam je kuharica privedla izborna namestnico Nelly.»

Nelly se je kmalu izkazala za prav tako zadovoljivo, kakor je bila Mary. Klara je začela živeti kakor po navadi, a njeno življenje je bilo navzlic temu, da je bilo lepo in prijetno, mučno prazno. Treba ji je bilo kakega dela in njena prijateljica Valerija Wilson ji je dovolila, da je šla z njo delat v Osrednje otroško zavetišče. Prvi popoldan ji je minil v mešanici dišav in rdeče tinte. Valerijino opravilo je bilo tehtanje, Klara pa je morala zapisovati težo posameznih otrok in preračunavati točen porast ali izgubo njih teže izza prejšnjega tedna. V teoriji je bilo to dokaj lahko, toda spričo cvileža otrok na tehtnici in dolge vrste žensk, obračajočih z vpitjem pozornost nase, se je Klari zdelo zelo težko odšteti na primer 22 funtov in $14\frac{3}{4}$ unče od 25 funtov in $3\frac{1}{2}$ unče in najti vsakokrat vsaj kolikor toliko pameten odgovor. Valerija je tehtala natanko kakor mesar, bila neprestano v živahnem

razgovoru z materami, tolažila z laskanjem in milovanjem nepoučljivi naraščaj, dajala navodila in pomagala svoji zmedeni prijateljici. Čez nekoliko tednov je Klari to delo postalo povsem enostavno in pripuščena je bila k tehtnejšemu in zanimivemu delu: zapisovanju zdravniških navodil. Zdravnica Frimley je bila krepka, srednje stara majhna ženska iz Yorkshira, strašne zunanosti, a prijaznega vedenja. Rada je imela Klaro in je praviloma zahtevala, da ji je pomagala, kar je zbuvalo očitno nejevoljo dvema starejšima topoglavima strežnicama, ki sta menili, da se njune sposobnosti dejansko postavljajo.

«Upam, da danes ne bo več mnogo ljudi», je dejala zdravnica Frimley Klari, ki je tedaj že več mesecev pri nji delala. Oblekla je bel predpasnik in si jela krepko drgniti roke pri lijaku. «To popoldne bi zares rada bolj zgodaj šla od tod.» Vsak teden je napravila isto opazko, a vsakokrat je bilo še veliko število čakajočih, tako da nikoli ni odšla iz bolnišnice ob določenem času. Ob štirih se je navadno pripravljala za odhod, toda vsakokrat jo je strežnica, ki je imela službo, prosila, naj samo enega ali dva še pusti v ordinacijo. Ta eden ali dva pa sta navadno narasla v petorico ali šestorico, a zdravnica se navzlic temu ni nikoli pritoževala, marveč se je zgolj namrdnila in kakor poveljniško paljico vihtela dalje svoj stetoskop.

«Gospa Fisherjeva je danes prva,» je opomnila strežnica, «imele bomo torej malo neprijetnosti. Alfijevi adenoidi so res že skrajno napredovali in otrok je skoraj vedno enako slab.»

Alfi Fisher, triletni fantek, je bil izpod normalne rasti. Usta je imel odprta, nos se mu je gnojil, oči so mu bile brezizrazne in prazne. Otrok, ki je le s težavo sedel pokonci, je glasno hropel in si pogosto brisal nos ob rokav materinega plašča. Njegova mati je pripovedovala strašne reči o njegovem kašljanju in prehlajenju, pomanjkanju teka in trdnem spanju. «Prepričana sem, da sem storila vse, kakor ste bili naročili, gospa zdravnica, in dajala sem Alfiju še posebne slaščice, a videti je, da ga ne more nobena reč potolažiti.»

«Saj sem vam že tolikokrat povedala, gospa, da so vsega tega krivi mandeljni in adenoidi. Če imajo otroci take nabuhle nosove in vratove, ne morete pričakovati, da bi se pravilno razvijali.» Zdravnica je umolknila, a Alfiju so se medtem cedile sline in se je dušil. «Res, škodujete Alfiju, ko nam tako trdovratno branite, da bi ga operirali.»

«Ne bi ga mogla dati v bolnišnico, gospa zdravnica. Operacije so nevarne in prav verjetno je, da bi prišel iz bolnišnice slabši, kakor pa bi šel vanjo — če bi sploh še kdaj prišel ven.» Materi so se oči od strahu široko odprle in prosta roka ji je obtičala na Alfijevem ovratniku.

«To je nesmisel, gospa Fisherjeva. Take operacije so lahke in otrok bo potem čisto drugačen.»

«Jaz in njegov oče ga imava rajši takega, kakršen je», je odgovorila mati in se hrbtoma umaknila iz sobe.

«Brezupno je z njo!» je zastokala zdravnica. «Kaj koristi, če si še toliko prizadevamo, da bi takim ljudem pomagali.»

«Prav nič, bojim se, a potolažimo se, zdaj je na vrsti naša krasna škilasta gospa Perkinsova.» Klara se je obrnila proti pisarni, da bi dobila akte o Perkinsovi rodbini.

«Ne gre mi v glavo,» je dejala strežnica, ki je bila mlada in samozavestno lepa, «kako je ženska, kakršna je ona, mogla najti, kaj šele si ohraniti moža.» Gospa Perkinsova je namreč razen svojih blodečih oči imela zelo malo las na glavi, lica pa so ji bila prepolna. A bila je pretirano snažna, neizpremenljivo židane volje in je v nekoliko več kakor sedmih letih dala možu pet škilastih otrok.»

Nordijska pokrajina (Polnočno sonce)

«Vsi so zdravi, hvala Bogu,» je zaklicala veselo izpred praga, «le Sidney ima včasih nekakšne bolečine v drobnem telescu.»

Zdravnica je predpisala nekaj siv prašek, nakar so se ženske po domače in presrčno razgovarjale o krepkem telesnem utroju drugih malih Perkinsovih otrok, dokler ostro tleskanje, ki mu je sledilo zaglušno cviljenje, ni najavilo drugega bolnika.

«Tega bom pa jaz prevzela,» je dejala Klara, «to je gospa Sommerhayeva s svojim Derekom.»

V ordinacijsko sobo je prisopihala gospa Sommerhayeva, ki je potiskala pred seboj svojega cvilečega sina. Derek je bil majhen in okrogel, imel je oči kakor gumbi pri čevljih in privlačen izraz. Kakor hitro je zagledal zdravnico, se je nehal jokati, pograbil gumo na mizi in si jo stlačil v usta.

«Derek, ti porednež ti! Vrzi proč tisto, takoj, pravim ti!» Mati se je sklonila naprej in jela jezno tresti otroka za ramo. «Ne vem, kaj naj storim z njim, gospa zdravnica, zares ne vem. Tako neznansko je poreden.»

Derek je še krepkeje zagrizel v gumo. V obraz je bil zardel in oči so se mu iskrile od veselja.

«Pojdi sem, Derek,» je rekla zdravnica, «in poglej opazke, ki jih piše gospa Burrelllova.» Derek je storil, kakor mu je bilo ukazano. «Vidiš, če boš pojedel gumo, te bo bolel želodček in gospa ne bo mogla izradirati tistega velikega madeža od rdeče tinte, ki je na tehtnem lističu Perkinsovega Sidneya. Jaz bi kajpada prepustila tebi, da ga sam izradiraš, ampak če boš pojedel gumo, ne boš mogel tega storiti.»

Derek se je še hip obotavljal, preden si je vzel gumo iz ust in jo počasi položil na njeno mesto.

«O da bi imeli vi opraviti z njim, gospa zdravnica!» je vzdihnila gospa Sommerhayeva in začela naštevati dolgo vrsto Derekovih malopridnosti. Med temi je bila povest, kako je ubil v skledo dve jajci, da bi napravil iz njiju omleto, in to z materino najboljšo bluzo vred, kako ji je skrtil ključ za ognjiščem in izkušal vreči mačko v peč. «Ž vami je dober kakor angelček, gospa zdravnica, a doma... no, res, kar ne vem, kaj naj storim z njim.»

Mati je nehala stokati in pritok navadnih bolnikov se je nadaljeval do štirih. «Ali bi mogli pregledati samo enega še, gospa zdravnica? Samo enega, tokrat?»

«No, recimo, da moram. Kdo pa je?»

«Le-ta ni izmed mater, ki praviloma pripadajo vam.» Strežnica se je zaupno sklonila preko mize. «Ta prihaja ob ponedeljkih k dr. Lambertovi, mislila je, da bi jutri otroka vzela iz bolnišnice, zdaj pa je iznenada dobil nekakšne pege, pa bi rada vedela, ali ni kaj nalezljivega. Ločila sem jo od drugih mater, za primer, če bi bila bolezen nalezljiva.»

«Prav! Privedite jo noter. Kako se piše?»

«Imenujemo jo gospo Smith, a naša predstojnica misli, da ni poročena.»

Popoldan se je jel mračiti, a navzlic temi je Klara, ki je pozorno pogledala, ko je dekle stopila v sobo, vzkliknila: «No, to je pa Mary!»

«O ne! Meni je ime Winifred, Winifred Smith.» Dekle je puhnila svoj obraz za otrokovo glavo. Bilo je ljubko dete, nekako pri devetih mesecih, s sinjesivimi očmi in svetlimi kodri.

Izkazalo se je, da so bile tiste pege žara osipa, in naglo so ukrenile vse potrebno glede tega. «Kako strašno je bilo to od mene,» je Klara zaupala zdravnici, ko je oblačila plašč, «a čisto za trdno sem jo prepoznala, bila je ena izmed mojih bivših sobaric.»

Klara se je odpeljala domov. Doma v hiši pa jo je zgrabila nekakšna zmedena misel, da je odhitela v ozadje pisarne po neko miniaturno sliko, katero ji je bila dala tašča, ko se je poročila. Otrok v portretu jo je gledal z istimi sinjesivimi očmi kakor otrok v zavetišču. Imel je prav tak šop svetlih kodrečev, ista ušesa, eno uho pomečkano, a drugo h glavi prileglo. Slika je predstavljala Roberta, ko mu je bilo eno leto.

Miniaturnost ji je padla na tla in tanko zazvenela. Klara se je pripognila, da bi jo pobrala. Jokala se je... steklo se je bilo zdrobilo.

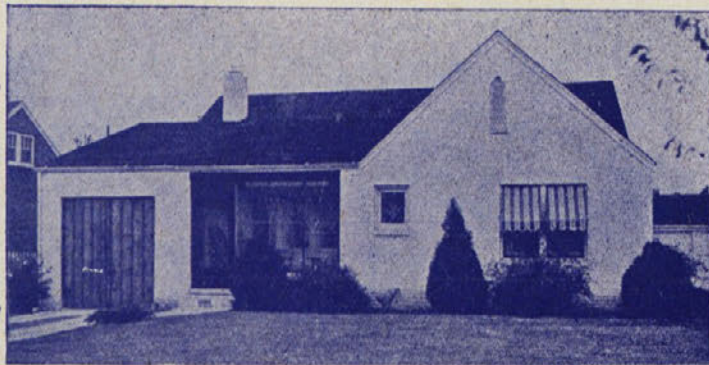
Prevedel G. K.

PREDSEDNIK ROOSEVELT NAMERAVA POSTAVITI TRI MILIJONE DRUŽINSKIH HIŠIC

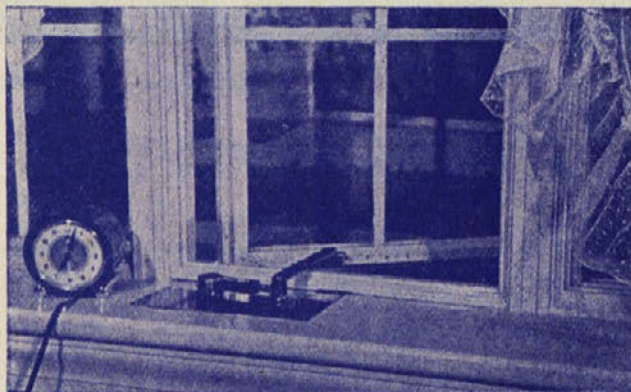
Že davno so minili časi, ko je za Ameriko veljal izrek, da je v tej deželi vse mogoče. Teoretiki, ki so živeli konec minilega stoletja, so sanjarili o tem, kako se bo nepretrgoma večala blaginja Američanov, kaj vse jim obeta razmah poljedelstva in industrije in kakšna tehnična čudesa jim prinese zgradba velikih mest. Odstihtodob se je pa zgodilo marsikaj, kar je prisililo celo največje optimiste, da so postali bolj nezaupljivi. Tako je na primer nepremišljeno izkoriščanje ameriške zemlje, gozdov in podzemnega bogastva privedlo do tega, da so se velike površine nekdanj rodovitne zemlje izpremenile v puščino, da zdaj cele okraje uničujejo povodnji, suša in pešeni viharji in da mora vlada vložiti milijarde narodnega imetja za nasipe, namakalna dela in za pogozdovanje. Farmarji ne smejo posejati svojih polj tako, kakor bi se jim zdelo, ampak se morajo ravnati po odredbah raznih zadrug in državnih oblastev, če hočejo prodati svoje pridelke po primernih cenah. Podobno je tudi z ameriškim bombažem: zadnja leta ga posejejo in pridelajo vedno manj, ker hočejo na ta način preprečiti, da bi ne prišel popolnoma ob ceno, kakor je doživel sen avtomobilskih kraljev, da ne sme biti Američana brez avtomobila, v letih gospodarske stiske velikanski polom, ko so se avtomobili prodajali za vsako ceno.

Predsednik Roosevelt pa ni mož, ki bi brez moči gledal na vse te pretrese narodnega gospodarstva in njih pogubne posledice za socialno življenje države. S tem da je posegal v znani ameriški individualizem, je hotel samo poizkusiti, kako bi obvladal tiste osnovne sile, ki so napravile, da je ameriško gospodarstvo tako brez moči proti svetovni stiski. Vsi njegovi dosednji napori imajo to skupno lastnost in prednost, da ne izkuša zgolj rešiti, kar se rešiti da, ampak si prizadeva, da bi ustvaril z novimi organizacijami trajne činitelje bolj urejenega gospodarskega in socialnega življenja. Eden izmed teh novih činiteljev naj bi postal načrt «tri milijone družinskih hišic», ki je bil predložen dne 29. novembra lani ameriškem kongresu. Predsednik Roosevelt izhaja v tem načrtu iz dejstva, da se je po izboljšanju gospodarskih razmer, odkar je stiska ponehala, zvišala produkcija malone v vseh panogah, edino zgradba stanovanjskih hiš neprestano zadržuje. Tega pa po njegovi sodbi ni krivo to, da bi Američan ne imel rad lastnega doma — ameriški individualizem kar hrepeni po lastni strehi — ampak zlasti v tem, ker je kredit predrag in se težko dobi, kar marsikomu prepreči, da bi si postavil svojo hišo. Vrh tega sta se zadnji čas še vse gradivo in delo podražila, tako da je dandanes zgradba velike najemniške hiše veliko bolj donosna kakor zidava družinske hišice. Najemnina v veliki hiši je namreč nižja kakor plačevanje obresti in vračanje izposojene glavnice. Če že ne more ameriška oblast odrediti, da bi se pocenilo stavbno gradivo in delo, pomore lahko vsaj, da dobe ljudje glavnicu in da se poceni stavbni kredit. V ta namen je ustanovila Federal Housing Administration (Zvezna uprava stanovanjskih hiš), katere namen ni, da bi izposojala tistim, ki bi radi zidali, denar iz državne blagajne, ampak da prevzame jamstvo za hipotečna posojila, ki jih dajejo denarni zavodi ali pa zasebniki, in jim tako preskrbi cenejši stavbni kredit. Po načrtu FHA bo tako v petih letih zrastle tri milijone družinskih hišic. Kdor hoče biti deležen ugodnosti tega velikopoteznega stavbnega načrta, mora predložiti FHA v odobritev stavbni in položajni načrt, pogoje kredita ali hipoteke na nameravano stavbo in plačati nazadnje v njeno blagajno 20 % vseh stavbnih stroškov (s stavbiščem vred), če bo stala hiša s svetom vred več ko 16.000 dolarjev (640.000 dinarjev). Drugih 80 % se plača v mesečnih obrokih, ki so razdeljeni na dvajset let. Če znašajo stroški največ 6000 dolarjev (250.000 dinarjev), je treba takoj plačati samo 10 %, drugih 90 % pa v dvajsetih letih. Hkrati je FHA izdelala tudi nekoliko vzornih načrtov za družinske hišice, ki jih daje zastoj na razpolago, s čimer

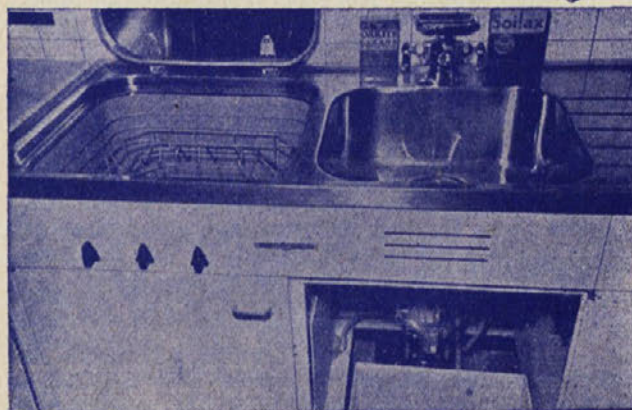
znižuje stavbne stroške, hkrati pa skrbi za to, da so nove stavbe smotrne in okusne.

Drug osnutek družinske hišice, ki ga je napravil arhitekt L. Schroeder. Takšna hišica stane okoli 5000 dolarjev (200.000 dinarjev) in ima razen prebivalnice s pritliklinami še dve spalnici in otroško sobo.

Hiše po načrtih FHA so opremljene z najrazličnejšimi električnimi novostmi. Na sliki vidimo električno budilko in električno odpiralo in zapiralo za okno, ki deluje na pritisk gumbov, izdelanih pri postelji.

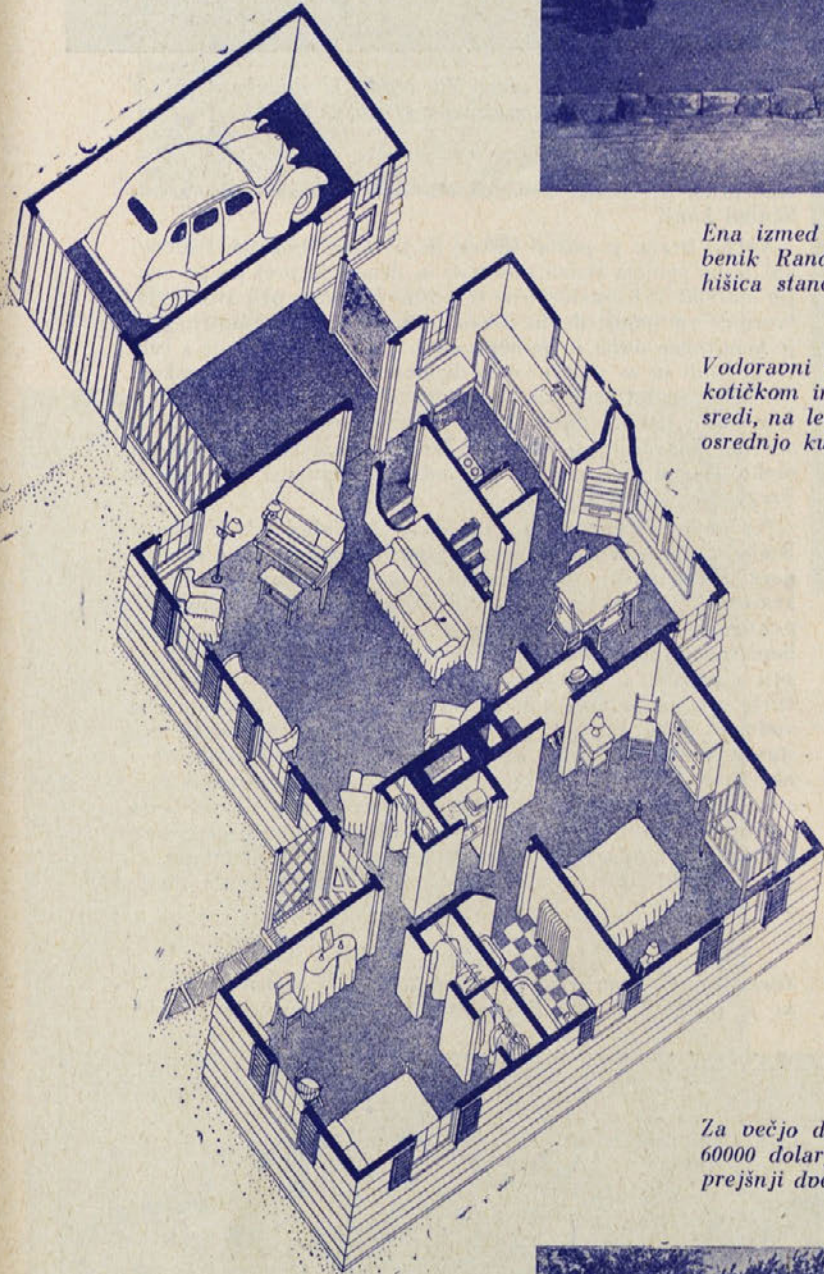

Druge električne novosti so namenjene za kuhinjo. Tako vidimo na primer na levi električni pomivalnik za posodo, na desni pa lijak, opremljen z električno napravo, ki zdrobi in splakne večje odpadke.

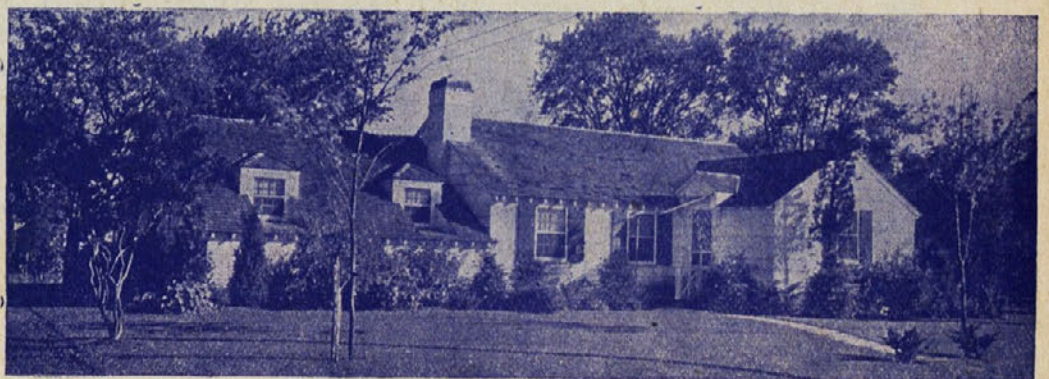

Ena izmed ozornih družinskih hišic, ki jo je zamislil stavebenik Randolph Evans. Za ameriške razmere zelo praktična hišica stane z zemljiščem vred okoli 6000 dolarjev (250.000 dinarjev).

Vodoravni prerez hiše. Na sredi je prebivalnica z jedilnim kotičkom in s kuhinjo, na desni dve spalnici s kopalnico v sredi, na levi pa prednja soba in garaža. Hiša ima elektriko, osrednjo kurjavo, plin, pripravo za toplo vodo in električno ledenico.

Za večjo družino je namenjena tale hišica, ki stane okoli 60000 dolarjev (240.000 dinarjev). Je približno takšna kakor prejšnji dve hišici, samo prebivalnica je večja in je po slogu podobna kmečki hiši.

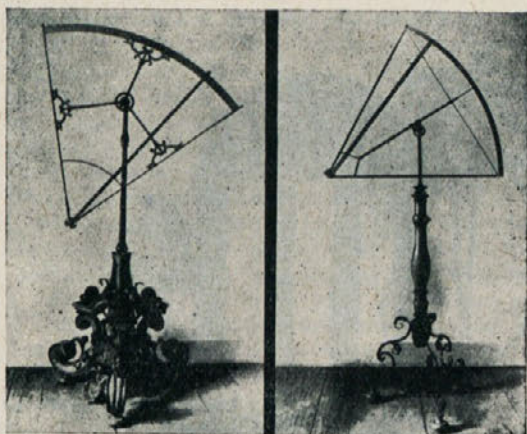

PO STOPINJAH TYCHONA BRAHEJA

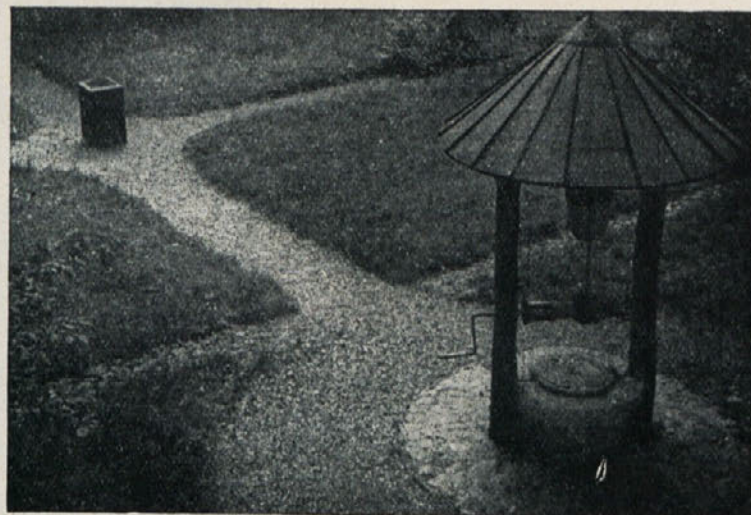
Na Knutstorpu, v srednjem veku znamenitem z bršljanom poraslem gradu, se je rodil leta 1546. Tycho de Brahe kot deveti otrok stare in odlične plemenitaške rodbine. Njegov stric, ki je živel kot bogat mož in danski namestnik v samostanu Herrevadsu, ni imel ne otrok, ne dedičev. In tako si je kar prilastil enega izmed sinov velike družine svoje sestre, in sicer prav Tychona, v katerem je pravilno spoznal njegovo veliko nadarjenost.

Ko je Tycho Brahe dokončal v Kodanju in v nekaterih nemških mestih pravne in zvezdoslovne nauke, je živel dalje časa v samostanu Herrevadsu. Ondi je vneto opazoval zvezde in razlagal njih stanje. Doba, ki je v njej živel, še ni ločila, pa tudi ni hotela ločiti vraže od znanosti. Saj je bil še celo veliki Tychonov učenec Kepler zvezdoslovec, pa je vendar hkrati sestavljal očrte o stanju in vplivu zvezd ob času rojstva (horoskop).

Leta 1572. je opazil Brahe s svojimi nepopolnimi pripravami novo zvezdo v ozvezdju Kasiopeje in je ta pojav razložil takole: pojavil se bo mogočen princ, ki se bo bojeval zoper Nemce in bo umrl okoli leta 1632. Tako je zapisano v takratnih listinah. To se čudovito zjema z resničnostjo. Švedski kralj Gustav Adolf se je boril trideset let zoper katolike v Nemčiji in je padel v bitki leta 1632. Od samostana v Herrevadsu, prebivališča preroškega zvezdoslovca, se do dandanašnjih dni ni ohranilo prav nič. Sto let po Tychonovem prerokovanju so na povelje Švedov grad podrli, kamenje pa prepeljali v Malmö in ondi sezidali iz njega nemški samostan. Tam, kjer je nekdanj stal samostan, so postavili kasneje

Edina sekstanta Tychona Braheja, ki sta se ohranila. Zdaj sta last državne zvezdarne v praškem Klementinu.

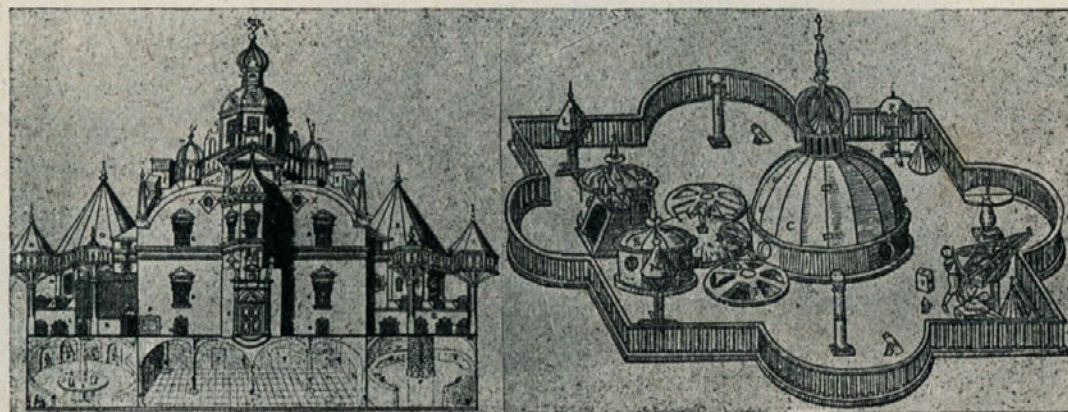
Vodnjak na nekdanjem dvorišču gradu Uranienborg, ki je edini stavbni ostanek tega gradu nad zemljo.

žrebčarno, ki zalaga še danes ta dan švedske polke z različnimi konji.

Tycho Brahe je postal slaven in je hitro obogatel. Podedoval je po svojem stricu posestvo in denar, še prej pa po svojih starših. V Knutstorpu si je postavil, kakor pripovedujejo, tvornico za papir, da bi lahko pisal na svojem papirju. Bil je nemirnega duha in je neprestano potoval. Sprl se je s celo vrsto ljudi in se večkrat celo dvobojeval. Tako je pri nekem dvoboju izgubil svoj nos. To utegne biti res, ker pripovedujejo stare listine, da je imel umeten nos, ulit iz zlata in srebra. Nazadnje so zaplenili Braheju krasno posestvo na otoku Hvenu, on sam pa je moral v pregnanstvo v daljno Prago, kjer je tudi umrl.

Na otoku Hvenu, ki je bil nekoč fevdalna last Tychona Braheja, sta bila opazovalnica Stjärneborg in grad Uranienborg. Dandanašnji pa priča le še malo ostankov na minilo krasoto. Ti ostanki zidov in obokov so pod velikimi lesenimi pokrovi in železnimi loputnicami, da so zavarovani pred zobom časa. Vse skupaj je kakor začaran grad. Dve stezi, posuti s peskom, se križata v pravem kotu — to so bili nekdanj štirje glavni hodniki palače. Na njih križišču je stal nekoč vodomet. Leta 1901. je dal ondi švedski kralj Oskar II. postaviti bronasto pločo, ki z navadnimi črtami pojasnjuje načrt poslopja in kaže, kje so bili delovni in prebivalni prostori, kje gospodarska poslopja itd. Na kraju, kjer je bila nekdanj Tychonova knjižnica, raste zdaj mogočen hrast, okoli katerega je postavljena klopica. Vse zvezdarske priprave, ki jih je bil Tycho sestavil v Pragi, so se uničile, ostala sta le dva sekstanta.

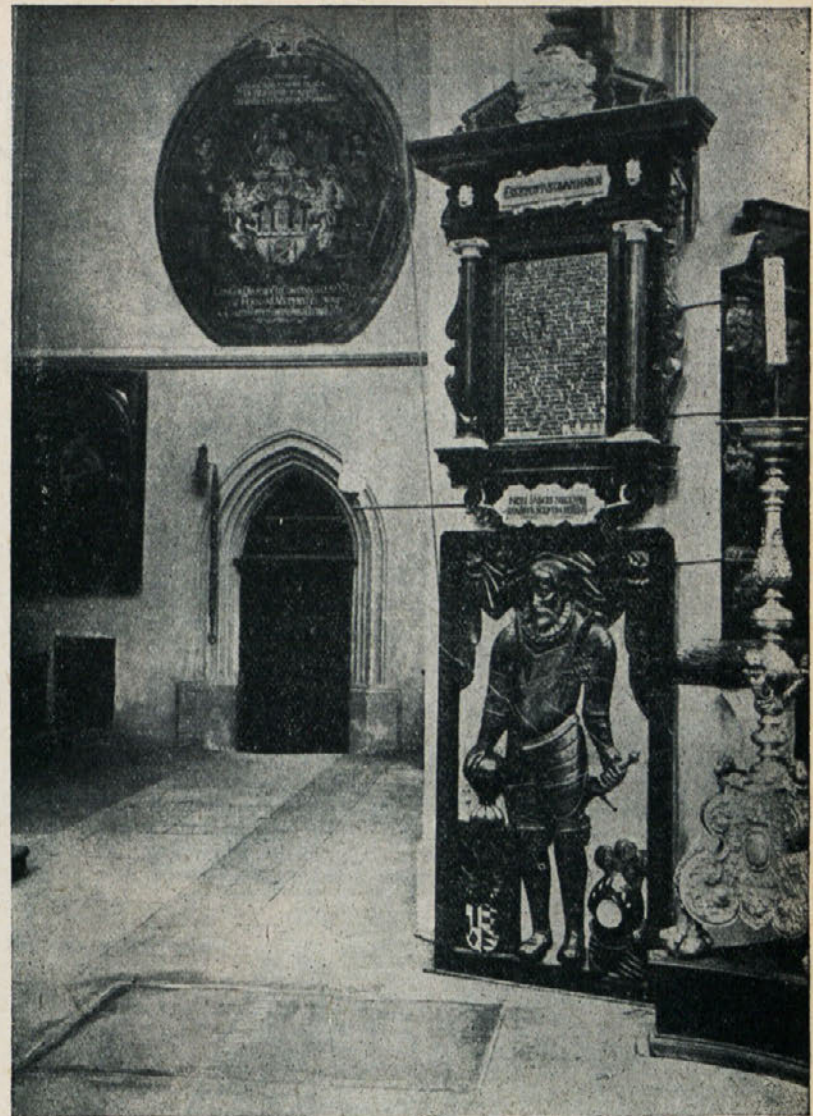
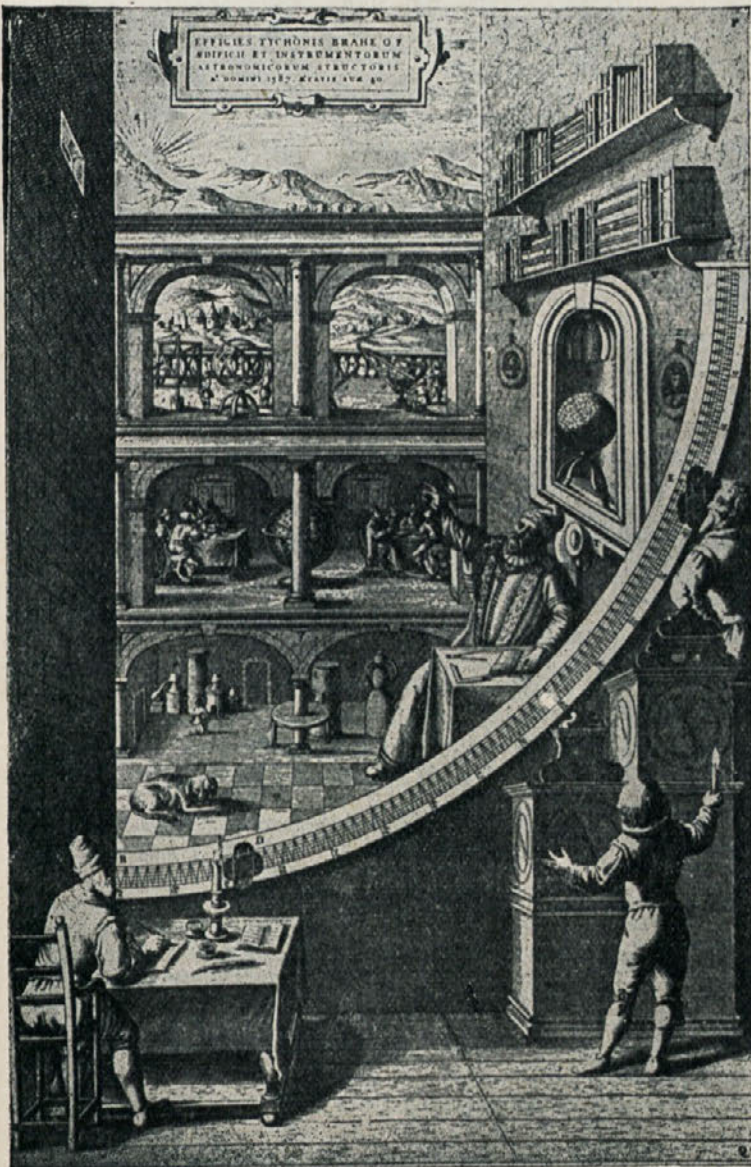
Zvezdarna v Uranienborgu in zvezdarna v Stjärneborgu, ki ju je postavil Tycho Brahe (po rezih iz njegovih spisov).

Slika Tychona Braheja iz leta 1586.

Simboličen rez iz leta 1587., ki kaže štiridesetletnega Tychona Braheja pri zvezdarskem delu sredi njegovih sodelavcev in priprav, ki jih je sam sestavil.

Tychinov grob v tleh Týnske cerkve v Pragi s kamenitim nagrobnim spomenikom.

Večina stavbnih ostankov gradu Uranienborg na otoku Hvenu je pod zemljo in je skrbno zavarovana z lesenimi loputnicami.

Romunka v narodni noši

Češkoslovaška športnica

Zapeljiva pastirica iz severne Afrike

Kako mične ženske

O modroslovju potovanja doslej še ni bila izrečena zadnja beseda. Snov za proučevanje tega nagnjenja je nakopičena izpred vsega v spominih neugnanih popotnikov, ki pod večer svojega življenja silno radi pripovedujejo, kako jih je tako rekoč že v zibelki zagrabilo nepremagljivo hrepenenje, da bi videli tuje dežele. Potem je ta snov nagrmadena pri pesnikih, ki so napisali celo vrsto raznih slavošpevov na potovanje, tudi če se niso nikdar premaknili iz svojega zapečka, in z zaprtimi očmi videli vitke tamariske nad daljnimi pristanišči ali pa vsaj opevali slavo Kolumba in Marca Pola.

Zakaj človek tako rad potuje? Menda prav zato, ker ga je природа po mačehovsko obdarila samo z dvema nogama in je v srečo zavidal ptiče in ribe, da se tako lahko in hitro gibljejo.

Ako bi hoteli bolje osvetliti ta «zakaj», bi se morali morda vrniti k velikemu modroslovcu Baconu in dopolniti njegov zaznamek človeških idealov. On je razločeval štiri vrste slepil, ki jim človek hlapčuje: slepilo vsega njegovega rodu, ki ga obvlada že po njegovi fiziologiji; subjektivno slepilo, kateremu so podložni posamezniki; slepilo gledališča in slepilo trgovanja, ki ga zasledujejo v praktičnem življenju. Menimo, da bi jim bilo treba pridružiti še peto slepilo, to je slepilo daljave.

Ko bi Mignon živela res enkrat tam, «kjer oranže cveto», ali ko bi Baudelaire zares prišel na svoj «otok brezdelja», o katerem je sanjaril, da tam «pogled žensk omamlja s svojo

Ta slika je značilna za primer francoskega dovlipa, ki razume zapeljivost drugače, kakor jo razumejo v drugih deželah

propagirajo

Najmanj pomislekov pri izražanju ženskih čarov imajo v Ameriki, kakor vidimo na tej sliki, predočujoči propagandno damo, ki priporoča cigarete z znamko «Staro zlato».

Nizozemska lepota

Jugoslovanka z modrega Jadrana

iskrenostjo» — bi bila oba razočarana in bi zahrepenela spet po drugih daljnih deželah. Zakaj najprelestnejši kos sveta se ne more nikdar niti primerjati s svetom domišljije; ko bi se v njem izpolnilo največje hrepenenje... bi ostala neizpolnjena vsa druga.

In tu je skrit čudoviti, nepremagljivi nagon potovalnega hrepenenja. Ideal daljave je privlačen zato, ker je poln vseh mogočnosti: to je najmočnejša vaba in preizkušnja za človeka, ki je vkljen v svojo edino resničnost. Kaj je pa tu skupni imenovalec vseh skritih želja in predstav o velikih pustolovščinah, vedo najbolje tisti, ki poklieno izrabljajo našo potovalno strast in ideal daljave; to so bratje Cooki, Hapag, Čedok, Putnik ter vse druge potovalne družbe in pisarne. Najpogostejši, da ne rečemo, edini predmet njih propagandnih lepakov je ženska. Lepa ženska v množini, v kakršni govori cinični Mefisto v Faustu, v množini ne prevéč individualiziranega sex-appeala, ki je oblečen zgolj po potrebah popotne smeri in popotnega reda dotične turistične pisarne. Po izkustvih so skoraj zmerom moški tisti, ki imajo denar za razne užitke in zabave. In kaj učinkuje — po istih izkustvih — na moškega bolj kakor lepa ženska, naslikana na propagandnem lepaku? Zato vidimo povsod lepoticice — seveda kakor si jih posamezni narodi predočujejo. Pri tem je navsezadnje vseeno, ali se propagira potovanje v severno Afriko, na Holandsko ali v sovjetsko Ukrajino ali pa kuhanje na plin in odlične vrste smotk.

Na plantajah opojnega strupa

Razsežna plantaža pulque agave

«Napijte se vina, ljubezni, slave, umetnosti, prevzetnosti ali česarkoli, pijani ste.» Že kar ljudje pametijo, torej že veliko prej, kakor je izrekel te besede Charles Baudelaire, pesnik «Cvetov zla», so se ljudje opajali s čimerkoli. Svoje opojne pijače so izdelovali iz grozdja, iz češpelj, iz jabolk, iz medu, iz žita in iz drugih rastlin.

Na planotah Srednje Amerike ne rase niti trta, niti žito, niti sadje. Iz izsušenih, nerodovitnih tal poganja poleg skromnih trav samo še mogočna agava s svojimi bodljikavimi listi. Ondi se Indijanci opajajo s pijačo te rastline, ki jo botaniki imenujejo pulque agave.

V davni dobi azteškega kraljestva je bilo dovoljeno piti to morilno opojno pijačo samo ob velikih verskih praznikih, druge dni je bilo pa to pitje najstrožje prepovedano; kajti alkohol iz agave je bolj nevaren človeškemu zdravju kakor katerakoli druga alkoholna pijača. Zdaj je pa vse drugače. Mogočni žganjekuharski trust Srednje Amerike goji te agave na milijonih jutrih gorske zemlje, zasluži vsako leto na stotine milijonov in plačuje državi na desetine milijonov davkov. Vse te velikanske dobičke plačuje indijansko ljudstvo s svojimi žulji in s svojim zdravjem.

In vendar bi bila agava lahko pravi blagoslov za ondotno zemljo. Iz nje se izdeluje zelo trpežna tkanina, z njenimi debelimi listi krijejo Indijanci svoje kočice in jih uporabljajo za kurjavo. Namesto blagoslova pa prinaša agava človeku pogubo. Indijanci Srednje Amerike jo imenujejo «zeleno kravo» in se z njenimi prekuhanim mlekom opajajo in zastrupljajo.

Zelenkastosive planote mehiških step so izpremenjene v agavne plantaže. Vsaka agava mora rasti v miru 11–12 let, da je visoka do 2 metra, šele potem se pridobiva iz nje nekako pol leta mlečni sok. Ker rastlina po tej dobi

zamre, morajo plantažniki neprestano skrbeti za nove sadike.

Indijanski delavec na plantaži si mora skozi ostre liste rastline krčiti najprej pot do srca rastline. Ondi je sredi najnežnejših listov steblo, iz katerega požene rastlina svoj cvet. Preden se razvije ta cvet, je treba prestreči ves sok, ki je namenjen zanj. Z velikim nožem lupi in reže Indijanec okoli cvetnega stebela list za listom. Tako izreže ponosni rastlini srce; njena bodljikava krošnja mogočnih listov je polomljena in na sredi, kjer je prej poganjalo cvetno steblo, ostane samo še rana, iz katere teče potem pol leta mlečnobeli sok, ki ga je treba vsak dan prestreči. S svojo preprosto steklenico izčrpa indi-

Nekoliko delavcev s plantaže, ki žive na najnižji kulturni stopnji in niso niti malo deležni bogastva, ki ga donšajo agavne plantaže z njih delom

Oplenjena agavna plantaža; iz nje so izkopali ostanke uničenih rastlin

Mlečni sok agave odpravljajo Indijanci na svojih skromnih oslih tja, kjer se potem kuha v opojno pijačo

janski delavec vsak dan ta sok, dokler rastlina ne pogine.

Ta tekočina je še popolnoma nedolžna, sladka, osvežujoča pijača. Na visokih planotah Srednje Amerike, kjer primanjkuje pitne vode, je ta sladka «medena voda», kakor jo imenujejo Indijanci, edina naravna tekočina, ki lahko potolaži žejnega popotnika. «Medeno vodo» razvažajo Indijanci na svojih oslih po mestih in vaseh.

Šele ko vre, se v medeni vodi začne razvijati škodljivi alkohol, ki jo izpremeni v zloglasno «ognjeno vodo», kakor ji pravijo Španci. To «ognjeno vodo» prodajajo potem po mestih in vaseh v točilnicah ali pulquerijah. Mehška prestolnica ima okoli dva tisoč takih točilnic. To so po večini skromne krčme, kakor so skromni njih indijanski obiskovalci, ki ondi v opojnem mleku «zelene krave» izgubljajo svoje zdravje in denar.

Sok pulque agave je v presnem stanju osvežujoča pijača, ki v ondočnih vročih krajih nadomešča vodo

Delavec si krči pot skozi mogočne liste agave do njenega srca

Delavec s pripravljeno črpalno posodo sredi agave

Delavec izsesava zrak iz črpalne posode, v kateri se potem nabira mlečni sok

Džiu-džicu

Evropa smatra samo sebe za nekakšno mater kulture za vse druge narode in rase. Čeprav je neresnično, vendar pa je globoko ukoreninjeno prepričanje, da ima Evropec izključno pravico nad vsemi izsledki kulture in tehnike. Ker torej Evropec le s težkim srcem dopušča možnost, da bi se mogel od drugih narodov kaj naučiti, mora neprestano odkrivati in izumljati in — odkriva pri tem tudi takšne reči, ki so svetu že stoletja znane.

Prav zdaj, ko privlačuje Daljni Vzhod spet nase pazljivost vsega sveta, je zanimivo pogledati v skrivnosti njegove neizčrpane energije in poiskati nekaj, česar morda še ne poznamo dovolj dobro, izvor moči Daljnega Vzhoda, ki je v nekaj desetletjih iz Japonske napravila velesilo.

Dandanašnja Japonska je zgrajena na stari modrosti, na stoletnih izkušnjah, izkoriščenih do skrajnosti, in seveda tudi na evropski kulturi, ki je prodrla tja v zadnjem času. Japonska je črpala svojo moč iz mnogih virov, a primarna posebnost japonskega naroda, ki ni nastala po posnemanju drugih, je fizična kultura, ki so jo Japonci dvignili na zavidanja vredno višino. Klasična Grčija je mislila, da sta cilj telesne kulture lepota in «božanska harmonija». Sedanja Japonska pa vidi njen cilj v zdravju in moči in jo zato neprimerno bolj približuje nekdanjemu življenju. Svoj namen tudi dosega. Ni samo slučaj, da je bila na Japonskem razširjena uporaba hladne in mrzle vode še v času, ko so Evropec smatrali Kneippa še za norca. Ni samo slučaj, da je na Japonskem higiena že dolga leta nekakšna last naroda, ko se je mora Evropa šele učiti. Značilno je, da so prišla na Japonskem vsa ta spoznanja iz tistega razreda družbe, ki je v Evropi dolgo mislila, da se je treba kopati samo ob rojstvu in da se da nečistost najlaže prekriti s parfumi. Mali plemiči stare Japonske, samuraji, ki so nosili na svojih ramah odgovornost za obrambo države, so že davno odkrili marsikaj, kar pozna Evropa šele nekaj de-

setletij. Tako je v tej sredini, v kateri se je vzporedno s fizično okrepitvijo vodila tudi borba proti starim modrostim, rodila tudi spretnost borbe brez krvi — džiu-džicu.

Kaj je džiu-džicu.

Dobeseden prevod besede bi bil «domljenje mišic». Svo-boden prevod, ki bolj ustreza zmislu besede, bi bil: «zmagovati s spretnostjo».

Ta spretnost je v premišljenih prijemih in natančnem zadevanju določenih mišic in živcev.

Toda podlaga za pravi pouk v tem načinu borbe je načrtno urjenje vsega telesa. To urjenje daje take rezultate, da Evropec kar strme. Po takšnih vajah lahko Japonec z enim zamahom roke prelomi debelo bambusovo palico ali pa da samo s pomočjo mišic na vratu odbije vsak napad z roko ali pa s palico.

Učenci džiu-džica imajo posebne vaje, ki jih naredijo od-porne za pretirano občutljivost. Njih okretnost se stopnjuje do skrajnih meja in ko popolno obvladajo poedine splošne prijeme, se začno učiti še posebnih, razen tega pa tudi — in to je morda najvažnejše — psihološkega ocenjevanja nasprotnika.

Prvi beli ljudje, ki so se naučili džiu-džica, so bili ameriški mornarji, ki so pripluli na Japonsko. Ko so se začeli po starih mornarskih navadah «zabavati» z domačini v pristanišču, so jih Japonci lepo pometali v morje. Zaradi majhne rasti Japoncev se je to zdelo vsem tako neverjetno, da so po vrnitvi v Ameriko trdili, da živijo na japonskih otokih «rumeni hudiči».

A široka javnost belega sveta je odkrila to spretnost do-sti pozneje. Razširil jo je neki japonski pravnik, ki je študiral v Ameriki. Ko ga je nekoč, ko se je vračal domov, napadla tolpa potepuhov, jih je tako premlatil, da so se zavedeli šele v bolnišnici. Japonec je moral svojo spretnost pokazati na policiji in od tega trenutka dalje so se začele džiu-džica učiti vse napredne policije. A beli policisti zaostaja za svojimi vzorniki na vzhodu, ker japonskemu policistu ni potrebna niti gumovka, da pomiri neubogljive pasante. Njemu je dovolj že njegova spretna roka.

PANTELARIJA - ITALIJANSKI GIBRALTAR

Nekdanja kaznjenska kolonija.

Ko je lani v začetku marca italijanska vlada prepovedala tujim letalom, da bi letela nad otokom Pantelarijo, je ta prepoved zbudila pozornost samo pri francoskih letalskih družbah, ki posredujejo zvezo med Francijo in Tunisom. Šele pozneje so se začela zanjo zanimati tudi vojaška oblastva.

Dandanes pa je Pantelarija že predmet zanimanja med-narodne politike, čeprav se za ta otok pred dobrima dvema letoma niso dosti brigali niti sami Italijani, ki so o njem vedeli le to, da rodi na njem dobro vino in da je na njem kaznjenska kolonija. V mednarodnem oziru je bil otok neznan kakor na tisoče drugih otokov. Šele za abesinske voj-ne se je začelo govoriti o Pantelariji, ko so hoteli Angleži prepričati Italiji prehod skozi Sueški prekop. Takrat je v glavi Mussolinija in vojaških strokovnjakov dozorel načrt, da se na tem zanemarjenem in nepomembnem otoku zgradi pomorsko oporišče, ki bi za zameno moglo Angliji in Fran-ciji zapreti pot do Sueza.

Pantelarija leži namreč sredi ozkega preliva, ki je med Sicilijo in Tunisom. Otok je dolg 14 kilometrov, širok pa osem in se dviga osem sto metrov nad morsko površino. Še celo majhno jezero ima in dva odprta zaliva, ki sta slabo zavarovana pred vetrom. Na otoku živi 10.000 prebivalcev.

Utrjevanje Pantelarije.

Od marca lanskega leta pa je ta otok oživel. Italijanske ladje so začele dovažati nanj na stotine izučenih delavcev za zidanje betonskih zavešič in utrdb ter ogromne množine stavbnega materiala. Na mnogih krajih so postavili vojaške straže, ki so varovale na videz prazni, z bodečo žico

ograjeni prostor. Na eni izmed obeh otoških ravnin je nastalo letališče, oba zaliva pa sta bila spretno pozidana v dve luki. Tu podirajo vsak dan skale in poglobljajo morsko dno. Ogromne granitne sklade uporabljajo za zidanje pomolov. Otok se z naglico izpreminja v veliko italijansko pomorsko utrdbo med Sicilijo in Tunisom, ki hkrati tudi seče pomorsko pot med Gibraltarjem in Suezom.

Grožnja Angliji.

Seveda delo še ne bo kmalu končano in treba bo nekaj let zidati in metati denar v morje in v skale, preden bo ta otočič postal nekakšen Gibraltar, ki bo nevaren angleški oblasti nad Sredozemskim morjem in angleški pomorski poti v Indijo. Drugače pa je otok, ki ima obliko piramide, idealna prirodna utrdba v tem prelivu. Kot obrambna točka se lahko takoj uporablja, kmalu pa bo nevarna kontrolna postaja za angleške in francoske pomorske sile, ki bodo hotele priti v vzhodni del Sredozemskega morja. To je namreč prvi namen, ki si ga je bil zamislil Mussolini, ko je dal utrditi Pantelarijo. Prav kmalu bo prav tako nepremagljiva kakor Gibraltar. Ker je v bližini morje zelo primerno za polaganje min, bo Italiji mogoče zagraditi Sredozemsko morje v njegovem najožjem delu.

Z dograditvijo Pantelarije bo postavila Italija najmočnejšo vojno ladjo, seveda nepremično, a zato nepremagljivo, ki bo nadzorovala prehod sredi Sredozemskega morja in bo postala hkrati važen tekmeč angleški Malti. To se pa seveda še ne bo tako hitro zgodilo. Dograditev Pantelarije bo terjala od Italije velikanske denarne žrtve, ki bi jih Italija trenutno še ne mogla prenesti, ker se je v Abesiniji močno izčrpala. («Le Populaire».)

Črna rešilna armada

«Aleluja, aleluja» — zveni v vseh jezikih sveta enako,endar so že v gorečnosti petja vidni razločki. Po vsem, kar o tem vemo, pojejo «Alelujo» z največjo vnemo zamorci v svojih duhovnih pesmih. Seveda so te duhovne pesmi plod njih lastnega navdiha, ki se prav malo meni za pravovernost nauka in si priredi katekizem v nebrzdane pesni je otrok magične Afrike.

Kadar pa oblečejo zamorci uniformo «Rešilne armade», se korakajo za njenim praporom in bobnom po ulicah, tedaj se morajo tudi njih pesmi prilagoditi disciplini, tedaj prepevajo popolnoma pravoverno «Pokonci, bratje!» in «Blíže k Tebi, moj Bog!»

Od leta 1924. je «Rešilna armada» tudi v zamorski državi Nigeriji. Beli misijonarji si prizadevajo, da bi v svojih učencih nadomestili udarni značaj, ki koleba med neugnana razbrzdanostjo in brezbriznostjo, s tisto poslušno pobožnostjo, ki odlikuje te božje bojvnike. Boje se mišljike svojih novih črnih vernikov, v kateri še vedno slutijo nekaj ognja pijanega plesnega malikovanja; in vestno krbe za to, da bi vsakdanji red ne pustil črnim vojščakom Kristusa niti trenutka za njih lastne špekulacije o skrivnostih krščanskih nauk. Armadna strogost mora tudi na njih opraviti svoje «pedagoško delo».

Toda ko se pomika črna armada po ulicah nigerske prestonice, ko se okoli bobnov zbirajo na vročih trgih mladi stari radovedneži k «Aleluji», ki jo pojejo, še zmerom prepeče v njih krvi žareči dih džungle.

«Sestra polkownica» je seveda bele polti kakor pač ose vošilno osebje nigerske «Rešilne armade». V svoji pobožni gorečnosti se prav nič ne pomišlja, da bi na javnem prostoru ne zapela z navadnim črnim vojščakom.

Medtem ko igrajo zamorski godci eno svojih urnih pobožnih koračnic, razprostira častnik na tla kos blaga za mile darove. Tudi v tem se črna Rešilna armada čudovito zjema z belo in z rumeno.

Znana prikazen moškega, ki zagotavlja svojim poslušalcem, kako zelo je srečen, da je naposled našel pot v «Rešilno armado». Njegovi mali črni poslušalci razumejo to po svoje.

Za propagandnimi nagovori pride seveda tudi v Nigeriji — molitev. Poslušalci radovedno gledajo, marsikdo celo s tovorom na glavi, kakor ga je pač zanesla pot tod mimo.

Malo slame

van se je prebudil skoraj hkrati z Jožetom. Tresla sta se od mraza. Še bolj sta se zavila v odeje in si prizadevala, da bi čimprej zaspala. Toda zaman.

«Ivan,» je zaklical Jože, ki so mu kar zobje šklepetali od mraza, a-ali tudi tebe z-zebe?»

Ivan je zamrmral nekaj v odejo in izkušal zadržati vodoravno premikanje spodnje čeljusti.

Jože, videč, da od Ivana ne dobi pravega odgovora, je sedel in prižgal svečo. Nato si je zapalil cigareto.

Njegovo početje je prebudilo Ivana iz polsna, tako da je dvignil razkuštrano glavo, ki je metala na stene šotora spačene sence. Jože mu je vtaknil nedokajeno polovico cigarete v usta in odšel iz šotora, da bi nabral drv za ogenj.

Vrnil se je kmalu in njegov izraz ni napovedoval nič dobrega.

«Drva so mokra — deževalo je», je rekel zlovolljno.

«Brr,» se je stresel Ivan, «zakuriti bo pa le treba, sicer bova zmrznila.

Z združenimi močmi sta poizkušala zakuriti; ko sta pa porabila že skoraj vso škatlico vžigalic in se drva nikakor niso hotela vneti, sta zlezla spet pod odejo.

«Ko bi imela vsaj malo slame,» je na glas premišljaval Jože in se spomnil na veliko kopicico slame pri posestvu, dobre pol ure oddaljenem od njunega taborišča. «Zakaj si nisva vzela otepa slame pri starem Pelku!»

Veter je stresel šotor.

«Ivan, treba bo iti po slamo», je odločil Jože.

«Ali si znorel, zdaj ponoči in v tem mrazu!» se je ustrašil Ivan.

Toda Jože ni odnehal. «Ne kaže drugega. Spati ne moreva zaradi mraza, drva nočejo goreti; tako se bova po poti vsaj malo ogrela, in ko bova imela slamo, bova rešena.»

«Ali hočeš ob tej uri buditi gospodarja?» je ugovarjal Ivan. «Misliš, da nama bo ponoči odprl in naju povabil na kavo, he?»

«Kdo pravi, da zbudiva gospodarja? Nama gre samo za slamo. H kopicici pojedva in» si nabereva vsak naročaj slame, ne?»

S tem se Ivan ni in ni hotel sprijazniti. Brez skrbi je sicer nakopal krompirja na tuji njivi, ker tu je tvegala kvečjemu denarno kazen, ampak da bi šel ponoči k rasti na posestvo, to diši že po zaporni kazni.

Tudi Jože ni bil tako pokvarjen, da bi tega ne vedel, toda položaj, v katerem sta bila, je bil močnejši kakor načela. «Stari Pelko naju vendar pozna, in če bo treba, mu vse pojasniva», je tolažil Ivana.

«Pa pojdiva!» se je vdal Ivan in odločno vrgel odejo s sebe.

Oblačiti se jima ni bilo treba, ker sta imela vso obleko na sebi. Vzela sta s seboj samo ostanek vžigalic in Jože si je pripel svoj nepogrešljivi pas z nožem.

Zaprla sta šotor in šla od potoka nazvgor po loki. Videti se je dalo komaj korak pred seboj, ker je bilo nebo prepreženo z oblaki. Korakala sta po izoranem polju in in omehčana glina se jima je prijemala na čevlje. Iz gozda so skovikale sove, in čeprav nista bila strahopetca, ju je vendar nekaj davilo v grlu. Po gozdu sta tavalala z iztegnjenimi rokami, da bi se ne zaletavala v drevje. Pod nogami jima je hreščalo vejevje in okrog sebe sta čutila tujo živo navzočnost.

Hipoma je nekaj stisnilo Jožeta za zapestje; preplašeno je zakričal. Toda bila je le Ivanova roka.

Ivan je uprasnil vžigalico. Jože je stal tik njega in na njegovem mrliško bledem obrazu so plesale sence.

«Bodi no pameten!» se je oddahnil. «Ne uganjaj neumnosti! Prižgi še enkrat!»

Zasvetila se je zopet vžigalica. Mali plamenček ju je precej pomiril. Toda oddahnila sta se šele, ko je bilo poslednje drevo za njima. Zdaj sta bila že blizu cilja.

Mesec, ki se je doslej skrival za oblaki, se je prikazal in v mesečini sta zagledala poslopje s kopicico slame. Vse je bilo tiho. Treba je bilo samo iztegniti roko in nabrati, kolikor bi se jima ljubilo. Ampak nobenemu se ni hotelo.

«Kaj pa če naju zasačijo?» je zajecel Ivan, zavedajoč se posledic.

«Ne strašil!» je odgovoril Jože in požrl slino. «Menda se vendar ne bova vrnila s praznimi rokami.»

«Prav imaš! Pojdiva!» je rekel pogumno Ivan in prvi zaril roke v slamo. Nenadoma pa je ostrmel.

«Kaj je bilo to? Ali nisi nič slišal?» je prestrašeno zašepetal.

«Kaj naj bi bil slišal?» se je vznemiril Jože.

«Kakor da so zaškripala vrata.»

Stala sta in poslušala. Vse je bilo tiho, le nekje daleč je tulil pes.

«Torej na delo! Sicer bova tu do jutra», je rekel Jože.

V tem trenutku so se odprla vrata in v temo je posvetila luč laterne.

Prebledela sta in se od presenečenja nista mogla ganiti. Potem sta slišala korake in zmedene glasove: «Primate ga! Tamle je! Za njim!»

Ivan se je prvi zavedel in zbežal z dolgimi koraki, za njim Jože. Edina misel, ki jima je šla po glavi, je bila: proč, proč! Tekla sta kakor blazna. Jože je komaj dohajal Ivana, ki je imel daljše noge. Zdajci se je spotaknil in padel. Hotel je vstati, pa ni mogel, pred očmi so se mu delale megle. Slednjic se je spravil na noge in se opotekal dalje. Ozrl se je in med odprtimi vrati je zagledal postavo, ki je izpodbujala svoje ljudi. Huda mu bo predla, če ga ujamejo. Ko bi bil vsaj Ivan tukaj!

Čevlji, obloženi z blatom, so ga strašno ovirali. Včasih se mu je zazdelo, da gre pred njim neka senca. Napel je vse moči in bežal dalje. Ni se motil. Zdaj je jasno videl nekoga pred seboj.

«Ivan!» je zaklical na pol glasno.

Postava se ni zmenila za klic. To se je zdelo Jožetu čudno. Napel je vse moči, da je dohitel postavo, potem pa jo je prijel za suknjič. Postava se je obrnila, in šele zdaj je Jože spoznal, da to ni Ivan. Kar odrevenel je, tako se je ustrašil. Neznanec ga je udaril po obrazu. Padajoč ga je Jože zgrabil za nogo in ga potegnil na tla. Zavedel se je, kaj je storil s svojim nepredvidnim klicem. Najbrže je to hlapec, ki zasleduje Ivana, in zdaj se mu je on sam izdal. Vedel je, da bi bilo še slabše, ako bi se upiral. Zato je hotel vse pojasniti, toda neznanec ga je zgrabil za grlo. Jože je lovil zrak. «Ta človek je zblaznel, saj me bo še zadavil!» Vendar se ne bo dal zadaviti, si je mislil; z vso silo je zaril nohte v roke, ki so mu stiskale grlo.

«Ivan, pomagaj!» je obupno zakričal, toda spet so mu roke stisnile vrat kakor klešče. Jožeta je že zapuščala zavest. Kakor v sanjah je videl, kako se bliža dolga, znana senca.

Ivan je prišel ravno še za časa. Njegova dolga, koščena desnica je zamahnika v zraku. Morilske roke so takoj izpustile svojo žrtev in mož se je brez glasu zvalil v travo.

Vse to je trajalo samo nekaj sekund. Ivan se je ozrl. V majhni oddaljenosti je mežikala lučka v roki hitečega moža. Zasledovalci bodo takoj tu. Pripoginil se je k Jožetu in ga stresel.

«Hitro, za Boga, hitro!»

«Ne morem,» je zastokal Jože, «beži sam, so že tu!»

Ivan bi bil še lahko ušel, toda za nič na svetu ni hotel pustiti prijatelja. «Zdaj jo bova pa skupina! Sama sva kriva», je rekel vdano. V duhu je videl orožniško postajo... zasliševanje... kazen...

Jože je ves obupan vstal; noge so se mu šibile od slabosti. Ne, uiti se ni dalo več.

Snopič luči je osvetlil čudno skupino: Ivan je podpiral potolčenega Jožeta, na tleh je pa ležal mož, prebujajoč se iz omedlevice. Luč je skakala s tega na onega in se nazadnje ustavila na ležečem možu.

«No seveda, Miha, stari lovski tat, saj sem si to mislil!» Obrnil se je proti domu in zaklical na vse grlo:

«Mati, tatu že imamo! Naša dva skavta sta ga ujela!» Prijel je oba za roko in rekel veselo: «Vesta, že več noči je obiskoval naš kurnik. Nocoj smo pazili nanj, toda ušel bi nam bil, da ni bilo vaju! Bržčas sta šla iz gostilne in sta videla to gonjo, kajne? Hvala, fanta, da sta nam pomagala!»

Ivan, ki se je hitro zavedel, je velikodušno zamahnil z roko:

«Eh, saj ni vredno besed! Slišala sva kričanje, in ko je proti nama bežal tale možakar, sva brž vedela, za kaj gre, no, in jaz sem ga malo oplazil...»

Človek se je odločil, da se oženi

Mati.

Nekdo se je odločil, da se oženi.

«Ženim se», je rekel svoji materi. Mati je pomislila, potem pa je zastokala. Nato si je počasi obrisala solze in rekla:

«Ali ima ona kaj denarja?»

«Ne vem», je odvrnil sin.

«Ali ima vsaj balo? Potrebna je kuhinjska posoda. Zdaj manjka to, zdaj ono. Potrebne so žlice, brisače, potrebni so noži. Vse je treba kupiti. Vse je drago. Opravo v salonu bo treba prenoviti, ker je že vse obrabljeno. Tudi moderna spalnica manjka. Ali ima ona posteljnino? Ali si jo vprašal?»

Vse je vprašala mati, samo nečesa ne:

«Ali te tvoja bodoča žena ljubi?»

Prijateljica.

«Ženim se», je rekel svoji prijateljici. Prebledela je in vzdrhtela.

«A jaz?» je vprašala.

«Poizkusi me pozabiti!»

«Zastrupila se bom!» je obupano vzkliknila.

«Če si me kdaj ljubila, ne misli na take reči!»

«Jaz? Tebe ljubila? Smešno! Tvoj prijatelj Serjoža mi je danes že trikrat telefoniral. Jutri bom z njim odpotovala v Nico.» In čez nekaj časa je vprašala:

«Ali je bogata?»

«Da, mislim.»

Odleglo ji je in pomislila je: «Mene je vsaj ljubil, drugo bo pa vzel zaradi denarja. Vsaj eno zadoščenje bom imela.»

Toda tudi prijateljica ni vprašala: «Ali te tvoja bodoča žena ljubi?»

Služkinja.

«Ženim se», je rekel svoji služkinji.

«Ali bom jaz lahko ostala, ali naj si poiščem drugo službo?» je vprašala služkinja.

«Zakaj bi iskali drugo službo? Ostali boste pri meni!»

«Hvala, gospod. Toda, veste, plačo mi boste morali zvišati. Če je gospa v hiši, je več dela in tudi perila je še enkrat toliko. Pet rubljev na mesec, — saj mi boste dali toliko več?»

Niti njej ni prišlo na misel, da bi ga bila vprašala. «Ali te tvoja bodoča žena ljubi?»

Slučajni znanec.

Slučajni znanec je imel prijazen obraz, ki je zbujal zaupanje. Ko ga je človek, ki se je hotel oženiti, srečal na cesti, mu je zaklical ves srečen: «Ženim se!»

Slučajni znanec ga je pogledal, skomignil z rameni in dejal eno samo besedo: «Osell!»

«Kdo?» je vprašal presenečeni ženin.

«Vi!» je odvrnil znanec in hitro izginil. Tudi slučajni znanec ga ni vprašal: «Ali te tvoja bodoča žena ljubi?»

Prijatelj.

«Ženim se», je rekel svojemu najboljšemu prijatelju.

«Glej, glej!» je vzkliknil prijatelj in zaploskal z rokami. In čez nekaj časa je vprašal: «A jaz? Torej je najinega prijateljstva konec?»

«Zakaj? Ostala bova dobra prijatelja, kakor sva bila doslej.»

In zdaj je vprašal prijatelj ženina:

«Ali te tvoja bodoča žena ljubi?»

Mož se je zamislil in tiho rekel:

«Ne vem. Mislim, da... ne preveč.»

Tudi prijatelj se je zamislil, potem pa je dejal:

«Ali je vsaj lepa?»

«Kakor naslikana. Elegantna in gosposka. Obraz ima kar prelep.»

«Hm... hm... potem seveda... Mislim: seveda, zakaj bi se ne ženil?»

«Da, oženil se bom!»

«Da, le oženi se!» je dejal prijatelj in se zadovoljno nasmešnil...

Da, hladno, trezno in neprijazno je naše življenje na tem svetu...
Arkadij Averčenko.

Zakaj so nekatere žene tako očarljive?

Ali so one posebne ljubljenske sreče? Ali imajo več časa in sposobnosti, da se polepšajo? Ali pa uporabljajo posebno draga sredstva? Ta privlačnost zavisi samo od redne in pravilne nege polti. Da boste imeli uspeh, uporabljajte dnevno Elida kremo Ideal, ki je tako učinkovita zato, ker vsebuje hamamelis. Vaša polt bo dobila tisto negovanost, ki napravi mnoge žene tako očarljive.

Pomladite kožo!
Privoščite ji tudi ponoči pravilno nego. Elida Citron Cold Cream čisti in hrani kožo ter jo ohrani svežo in čisto.

ELIDA
KREMA
IDEAL

Usodna pot

«Kapitan... jaz... jaz... sem... joj!...»

Mornar, ki je stopil v kapitanovo kabino, je padel na tla kakor izpodsekano drevo. Kratko hropenje, krčevito drgetanje...

«Mrtev je», je mrko rekel kapitan.

Pogledal me je, stresel glavo in dejal:

«To je peti, odkar smo se odpeljali iz Capetowna.»

Tedaj sem se spomnil čudnega pogleda, ki me je z njim minil, ko sem ga prosil, naj me v Mosomedesu vzame na svojo ladjo, in začel sem razumovati njegove besede: «Prav rad... toda pazite! Morda se odpravljate na zelo dolgo pot!»

Vsega tega sem se spomnil, ko sem gledal nesrečnika, ki je ležal pred nama in ki je s svojim skrčenim in spačenim obrazom govoril o svojih poslednjih strašnih mukah. Spogledal sem se s kapitanom.

«Ali je morda zločin?»

«To mi je samemu skrivnost... Kar smo zapustili Capetown, je začela neka čudna usoda spremljati našo ladjo. Preiskoval sem in preiskoval, a odkril nisem ničesar.» Skomignil je z rameni. «Ljudje žive v neprestanem strahu. Drug drugega obtožujejo, drug drugega imenujejo zastrupljevalca. Časih so noči, ko se bojim, da bi se ne uprli, zapeljali «Primavere» k obali in ubežali iz tega kraljestva smrti, skrivnosti in nevarnosti.»

Nekaj časa je molčal, potem je vstal in dejal:

«Pomagajte mi, da vrževa tega nesrečnika v vodo. Nič bi ne pomagalo, če bi budila še druge in jih vznemirjala.»

Ko sva opravila to strahotno delo, sva ostala na palubi in v trenutku sem začutil, kako se me loteva strah pred tem morjem, tako mirnim in sinjim, ko morda pod menoj opravlja smrt svoje neusmiljeno delo, pod menoj, v drobovju ladje.

«In čisto nenadno prihaja», je dejal kapitan, kakor bi bil uganil moje misli. «Nekaj trenutkov jim je slabo — potem — konec —»

«Ali nič ne mislite, ne slutite?»

«Ne... to se pravi, da... No, mislite si, kar si hočete: povedal vam bom neko smešno, neumno reč, ki mi pa ne da miru. Ali poznate Lufanovo kolibo pri Capetownu?»

«Kaj, tisto podrto kočico, kjer stanuje črni čarovnik Lufan? Da, poznam jo... toda kaj je z njo?»

«Takole je bilo. Obiskal sem to kočico in govoril s starim čarovnikom. Na svojo nesrečo sem znal narečje, ki ga je govoril. Opazil je, da se posmehujem njegovim besedam, in mi rekel nekako takole: «Umrl boš, preden boš privozil do solnčne črte, a prej boš potegnil v nesrečo za seboj vse tiste, ki te spremljajo.»

To pomeni, da bom mrtev, še preden pridemo do polutnika, a prej bom še izgubil vse svoje mornarje na isti način, kakor sem jih doslej izgubil že pet.»

«Pa vendar ne mislite, da vam je ta Lufan začaral ladjo?»

«Hm, vidi se, da ne poznate črnškega čarovništva. Drugače bi vedeli, da poznajo ti črni vragi strahovite skrivnosti.»

Pogledal sem kapitana in v njegovih očeh sem bral že vdanost v usodo, ki me je presenetila. Vprašal sem ga:

«Ali mi dovolite, da preiščem to nenavadno zadevo? Ker sem zdravnik, bom morda odkril marsikaj, česar vi niste opazili.»

«Poizkusite! Morda boste imeli več sreče in boljši nos kakor jaz. Seveda, če se vam kaj primeri...»

*

Ko je prišla noč, je bil moj načrt že pripravljen. Premišljevanje me je privelo do delnega odkritja resnice... ali pa sem si to vsaj domišljjal! Po kapitanovem naročilu so mornarji polegali po palubi, meni pa so prepustili svojo kabino.

Ko sem stopil v kabino, sem ob svetlobi svetilke pod stropom razložil ležišča, razporejena ob dveh stenah od tal do stropa. Po pet ob vsaki steni. Bila so kakor predali omare. Na petih ležiščih so se že jasno videle oblike teles, ostalih pet pa je bilo zapuščenih in golih. V rjuhe so zavili trupla nesrečnih mornarjev.

Legel sem v predal pod stropom, ker je bil najbližji svetilki.

J. Dinneen:

Prva pomoč

Policijski zdravnik Denison je šel iz bolnice in se spotoma ustavil na policijski stražnici ter pozdravil seržanta Rogersa, ki je sedel za mizo in čital poročilo, ki ga je pisal brzojav.

«Pazite,» je čital, «na tri može, ki jih iščemo zaradi umora stražnika Cara in vloma pri Jaksonu nocoj ob enajstih in pet minut. Dva od njih sta najbrže ranjena. Preiščite bolnice in čakalnice zdravnikov. Številka Ena je približno 170 centimetrov visok, 72 kilogramov težak ter ima mehak siv klobuk in siv površnik. Številka Dve meri 173 centimetrov, je 75 kilogramov težak, ima teman površnik in teman mehak klobuk. Številka Tri, močan, širokopleč, 175 centimetrov, okrog pet in štirideset let star, modra obleka, brez površnika, siv mehak klobuk. Vozili so se v velikem črnem zaprtem avtomobilu. Brez številke. Bodite oprezn! Vsi so oboroženi.»

Dr. Denison je zmajal z glavo. «Kočljiva zadeva!» je pripomnil.

Doktor se je odpeljal domov. Doma je šel v svojo sobo. Bil je sam v hiši. Da bi bil brez skrbi, da bi ga kdo v spanju ne budil, je izklopil telefon. Če se bo zgodila ponoči kaka nesreča, naj nastopi mladi dr. Deway.

«Kvišku roke, doktor!»

Počasi se je obrnil.

Čakal sem. Nekaj mi je reklo, da se to noč ne bo nič nenavadnega primerilo. Svetilka se je zibala z ladjo in počasi se me je začela lotevati zaspanost. Moje oči so med dremanjem še nadalje spremljale zlato premikajočo se točko, potem pa sem zaspal.

Zbudilo me je nekaj, kar je bilo podobno ščegetanju po roki. Še na pol v sanjah sem naglo odtegnil roko in pogledal. Tedaj sem opazil velikega, črnega, leskečočega se škorpijona, ki je bežal po robu postelje in se beseno, da ga je moj gib zmotil, spet pripravljaj za napad. Dobro sem poznal bojevite napade te vrste škorpionov, prav tako pa tudi strašno moč njih strupa, ker sem sam lahko videl, kako je takšen škorpion ubil s svojim strupom v pustinji Nevade velikega udiva. Kakor blisk sem skočil na tla, pograbil lopato, ki je slučajno tam ležala, in začel razbijati po postelji z vso močjo, ki sta mi jo strah in jeza še povečala. Na ta način se mi je posrečilo ubiti odvratno žival, ki mi je s svojo navzočnostjo dala ključ za rešitev uganke petih mrtvecev.

S pomočjo mornarjev, ki jih je moje odkritje rešilo strašne more, smo napravili lov v kabini. Tako smo našli še tri prav tolikšne škorpijone. Te živali so v tropskih krajih zelo znane. Čarovnik Lufan jih je moral vsekako prinesiti na ladjo, ko ga ni nihče opazil. Samo slučaj je preprečil njegovo napovedano maščevanje, a vendar je padlo pet nedolžnih žrtev, ki so odšle na veliko potovanje, s katerega se nihče ne vrne...

Iz verande so stopili trije možje. Eden izmed njih je držal modro se lesketajoč samokres.

«Uredite z njima, doktor», je rekel mož s samokresom.

«Zdi se, da se ne da nič drugega narediti», je dejal zdravnik.

«Pojdite sem!» je velel možu s povešeno roko. Ta je stopil k njemu in zdravnik ga je prijel za desno roko. Potem mu je slekel suknjič, zavihal rokave srajce, druga dva sta ga opazovala.

«Moral mu bom dati etra», je dejal.

«Nobenega etra», je rekel vodja.

«Ni drugače», je dejal zdravnik. «Ni več daleč od smrti, ker je izgubil preveč krvi. Morda bo potrebna transfuzija. Ko bi bilo to na levi roki, bi bilo že prepozno.»

«Kaj mislite s tem?» je izpregovoril tretji. Upiral je pogled v zdravnika. «Jaz sem ustreljen v levo roko.»

«Vem. Vidim», je rekel zdravnik. «Leva roka je približno srca in sree ne vzdrži tega napora. Vam ne morem storiti nič drugega, kakor da pokličem pogrebni zavod. Obžalujem.»

Tretji mož se je opotekel. Oči so se mu začele stekleno svetiti. Nato se mu je povescila spodnja čeljust in zgrudil se je na tla.

Zdravnik se je obrnil k drugemu. «Ali hočete tudi vi tako umreti?»

«Rešite me, doktor!» je prosil in oba sta pogledala vodjo.

«Dobro», je rekel ta. «Dajte mu etra!»

Vse
življenje
zdravi trdni
zobje!

Dvakrat dnevno po 3 minute pravilne nege -- odločuje o usodi Vaših zob! Kdor zjutraj -- zlasti pa zvečer -- redno uporablja Sargov Kalodont, skrbi za to, da ostanejo njegovi zobje ne samo bleščeče beli, temveč tudi brez zobnega kamna. Kajti le Sargov Kalodont vsebuje v Jugoslaviji sulforicinoleat, ki uspešno deluje proti zobnemu kamnu. Zato uporabljajte samo Sargov Kalodont!

Kalodont-ova
ustna voda
čudovito
osvežuje.

SARGOV

KALODONT

Proti
zobnemu
kamnu

Zdravnik je raztegnil operacijsko mizo, položil nanjo bolnika, ga narkotiziral, izpral rano, obvezal, in ko je delo končal, pogledal vodjo, ki je sedel v njegovem naslanjaču in ga opazoval.

«In zdaj,» je rekel zdravnik, «sem pripravljen poskrbeti za vas. «Kje ste bili zadeti?»

Mož je zamežiknil in se ozrl na zdravnika. «Nisem bil zadet. Sem čisto v redu.»

«To mislite vi,» je rekel čemerno zdravnik. «Imate razširjeni zenici. Ustnice brez krvi.» Vzel je slušalo. «Odpnite si telovnik in srajco!»

Gangster je držal revolver v desnici. Odvezal si je kravato ter odpel telovnik in srajco z levo roko. Zdravnik je prislonil slušalo in poslušal.

«Kako dolgo imate že srce v tem stanju?» je vprašal.

«Kako mislite?»

«Kdaj vas je zadnjič pregledal zdravnik?»

«Pred desetimi ali dvanajstimi leti.»

Dr. Denison je stresel glavo. «Vam lahko pomore samo eno, gospod — počitek in mir. Odvisno je edino od vas,

kako dolgo boste živeli. Razburjenje v nocojšnji noči je lahko poslednja kapljica v čašo.» Primaknil je drugi stol. «Denite semle noge, naslonite se nazaj in se odpohijte!»

Vodja je ubogal.

«Ali ne čutite v rokah in nogah neko otrplost?» je vprašal zdravnik.

«Ne», je rekel mož. Čelo se mu je potemnilo. «Moram priti od tod in vi me odpeljete. Odpeljite mene in tale dva, kamor vam bom rekel.»

«Ne v temle vašem stanju», je zmajal zdravnik z glavo. «Vi bi ne mogli priti zdaj niti na hodnik — brez poštene injekcije adrenalina. To bi vas držalo na nogah, preden bi vas mogel jutri zdravnik temeljito v roke vzeti.»

«Dobro», je pokimal gangster. «Vbrizgajte mi to, potem pa pridite in poskrbite zame.»

Dr. Denison je zmignil z rameni. «Kakor hočete», je dejal, vzel brizgalnico in jo napolnil.

«Dajte mi roko», je rekel in mu dal injekcijo. Stopil je spet k omarici z zdravili. «Vzamem rajši vse s seboj, kar

bom potreboval», je dejal. «Vsaki dve uri boste morali vzeti po dve takile kroglici.» Vzel je dve, ju podal gangsterju in prinesel kozarec vode. «Vzemite dve zdajle», je naročil. Mož ga je ubogal.

«In zdaj,» mu je velel dr. Denison. «počivajte približno deset minut, potem pa odneseva ta dva iz hiše.»

Čez nekaj minut so zdrsnile gangsterju roke z naslonila; revolver je padel na tla in glava se mu je povescila na prsi. Dr. Denison je priklopil telefon in poklical policijsko stražnico. Javil se je seržant Rogers.

«Halo, Rogers», je dejal zdravnik. «Tisti trije možje, ki jih iščete zaradi umora stražnika Care, so zdaj v moji ordinaciji. Številka Ena ima luknjo v mišičevju desne roke. Je popolnoma otrpel pod vplivom etra na operacijski mizi. Številka Dve ima na levi roki prasko, ki ni vredna, da bi govoril o njej. Leži nezavesten na tleh v ordinaciji. Številka Tri sedi poleg mene s količino narkotika, ki zadostuje za teden dni. Pošljite voz in nekaj ljudi, da jih odpeljejo. Rad bi šel spat.»

Igralec

Ko je Lucijan izgubil zadnji bankovec za sto frankov, je vstal od rulete, kjer je zaigral zadnje ostanke svojega imetja, in se mu je tako zavrtilo v glavi, da je skoraj padel. Misli so se mu medle, noge so se mu šibile. Opotekel se je in zgrudil v naslanjač ob steni igralnice. Nekaj časa se je oziral po tajnem salonu, v katerem je zapravljajal lepa leta svoje mladosti, opazoval strgane obraze igralcev, poslušal zvenenje zlata in se zavedal, da je izgubljen. Doma v predalčku ima star revolver... Ni domislil do konca. Napetost zadnjih noči mu je izžrpala mlade moči in Lucijan, do smrti utrujen, je zaspal. Ko se je nekako čez pol ure prebudil, je zahrepenel po svežem zraku. Bil je pol dvanajstih. Lucijan se je pretegnil in hotel oditi. Toda zdajci je stopil k njemu stari Dronski, stebler igralnice, in rekel: «Posodite mi pet frankov. Že dva dni se nisem ganil od tod in niti enkrat ni padla kroglica na sedemnajstico. Smejali se mi boste, toda glavo stavim, da bo zadeta sedemnajstica, ko bo ura bila dvanajst.»

Lucijan ni imel niti teh pet frankov. Zmignil je z ramami, odšel v predsobo, se oblekel, stekel kakor v snu po stopnicah in obstal na ulici, ki jo je zametel bel sneg. Na čistem nočnem nebu so se iskriale mrzle zvezde. Tresel se je od mraza in spet mislil na revolver, toda že zopet je odvrnil njegovo pozornost nepričakovan prizor. Na kamniti klopi ob velikih vratih palače je sedela skrčena približno sedemletna deklica. Na sebi je imela slabo črno obleko in je spala na pol pokrita s snegom. En čevlček se ji je bil sezul in je ležal na tleh. Lucijan je nehote segel v žep. Seveda ni našel ničesar in spomnil se je, da niti natakarku ni mogel dati napitnine. Toda sočutje ga je vleklo k spečemu otroku in morda bi ga bil vzel v naročje in odnesel kam na toplo. Ampak hipoma se je v čevlčku na tleh nekaj zableščalo. Lucijan se je pripognil in držal med prsti zlat novec — louisdor.

Morda je šel mimo radodaren človek in vrgel deklici v čevlček milodar. Lucijan je že hotel deklico prebuditi, toda vtem so mu zabrnele v ušesih preroške besede: «Sedemnajstica bo zadeta, ko bo ura bila dvanajst.»

Mladenič iz ugledne rodbine, ki ni še nikoli zagrešil najmanjše grdobije, je zdaj nameraval nekaj gnusnega. Ko se je prepričal, da je sam na ulici, je vtaknil zlatnik v žep in se naglo vrnil v igralnico, kamor je planil prav v trenutku, ko je velika ura v kotu odbila prvega izmed dvanajstih udarcev polnoči. Skočil je k igralni mizi, vrgel nanjo louisdor in zaklical: «Stavim na sedemnajstico!»

Kroglica je nekaj časa tekla po vencu števil, potem pa padla v rdečo jamico

sedemajstice. Vodja igre mu je porinil 56 priigranih louisdorov in Lucijan jih je brž položil na rdečo. Že spet je dobil, in sicer 72 louisdorov. Ta igra se je večkrat ponovila. Včasih je stavil kar vse in zmeraj je dobil. Imel je nadnaravno srečo. Mala koščena kroglica je letala v ruleti, kakor da je magnetizirana, začarana. Kmalu je imel vse, kar je bil zaigral, in zdaj je stavil kar po dve, tri sto louisdorov in sreča ga ni zapustila. Sedel je v kožuho, saj se ni utegnil sleči, in tako igral, da si je z bankovci napolnil vse žepce. Celó v robec jih je že zavezoval.

V duši pa ga je žgala in mučila misel na malo beraško deklico. Ali še sedi na klopi? Gotovo še! Mora biti tam — takoj, takoj pojde tja. Samo da odbije ena ura, prisegam, po pojdem od tod, jo vzamem v naročje in položim na svojo posteljo, da, vzgobjim jo, dal ji bom doto, ljubil jo bom kakor lastno dete!

Toda ura je odbila eno, četrť na dve, pol, tri četrť, Lucijan pa je še zmerom sedel pri vragovi mizi. Slednjič, tik pred drugo uro, je vodja igre vstal in polglasno javil konec igranja. Lucijan je bil skokoma na hodniku in si krčil pot med igralci, ki so mu zavidali srečo. Tekel je po stopnicah in naravnost h klopi. Že od daleč je zagledal skrčeno postavico, spečo v siju cestne svetilke.

«Hvala Bogu!» je zaklical. «Še je tukaj.»

Stopil je k njej in jo prijel za roko. Kako je bila mrzla! Revicea. Vzel jo je v naročje ter jo hotel odnesti. Glavica

je omahnila navzad, toda otrok se ni prebudil. «Kako trdno spi človek v tej mladosti!» je pomislil in jo privil k sebi, da bi jo ogrel. Bil pa je vendarle malo nemiren in hotel jo je prebuditi s poljubom na oči. Ampak zdajci je ostrmel, zakaj oči pod na pol odprtimi vekami so bile steklene, negibne. Pritisnil ji je uho na ustnice. Ni dihala. To dete je zmrznilo, medtem ko je on igral z zlatnikom, ki ga je našel v njenem čevlčku. Nepopisna bol mu je stisnila grlo, hotel je zakričati, pa ni mogel, in v tem brezuspešnem prizadevanju, da bi zakričal, se je zbudil v naslanjaču v igralnici, kjer je bil zaspal pred polnočjo. Zadnji natakark, ki je odhajal po peti uri, ga ni zbudil, temveč ga je pustil, da je dalje spal.

Zunaj je bilo sivo zimsko jutro. Lucijan je odšel iz kazine in blodil po ulicah. Ko so odprli trgovine, je prodal uro, se okopal, zajtrkoval in šel v naborno pisarno, kjer je podpisal pogodbo in vstopil prostovoljno v afriški polk tujske legije.

Zdaj je poročnik. Ima samo svojo malo plačo, toda zadostuje mu, kakaj Lucijan je zdaj najrednejši človek. Kart se ne dotakne in nič ne igra. In zdi se, da nosi še celo denar v hranilnico, kajti nedavno je šel v Alžiru njegov tovariš za njim in je videl, kako je obdaroval majhno špansko beračico. Častnik se ni mogel ubraniti radovednosti in je pogledal, kaj je dal Lucijan deklici. S presenečenjem je ugotovil, da ji je Lucijan stisnil v roko zlat louisdor.

Kako je Bog ustvaril človeka

Ko je ljubi Bog ustvaril ves svet in vse živali, jim je postavil psa kot najmodrejšega in najboljšega na čelo. Vse živali so živele, se množile in umirale v sreči in zadovoljstvu, samo psi so postajali čedalje bolj žalostni.

In Bog, stvarnik sveta, je vprašal pse: «Zakaj ste tako žalostni, ko so druge živali zmerom vesele in zadovoljne!»

Najstarejši pes je odgovoril: «Veš, ljubi Bog, druge živali ničesar ne pogrešajo; toda psi imamo nekaj pameti v glavah in s pomočjo te pameti razumemo, da je na svetu nekaj višjega od nas, in to si ti, o Stvarnik. Vse lahko vohamo, samo tebe ne moremo, in to mi psi zelo pogrešamo. O, Gospod, usliši naše hrepenenje in ustvari nam boga, ki ga bomo mogli vohati!»

Ljubi Bog se je zasmeljal in rekel: «Prinesite mi kost, pa vam ustvarim boga, ki ga boste mogli vohati!»

Psi so se razbežali na vse strani in vsak izmed njih se je vrnil s kakšno kostjo; prvi je prinesel levjo kost, drugi konjsko, tretji velblodjo, četrť mačjo, izkratka, prinesli so kosti od vseh živali, samo pasjih ne; zakaj pes se ne dotakne niti pasjega mesa niti pasjih kosti. Tako je ležal pred Bogom cel kup kosti, in Bog je ustvaril iz teh kosti človeka, da bi imeli psi svojega boga, ki bi ga mogli vohati. In ker je torej človek ustvarjen iz vseh živalskih kosti, samo iz pasjih ne, ima tudi lastnosti vseh živali: močan je kakor lev, delaven kakor velblod, prekanjen kakor mačka, velikodušen kakor konj, samo zvestoba psa mu je tuja, da, samo zvestoba psa!

Po Karlu Čapku — Ante Fr. Brvar.

Anekdote iz gledališča

V operi smo imeli inspicienta Habiča. Zdaj je že nekaj let upokojen in uživa zasluženi, po mnenju prizadetih članov pa nezasluženi mir, kajti naš Habič je bil znan šaljivec in nagajivec, ki ni dal izlepa miru, zato mu ga pa zdaj tisti, ki jim je nagajal, ne privoščiijo... Če je le mogel, je pevcem ali pa kakemu tovarišu od tehničnega osebja kakšno zagodel. Ni čuda, da so se prizadeti združili in mu prisegli kruto maščevanje. Prežali so na ugoden trenutek in priliko. Pa se je neki večer med predstavo zgodilo, da je za odrom odložil Habič klavirsko partituro in odšel za nekaj časa «po opravih». Bog ve, če ne zopet komu nagajat. Tedaj so se prikradli maščevalci, brez usmiljenja so mu ugrabili dragoceno partituro, s pomočjo katere je pošiljal nastopajoče člane o pravem času na oder, dajal znamenja za grom in blisk itd. Skrivnostno so se zaprli v garderobo, od koder se je slišalo nato neko razbijanje, potem pa so se zopet pojavili in eden iz-

SVEŽOST

PRI PREBUJENJU!

Kako prijeten je občutek, ko se zjutraj prebudimo z dobro spočitimimi udi! Samo nekoliko kapljic kolinske vode „Soir de Paris“ Vas osveži, okrepi in ponovno poživi. Ta sijajna tekočina je dvojno parfimirana z Vašim priljubljenim znamenitim parfumom „Soir de Paris“ Bourjois.

Eau de Cologne
BOURJOIS
★ Soir de Paris ★

Ali je pismo prijetne vsebine?

To zremo šele potem, ko pismo odpremo! Tudi v zrna žitne kave ne vidimo in ne vemo, kaj je v njih: navadno žgana škrobovina ali dragoceni praženi slad... Pri Kneippovi nam tega seveda ni treba pogledati. Pri njej je gotovo v vsakem zrcu praženo sladno jedro, ki daje kavi iz Kneippove visoko redilno moč, prijeten, zrnati kavi podoben okus in polno aromo.

Kneippova
SLADNA KAVA

med njih je nesel na velikem, težkem stolu partituro zopet tja za oder, kjer jo je bil pustil poprej Habič. Razlika je bila malenkostna: poprej je ležala na mizi, zdaj pa na stolu. Z obrazi nebeških krilatcev so posedli zarotniki nedaleč v kot in se na videz poglobili v globoke debate, vmes pa so prežali na vse strani in čakali, kdaj se pojavi Habič. Končno je pritekkel od nekod, da pošlje nekega pevca, ki je bil na drugi strani odra, na sceno. Pograbil je za partituro na stolu in jo hotel vzeti, — toda partitura se ni dala dvigniti, ker je bila za platnice pribita na stol. Kaj mu je preostalo drugega, ko da je dvignil težki masivni stol s partituro vred in odhitel na drugo stran odra. In tako je inspicial Habič tisti večer s partituro, pribito na stol, in prenašal stol ves večer z leve na desno in z desne na levo stran odra.

Včasih minejo dnevi in meseci in nikomur ne pride niti najnedolžnejša vragolija na pamet, pride pa zopet čas, ko zavlada epidemija norčavosti in nagajivosti, in kdor je razporežen, mu da že vsak žebelj ali sveder pobudo za nagajanje. Tako stojim nekoč (ne spominjam se več, pri kateri izkušnji ali predstavi je bilo) za kulisami pod mostičkom, na katerem ima med predstavo delo razsvetljač. Ta stoji na mostičku, ki ima lesena tla, in sklonjen k odprtini v portalu gleda na oder in zamaknjeno poslušaj arijo Zlate Gjungjenčeve. Pod mostičkom pa se igra odrski delavec s tankim svedrom, kakršne rabijo v gledališču za pričvrščevanje kulis. Slučaj-

no se ozre na razsvetljača, in že mu sedi vragolija v očeh. Stopi pod most in prične vrtati od spodaj prav tam, kjer stoji razsvetljačeva noga. Zlata je odpela svojo arijo, razsvetljač se vzravna in se hoče prestopiti, a glej! — noga je priraščena in se ne gane! Da ni recital lirčnih pesmi, ko se je izkušal osvoboditi, si lahko mislite; tudi najbolj dramatični uroki niso pomagali, da bi se odčaral, šele zagotovilo, da ga popelje na pol litra dalmatinca v operno klet, je omehčalo svedrovec, da je tovariša «odšravfal».

Skrušny je naš gledališki mojster platna in barv, ima pa tudi sina, ki rad z znanjem in vnemo slika kakor oče kulise, rad pa «nafarba» tudi kake znance. Tako je zelo prijateljsko povabil našega dramskega Modesta Sancina na Miklavžev večer v Zvezdo, češ da mu bo Miklavž gotovo kaj prinesel. «Ali pa tebe vrag odnesel!» mu je obljubil v zameno Sancin. In je prišel z veselimi tovariši, toda ne teaterskimi, temveč s sportniki. Miklavž pokliče Sancina ter mu izroči ob splošnem priznanju veliko, čudovito okusno garnirano torto, ki je vzbudila pri Sancinovem omizju veliko zavist in glasno zahtevo po pokušnji. Sancin pa je torto velikodušno s primernim nagovorom poklonil sladkosnednim laikom: ti niso spoznali skrivnosti «gledališke torte», ki jo je on uganil na prvi pogled. Eden izmed najbolj «lačnih» je zavihtel nož nad torto — vsem drugim so se že cedile sline — toda bila je nekam trda. In ko je potisnil nož močneje vanjo, je odskočila

na tistem mestu tanka sladkorna glazura, pod njo pa se je razkrila navadna, okrogla, prazna škatla iz lepenke. Mor-da je kdo izmed vas srečal ob treh po polnoči na Miklavžev večer veselo družbo, ki je trkalikala torto po ljubljanskih ulicah?

Nihče si ne more misliti, kako neprijetno, hudo in zoprno je igralcu, če se mu kdaj na odru beseda «zavozla». Kar na lepem, sam ne ve kdaj, pa ti takšno ustrelji in se zave šele tedaj, ko pokajo tovariši na odru od smeha in ne morejo kljub prizadevanju ostati resni in igrati naprej, občinstvo pa si sme dati duška s svobodnim smehom. Naša Rakarjeva je igrala pred leti staro kuharico v igri «Danes bomo tiči!». Morala bi bila reči med drugim: «To je uniforma kralja strelcev.» Pa je dejala, nič hudega sluteč, v veliko veselje občinstva in tovarišev: «To je unikralj formi-strelcev!»

Vida Juvanova je igrala Spaka v «Snu kresne noči». Imela je lep košat rep kakor veverica. Umetnino je bil napravil gledališki garderober, ki pa žal ni ljubi Bog, zato je bil rep delo človeških rok in napravljen iz preoblečene žice. Listje, ki je tvorilo zastor pri Titanijinem ležišču v gozdu, je bilo iz blaga, prišitega na tanko mrežo iz vrvi. Pa je hotela kruta gledališka usoda, da je nagajivca Spaka samega zadela nesreča. Ujel se je z repom v «listje» in ni mogel ne naprej, ne nazaj. Končno se mu je posrečilo, da je izpulil rep iz zank, stopil v ospredje in govoril stoji stih, med katerimi bi bil moral reči: «Mislite, da zaprli ste oči, prikazni zrlí...» Pa je dejal: «Mislite, da zaprli ste oči, prikazni žrlí...»

Tudi Miri Danilovi se je že «zmešala štrena». Ko je igrala v «Snegulčici» mačeho, ki zastrupi z glavnikom ubogo pastorko, mora vzklikniti: «Zdaj mrtva si, norica, črnolasa kakor vran in svežih lic kakor rdeča kri!» Mira pa je grmela zanosno, polna zadoščenja nad maščevanjem: «Zdaj mrtva si, norica, rdečelasa kakor vran in črnih lic kakor sveža kri...»

Luiza Wielandy:

Neodposlano pismo

«Imeni no napredujete.»

Gospa Tompsonova je izgovarjala zelo počasi in tiho.

Jana Martinova se je nasmehnila. Rekla je z enoličnim glasom naglušnih ljudi: «To me veseli. Z vami mi gre stvar dobro. Samo da drugi ljudje nočejo tako pošteno govoriti.»

L. & C. HARDTMUTH^{OV}

SVINČNIKI

se izdelujejo zdaj v novo osnovari tovarni svinčnikov

L. & C. HARDTMUTH

V ZAGREBU

so torej domač izdelek

Vsakdo,
k d o r
prvega
poskusi,
tudi stalno uporablja odlična

HARDTMUTH^{OVA}

PERESA

IN HARDTMUTH^{OVE} R A D I R K E
KI SO TUDI DOMAČI IZDELKI

TOVARNA KOH-I-NOOR SVINČNIKOV
L. & C. HARDTMUTH
ZAGREB

«Pa bi, gospodična, samo če bi jim vi rekli...»

«Le nobenega prenačljenja!» se je brž vmešala drobna stara dama s pojočim glasom. «Imam razloge za to, da molčim o urah pri vas. Hočem, da bi bilo to presenečenje.»

Jana Martinova je vzela dežnik in torbico in nataknila galoše. Vrnila se je peš v nečakovo hišo, dobro zavarovana proti mrazu. Odkar je zaradi naglušnosti morala pustiti poučevanje, je bilo vrtarjenje njeno edino veselje in je sovra-

žila zimske mesece, ker ni mogla delati na vrtu.

Na vogalu pri poštnem nabiralniku se je ustavila. Iz torbice je vzela pismo, naslovljeno na nečaka Donalda, ki je bil trgovski potnik. Stala je, varujoč se z dežnikom pred padajočimi snežinkami, ter premišljevala.

Bilo je nevarno pismo. Odkar je stanovala pri Martinovih, se je Jana trudila, da bi se ne vmešavala v njih osebnih zadev. To pismo je pomenilo konec njenega «nevmešavanja». Napisala ga je

*Varuj in neguj svoje zobe,
dvakrat na dan s:*

Chlorodont-zobno pasto

Kožne odprtinice
so sedaj proste
in zelo sprejemljive.

Opazujte dobro svoj obraz pa boste videli, kako lecitin in koleslerin Solea mila in kreme pomlajujeta spomladi Vašo kožo.

Kakor žamet bo postala mehka.

SOLEA
Milo in krema

kot svarilo iz ljubezni do Teje in Donaldda. Na široko je v njem popisovala diletantsko predstavo, v kateri je Teja našla uteho pred dolgimi, pustimi večeri. Omenjala je tudi pogostne skušnje, h katerim je Tejo spremljal gospod Wintrop, njune skupne večerje opolnoči in prepričanje gospoda Wintropa, da bi morala Teja poskusiti razviti to, čemur je on rekel «dremajoči talent». Pismo je končala s pripombo, da gospod Wintrop, ki ga je teta Jana popisala kot zelo prijetnega in lepega mladeniča, ni prenehal hoditi v hišo niti po predstavi. «Kaj pričakuješ drugega? Vedno si zdoma in Teja potrebuje malo razvedrila. Stara, gluha ženska, kakršna sem jaz, ni zabava za mlado, živo dekle, kakršna je Teja.»

Natanko se je spominjala svojih besed in se zavedala, kaj namigujejo. Toda ni si mogla misliti, kaj poreče Do-

Nekateri naročniki so še na zaostanku naročnine za prvo polletje. Prosimo, da nam ta polletni zaostanek obenem z naročnino za drugo polletje v skupnem znesku 62 din takoj po prejemu te številke nakažejo.

nald na to. Kaj če bo njeno dobro mišljeno pismo povzročilo razpor, ki se ga je tako bala?

Pri tem pomisleku je vtaknila teta Jana pismo spet nazaj v torbico. Rajši bo to še prespala.

Ko se je bližala mali, prijazni hiši, je bila vesela, da se ni pre naglila. Zakaj dolgi, nizki dvosedežni voz gospoda Wintropa je stal izzivalno pred vrati.

Najprej je šla v kuhinjo, da sezuje premočene galoše ter odloži plašč in dežnik. Potem se je napotila v sobo, kjer je prijetno plapolal ogenj v kaminu.

Teja je stala pred kaminom, a teta Jana je opazila, da so bile blazine na zofi poleg lepega gospoda Wintropa pomčkane. Nagli pogled na Tejin obraz je malo damo poučil, da je nečakova žena razburjena. Niti Tejin smehljaj v pozdrav ni mogel tega zakriti.

«Dober dan!» je rekla teta Jana. «Ah, kako prijetno je tukaj! Veselila sem se, da bo kmalu pomlad, ampak današnje vreme... Ali ste že pili čaj?»

Teja je šla in nalila skodelico.

«Prosim, teta Jana», je ljubeznivo zavpila. «Se nisi morda prehladila?»

«Ah, ne. Bila sem dobro oblečena.»

Gospod Wintrop se je nemirno zganil in teta Jana je opazila, da ni odtrgal pogleda s Tejinega obraza in da se Teja njegovemu pogledu izmika. Teta Jana se je zadovoljno gugala na svojem priljubljenem stolu tik ognja. Odondod se je tudi lahko dobro razgledala, ker je zarja kamina osvetljevala oba mlada obraza.

«Jaz moram pač imeti smolo», je tiho zamomljal Wintrop. «Teja, morate mi odgovoriti. Mislite, da bi naju mogla slišati?»

Teja se je nežno ozrla na teta. «Uboga teta, ona ima svoj mali svet zase, Win. To je čudovito, kako je čila vzlic svoji boleznii.»

«Ampak, Teja, ne govorite o njej. Vedeti moram...»

«Mislim, da bi bilo treba nasaditi na gredo pred hišo lilije», je kar tako zinila teta Jana, vmešajoč se v pogovor, kakor se vmešavajo naglušni ljudje.

«Da, teta», je zavpila Teja. Wintrop je samo pokimal.

«Teja, morate se odločiti. Rekel sem vam, kaj bi vse za vas storil — dal bi vam bogastvo, slavo, življenje med zanimivimi ljudmi — ljubim vas...»

«Lilije,» je nadaljevala teta Jana s svojim enoličnim glasom, «so tako trepežne. In toliko vrst jih je. Tiste rumene bi se prav lepo podale pred hišo, misliš, da ne?»

«Da, teta!» je zavpila Teja in dodala: «Prenehajte, Win! Ali ne razumete, da moram to prej premisliti? Dona bi to bolelo...»

«Odpeljem se iz mesta, in kadar pojdem od tod, se ne vrnem več. Ali pojedite z menoj ali pa — pozabite name!»

«Lilije se seveda vsako leto bolj razmnože. Morda bi ti rajši imela kake druge cvetlice?»

«Tale stara babnica me hoče razkačiti! Poženite jo ven!»

Veramon-ovitek
z 2 tabletama

Ta zavojček zmore odslej vsakdo. Prosimo napravite poizkus in prepričali se boste o naglem učinku pri glavobolu, zobobolu in bolečinah zaradi ran.

VERAMON
Schering

Cevke z 10 in 20 tabletami.
Ovitek z 2 tabletama

Oglas reg. pod S. Br. 25.490 od 4/X. 1937

Teja se je obrnila in se ozrla na Wintropa s strogim in dolgim pogledom.

«To vam ni podobno, Win. Mislila sem...»

«Kako morete to staro žensko tako potrpežljivo prenašati?» Bil je ves razkačen.

«Win, ne psujtel!»

«Rad bi še bolj! Najrajši bi jo spravil iz hiše!»

«Donaldu bi lilije ugajale», se je začul spet tihi glas tete Jane. «Rad ima staromodne cvetlice. Doma smo tudi imeli lilije. Don je zvest fant in ljubi stare običaje...»

Wintropa je kar privzdignilo. «Za Boga, jezik za zobe!» je zatulil.

«Kaj?» je vprašala teta Jana, kakor da ji je žal, ker je preslišala dobro šalo.

«Teja, pojedete z menoj ali ne? Hočem odgovor!»

«Moj odgovor je ne, Win. Zdaj ste mi pokazali, kaj morem pri vas pričakovati — nestrpnost, slabo vedenje, sebičnost, da, celo krutost. Z Bogom, Win!»

Odšel je brez besede in teta Jana je začudeno pogledala Tejo.

«Kaj mu je?» je nedolžno vprašala. «Zmeraj sem ga imela za ljubeznivega človeka — zdaj se pa tako vede! Še pozdravil me ni!»

Medtem ko je Teja odnašala čajni pribor, je brskala teta Jana po torbici. Nato je s pritajenim smehljajem vrgla pismo v kamin.

POMEMBNA GOSPODARSKA PRIREDITEV

bo letošnji pomladanski velesojem od 4. do 15. VI., prirejen pod pokroviteljstvom Nj. Vel. kralja Petra II. To bo že 45. ljubljanska velesojemska prireditev, ki bo imela mednarodni značaj in ki bo hkrati lepa revija slovenske in jugoslovanske gospodarske delavnosti. Na splošni velesojemski razstavi bodo zastopane vse pomembnejše industrijske in obrtne panoge, n. pr. kovinska, tekstilna, papirniška, elektrotehnična, kemična, steklarska, živilska, stavbna, poljedelski stroji, glasila, kurjava, keramika itd. Razen tega bodo prirejene še posebne razstave, ki bodo imele reprezentativen značaj. Posebno velika in lepa bo razstava avtomobilov in motornih vozil sploh. Zavzemala bo okrog 1400 m² razstavnega prostora. Posrečena je zamisel posebne razstave «Cesta», ki jo prireja Društvo za ceste. To bo doslej pri nas najboljša in največja propaganda za izpopolnitev in modernizacijo našega cestnega omrežja; razstava bo urejena po skrbno premišljenem načrtu, da bo lahko dosegla čim večji uspeh in svoj namen. Tedaj bo v Ljubljani tudi kongres Društva za ceste, ki se ga bodo udeležili odlični zastopniki oblastev in gospodarskega življenja. Med večjimi posebnimi razstavami bo vzbujala posebno pozornost razstava Francije. Na nji bo reprezentativno razstavljeno blago, ki pride v poštev za naš uvoz. Nazorno bo prikazano, kako se lahko čim bolj okrepe gospodarske vezi med našo državo in Francijo. Omenimo naj, da bo na tej razstavi razstavljenih tudi 5000 francoskih knjig. Med posebne razstave moramo še uvrstiti veliko razstavo pohištva in razstavo ženskih ročnih del.

Obiskovalci velesoja bodo imeli na jugoslovanskih železnicah 50% popusta.

Vozne olajšave so dovolile tudi razne druge države. V letalskem prometu je določen 10% popust.

Razmnoževalci dandanes in nekdanj

Dobro se še spominjam, bilo je nekaj let pred svetovno vojno, ko sem moral prvič predvajati rotacijski razmnoževallec nekemu veletrgovcu, ki je vsak mesec razpošiljal cenike. Ta nalog sem dobil od svojega šefa že prejšnji dan, da sem se za ta dan lahko slabše oblekel. Tisti, ki je imel takrat z razmnoževalci opraviti, bo to razumel. Ne samo da je bil tisti, ki je imel z razmnoževalci opraviti, od barve pomazan, ampak je bil pomazan tudi tisti, ki se je upal bliže k aparatu. Dobro se še spominjam, da smo po trudapolnih štirih urah napravili komaj 100 čitljivih odtiskov, za 500 odtiskov pa smo porabili papirja. O lepem odtisku takrat sploh ni bilo govora. Šlo je v prvi vrsti za uporabnost odtiska. Za matrico je služil še voščen papir, ki je bil zelo občutljiv in se je rad lomil. Bilo je že zelo težko spisati uporabno matrico. Aparati so bili za dandanašnje pojme primitivni. Povsod je uhajala barva, le tam je ni bilo, kjer bi bila morala biti. In vendar je nekako šlo!

Kako preprosto je vse to dandanes. Že kožnata matrica, ki je nelomljiva, je ogromen napredek proti prejšnjemu voščenemu papirju. Aparati pa so tako popolni, da vsak laik lahko na njih napravi najlepše odtiske. Temu se pa ni čuditi, ker dela stroj popolnoma avtomatično. Ni treba tega vijaka privijati, onega odvijati, ne paziti, ali je ta vzvod potisnjen navzdol, oni navzgor itd. Vse se uravna avtomatično. Če aparat ne

dobi papirja, pritiski valj ne deluje in števec preneha delovati, vključ temu, da je bil aparat v obratu. Kakor hitro pa dobiva aparat papir, stopi takoj pritiski valj v funkcijo, števec začne šteti, vse stopi v funkcijo. Barva se da regulirati, ne da bi kdo prišel z barvo v dotiko. Doda se lahko poljubno na levo, v sredino ali na desno stran, in to med delovanjem aparata. Tisoč odtiskov na uro je zelo malo, ki jih napravi stroj. Dobri razmnoževalci napravijo do pet in več tisoč odtiskov na uro, ne da bi to pomenil rekord. S tako popolnimi stroji je razmnoževanje dandanes igrača.

Pri sedanjem tempu življenja si večjega podjetja ne moremo misliti brez razmnoževalca. V uradih, na občinah, v večjih družtvih itd. pa je razmnoževalec verjen drug pisalnemu stroju.

Pa cena? Za ceno malega prenosljivega stroja dobite dandanes rotacijski razmnoževalec, ki vlaga papir, šteje odtiske in ima tudi vse druge prednosti moderne razmnoževalca.

Kje dobite te stroje? Firma The Rex Co, Ljubljana, Gradišče 10, ima nekaj novega! Krasen aparat, ki ni več popolnoma iz kovine, ampak iz rotacita. To je nova tvarina, ki vključ trenju in brzini ne postane električna in torej ne zadržuje odleta odtiska. Rotacit je močnejši od železa. Iz iste tvarine sta tudi bobna, ki sta bila doslej iz aluminija. Rotacit je proti vsaki barvi neobčutljiv, najsi bo potem vodna ali oljna, pa tudi kislina mu ne pride do živoga.

Zahtevajte, da vam to novost predvajajo!

Kneippova sladna kava pomaga varčevati — ker se za kavo, ki je narejena iz «Kneippa», potrebuje polovico manj sladkorja kakor sicer. Pristni «Kneipp» se dobi samo v zavitkih s sliko župnika Kneippa!

Brez težav deluje Darmol. Razen tega prijetnost pri uporabi: nobenega kuhanja čajev, niti požiranja kroglic in ne grenkih soli. Darmol je okusen kakor čokolada. Ne poskušajte z nepreizkušenimi preparati, temveč uredite svojo prebavo s priljubljenim odvajalnim sredstvom Darmol. Dobi se v vseh lekarnah. — Reg 25.801/37.

**ŠANATORIJ
ZA ŽIVČNE BOLEZNI**
ZAGREB, Zelengaj štev. 37
— Telefon štev. 93-80, 67-46 —
ŠEF-ZDRAVNIK: DR. DJURO VRANEŠIČ

Poletna in jesenska zabavna potovanja z S/S „Kraljico Marijo“

3. — 18. julija:

Sušak, Kotor, Budva, Catania, Capri, Monte Carlo, Cannes, Bizerta (Tunis), Malta, Dubrovnik, Benetke.

Cene (voznina, kabina in popolna oskrba) od din 4.000.—.

19. julija — 3. avgusta:

Benetke, Split, Pirej (Atene), Bospor, Konstanca, Varna, Istanbul, Kotor, Dubrovnik, Benetke.

Cene (voznina, kabina in popolna oskrba) od din 4.000.—.

24. septembra — 14. oktobra:

Benetke, Split, Rhodos, Larnaca (Ciper), Beirut, Haija, Aleksandrija, Dubrovnik, Benetke.

Cene (voznina, kabina in popolna oskrba) od din 5.000.—.

Za informacije in prospekte se obrnite na

Jugoslovenski Lloyd, Zagreb, Gundulićeva 3

(Telefon 32-51, 32-52. — Brzjavke: Plovidba)

ali pa na vodilne potniške agencije.

Informacije za potovanje z ladjami Jugoslovenskega Lloyda daje pisarna Hamburg—Amerika Linije, Ljubljana, Masarykova cesta 12.

**TA VARSTVENA ZNAMKA
NA STEKLENICI**

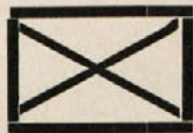
Vam jamči,

DA STE KUPILI ZA ČIŠČENJE VSEH
KOVINASTIH PREDMETOV, OGLEDAL IN
OKEN PRIZNANO NAJBOLJŠE SREDSTVO

Sidel

katero vsled kemičnih sestavin vse te predmete
**ČISTI, POLIRA, OHRANI,
DESINFICIRA**

PAZITE NA VARSTVENO ZNAMKO!

Kuverta

konfekcijska tvornica
družba z o. z.

v Ljubljani
izdeluje kuverte vseh vrst,
pisemski papir najmodernejših
oblik, vrečice itd.

Tyrševa cesta št. 67

Telefon

28-07

KLIŠEJE

ENO- IN VEČBARVNE

JUGOGRAFIKA

LJUBLJANA, SV. PETRA NASIP 23

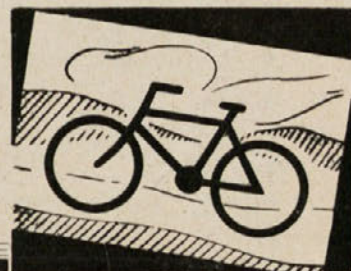

OTROŠKE VOZIČKE in igrače, kolesa in
vse nadomestne dele
dobite pri nas po
ugodnih cenah

S. REBOLJ & DRUG

LJUBLJANA

Miklošičeva cesta

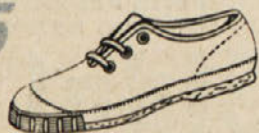
«Prijatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina je: Letno 12 števil v revije «Prijatelj» Din 62.—.
Če se plačuje v obrokih, je četrtletna naročnina Din 16.—
polletna naročnina 3 —

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/I. Tel. 21-32.
Tisk Delniške tiskarne d. d. Predstavnik: Ivan Ovseničnik v Ljubljani.

ZA BINKOŠTI

15

45.300-1104

Za lepe dneve najcenejši in najprimernejši otroški platneni čevlji z gumastim podplatom. Velikost 27-34 din 19.—, štev. 35-42 din 25.—. Moški din 29.—. Izdelujemo jih v beli, sivi in drap barvi.

49

63.995-1192

Za počitek noge elegantni, lahki in udobni čevlji iz belega in drap lanenega platna.

79

2967-44.801

Moške sandale iz močnega boksa s prvovrstnim usnjenim podplatom. Okusno so preluknjane in so za nogo udobne in zračne.

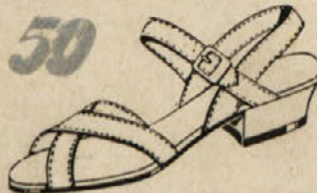
19

40.891-7063

Otroške platnene sandale s prožnim podplatom in zaponko čez nart. Od štev. 27-30 din 25.—, štev. 31-34 din 29.—.

50

3185-56.151

Za soparne poletne dneve so najtolsje te okusne, elegantne in praktične sandale na jermen. Z usnjenim podplatom in nizko peto. Izdelujemo jih v beli, modri in rdeči barvi.

90

9837-8642

Nov model. Za elegantnega gospoda k spomladanski obleki ti fini čevlji v drap-rjavi kombinaciji.

45

2781-03802

Te sandale iz močnega usnja z usnjenim podplatom so najboljša dečja obutev za spomlad. Štev. 27-30 din 49.—, štev. 31-34 din 59.—, štev. 35-38 din 79.—. Moške din 99.—.

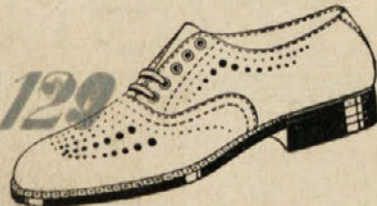
59

3495-14.175

Lahke in udobne sandale v rdeči, modri in beli barvi z nizko peto, ki se zavezujejo.

129

3339-14.699

Moški šivanji nizki čevlji iz finega nubuka, zelo zračni, z luknjicami okrašeni, z usnjenim podplatom.

20

23.425-2205

Udobni čevlji iz močnega angleškega platna z gumastim podplatom in nizko peto na zaponko. Pripravni za delo v hiši in po dvorišču. Izdelujemo jih v beli, sivi in drap barvi.

Selce

Havajke

Jadran

SELCE 3.—, 4.—, 5.—

Čudite otrokom udobnost — kupite jim kratke nogavice! Te nogavice se dobe v vseh barvah s pisanim ali enobarvnim robom.

HAVAJKE

Zenske kratke nogavice iz finega bombaža mako v beli in v drugih lepih barvah.

JADRAN 9.—

Poleti ni da bi morali stiskati nogo s podvezo — nosite kratke nogavice Jadran!

49

30.695-2193

Za elegantne dame ni lepšega čevljička k pidžami. Narejen je iz pisanega platna in se poda k vsaki pidžami.

Bata